

www.vizetance.org

2022

**Komparace přístupů
k řešení statusu umělce
v oblasti živého umění
v zahraničí a návrh
ideálního modelu
fungování statusu
umělce v ČR**

Výzkumná zpráva

Autorky
Mgr. Blanka Marková, Ph.D.
PhDr. MgA. Helena Mustakallio, MBA, MA

Jazyková korektura
Zuzana Smugalová

Grafické zpracování
Barbora Laierová

Autorky publikace děkují Zuzaně Morongové, Florentovi Golfierovi, Markovi Fišerovi, Kateřině Rundové a osloveným expertům za podporu a spolupráci.

Dokument vznikl za podpory:

Obsah

Úvod	3
Definice a trendy v kontextu statusu umělce	7
Metodologie výzkumu	22
Analýza případových studií	27
<i>Belgie</i>	<i>31</i>
<i>Estonsko</i>	<i>59</i>
<i>Francie</i>	<i>69</i>
<i>Irsko</i>	<i>88</i>
<i>Německo</i>	<i>108</i>
<i>Norsko</i>	<i>133</i>
<i>Portugalsko</i>	<i>139</i>
<i>Rakousko</i>	<i>149</i>
<i>Slovensko</i>	<i>167</i>
<i>Velká Británie</i>	<i>176</i>
Shrnutí a komparace případových studií	189
Doporučení pro zavedení statusu umělce v České republice	215
Závěr	222
Seznam zkratk	225
Autorky	227
Informační zdroje	229

Úvod

Postavení umělců a kulturních profesionálů na pracovním trhu nebylo nikdy standardní z důvodů specifčnosti jejich činnosti. Někteří umělci sice tráví většinu své kariéry v rámci jedné struktury nebo spolupráce, nicméně mnozí jiní působí v různých prostředích na volné noze nebo v rámci časově omezených projektů. Stále častěji dochází k odklonu od standardního modelu zaměstnání k nejistým formám práce. Umělci a tvůrčí profesionálové mají tendenci zapojovat se do přeshraniční mobility, která je často ústředním prvkem profesní dráhy jejich kariéry (Damaso a kol., 2021). Vzorce mobility mohou být nepředvídatelné a velmi často závisí na typu projektů a příležitostí, které jsou pro umělce nebo tvůrčího profesionála k dispozici. Z důvodu nestálého příjmu se umělci nacházejí v nejistém postavení v kontextu sociálního zabezpečení. Zákony v členských státech Evropské unie, které umělcům poskytují status a uznání, mohou pomoci legalizovat jejich status profesionálů a uznat atypický způsob jejich práce. Přístupy se v jednotlivých zemích EU liší a v některých případech neexistují opatření žádná. Nejkomplexnější zákony zahrnují širokou škálu konkrétních politik a opatření, která se zabývají specifickými problémy a výzvami, jimž umělci čelí. Existence speciálního zákona týkajícího se konkrétně postavení umělce může být užitečná, nicméně některé zúčastněné strany poukazují na to, že opatření nemusí být nutně nejúčinnějším prostředkem k řešení problémů, kterým umělci čelí (EENCA, 2020).

Status umělce a umělkyně není v České republice novým tématem. O specifických existenčních podmínkách umělců se hovoří dlouhou dobu zejména v odborných kulturních kruzích a oborových asociacích (více viz Bartlová a Lomová, 2017). Podoba legislativního ukotvení postavení umělců a umělkyně se diskutuje sice již od konce devadesátých let, zatím ale žádné vedení ministerstva kultury nepřišlo s konkrétním legislativním návrhem (Remešová, 2022). Celosvětová covidová pandemie a zdravotní

opatření s ní spojená postihla kulturní sektor mírou nevídanou a sociální zabezpečení umělců se stalo důležitým tématem v řadě evropských zemí včetně České republiky. Kvůli COVID-19 a z toho vyplývajícím ztrátám příjmů se ukázalo, že pro umělce je velmi obtížné prokázat, že pracovali jako umělci, a doložit nárok na status umělce a případně dávky sociálního zabezpečení. Vypuknutí COVID-19 odhalilo křehkost trhu práce, nestálost pracovních úvazků nejen na umělecké scéně, ale zejména nedostatečné zabezpečení osob samostatně výdělečně činných a freelancerů. Nové formy práce postrádají tradiční zaměstnanecké výhody, jako je placená nemocenská, sociální a zdravotní pojištění, mateřská dovolená a další benefity. V Česku ještě do důchodu nedospěla generace lidí, kteří strávili celý svůj profesní život podnikáním, na stole tedy leží otázka jejich důchodového zajištění. „Důchody evropských živnostníků jsou časovanou bombou (EUobserver, 2022).“ Systém sociálního zabezpečení vyžaduje změnu a diskuze nad zavedením statusu umělce může pilotem pro komplexní reformu sociálního, zdravotního a důchodového pojištění v ČR.

V našich zeměpisných šířkách se o sociálním zabezpečení umělců hovoří jako o statusu umělce. Základní otázkou je definice umělce, jaké profese pod označení umělec patří. Každý stát na tuto problematiku pohlíží odlišně. Další výzvou je výběr uměleckých odvětví, která budou do statusu umělce patřit a kritéria zařazení daného člověka mezi umělce. Uznávání a koordinaci sociálního zajištění umělců zajišťují různé typy institucí a stát od státu se liší formy a rozsah podpory. Svoji roli v tomto ohledu hrají různé vývojové trajektorie států a odlišný systém strukturálního nastavení.

V roce 2020 Evropská unie vyčlenila finance na tzv. Národní plány obnovy pro své členské státy a v rámci této iniciativy se Česká republika a ministerstvo kultury pod vedením tehdejšího ministra Lubomíra Zaorálkem zavázaly k legislativnímu zakotvení statusu umělce a umělkyně (Remešová, 2022). Víze tance získala dotaci v rámci Národního plánu obnovy – iniciativa Status umělce, komponenta 4.5 Rozvoj kulturního a kreativního sektoru za účelem zmapování a komparace přístupů k řešení statusu umělce v oblasti živého umění v zahraničí a návrh ideálního modelu fungování statusu umělce v ČR. Na základě komparace přístupů 10 evropských států je vypracován modelový návrh řešení statusu umělce pro ČR z hlediska sociálního, zdravotního a důchodového pojištění, daňových úlev a ukončení profesionální kariéry a vyhledání nových příležitostí v rámci dalšího pracovního uplatnění. Výstupem aktivit je tento dokument.

Definice a trendy v kontextu statusu umělce

Umělci a profesionálové v kulturních a kreativních odvětvích pracují nejrůznějšími způsoby. Někteří tráví většinu své kariéry v rámci jedné struktury nebo spolupráce, zatímco mnozí jiní jsou s vysokou pravděpodobností samostatně výdělečně činní, pracují na volné noze, na částečný úvazek, kombinují dvě nebo více zaměstnání (více viz výzkumy Vize tance, 2022, Bartlová a Lomová, 2017) nebo nemají smlouvu na dobu neurčitou, což znamená, že jsou často vyloučeni nebo jen částečně kryti ochranou sociálního zabezpečení. Mnoho těchto osob má proto vedlejší zaměstnání buď v oblasti umění, nebo mimo ni, motivované buď zájmem, nebo finanční nutností, která jim poskytuje přístup k určitému stupni sociálního zabezpečení. Jednou z největších výzev pro tyto osoby je, zajistit si dostatek času, který by mohli věnovat svému umění nebo tvůrčí činnosti. Umělci a tvůrčí profesionálové mají tendenci zapojovat se do přeshraniční mobility, která je často ústředním prvkem profesní dráhy jejich kariéry. Vzorce mobility mohou být nepředvídatelné a velmi často závisí na typu projektů a příležitostech, které jsou pro umělce nebo tvůrčího profesionála k dispozici.

Povaha příjmů umělců a profesionálů v kulturních a kreativních odvětvích

Výše zmiňované pracovní postupy mohou vést k nízkému příjmu. Tvůrčí pracovníci, kteří pracují od projektu k projektu, se nevyhnutelně potýkají s obdobími nečinnosti, kdy nedostávají žádný příjem. Umělci často žijí v existenční nejistotě a pouze etablovaní umělci si mohou dovolit žít výhradně ze svých uměleckých příjmů. Příjmové možnosti jsou nepředvídatelné a umělci a tvůrčí pracovníci, kteří pracují jako samostatně výdělečně činní nebo v atypických pracovních režimech, častěji vydělávají méně, mají větší mezery mezi jednotlivými zaměstnáními a pracují v částečně zkrácené pracovní době, přičemž tato nejistá povaha práce má dopad na jejich schopnost spořit si na důchod. Společným rysem profesního života umělců

a tvůrčích pracovníků je, že příjmy, které plynou z jejich umělecké nebo kulturní tvorby, nejsou zcela přenášeny na ně, zejména v digitálním prostředí (Damaso a kol. 2021). Na příjmech z prodeje nebo využívání umělcových děl se navíc podílí řada různých subjektů. Vzestup „ekonomiky platforem“ (více viz pracebudoucnosti.cz) má významné dopady na kulturní a tvůrčí odvětví, a to jak na umělce a profesionály, tak na tradiční zprostředkovatele, jako jsou vydavatelé a nahrávací společnosti (EENCA, 2020). Stále častěji dochází k odklonu od standardního modelu zaměstnání k nejistým formám práce. Proto i Evropská unie v oblasti sociálního zajištění umělců přijala v posledních letech řadu opatření. Již v 80. letech se postavením umělců zabývalo UNESCO.

Mezinárodní a evropský politický rámec statusu umělce

Doporučení UNESCO z roku 1980 týkající se postavení umělce vyzývá členské státy, aby národní státy zajistily, že nikdo nebude znevýhodněn svou volbou pracovat v oblasti kultury. Kreativní profesionálové stále vystaveni nízkým a nestabilním příjmům jsou ohroženi chudobou v důsledku nemoci, nezaměstnanosti, rodičovské dovolené, stáří a dlouhodobé pracovní neschopnosti z důvodu péče o blízkou osobu. Doporučení z roku 1980 nevyzývá státy, aby umělcům poskytovaly zvláštní privilegia, ale aby jim přiznaly obdobná práva jako jakékoliv jiné socio-profesní skupině, jejíž práce má specifické rysy, které je třeba řešit zvláštními opatřeními. Kulturní pracovníci hrají zásadní roli v demokratickém, sociálním a ekonomickém životě každého národa (UNESCO, 1980). UNESCO (1980, s. 2) definuje umělce následovně:

„Umělcem se rozumí každá osoba, která vytváří umělecká díla nebo se svou interpretací podílí na vytváření nebo znovuvytváření

uměleckých děl a která považuje svou uměleckou tvorbu za hlavní součást svého života, tímto způsobem přispívá k rozvoji umění a kultury a je uznávána nebo se snaží, aby byla uznávána za umělce, ať již je, či není v jakémkoliv pracovním svazku nebo v jakémkoli sdružení“ (překlad Žáková, Návratová, 2022).

Zejména poslední věta, která hovoří o tom, že umělec nemusí být v pracovním svazku, ani nemusí být členem žádného sdružení stojí za povšimnutí.

Novější definice tvůrčího pracovníka pocházející ze současného Irsku zní následovně:

„Tvůrčí umělecký pracovník je osoba, která vykonává tvůrčí praxi a jejíž tvůrčí činnost je klíčovým příspěvkem k produkci, interpretaci nebo vystavování umění. Uměním se rozumí jakýkoli tvůrčí nebo interpretační projev (tradiční nebo současný) v jakékoli formě a zahrnuje zejména výtvarné umění, divadlo, literaturu, hudbu, tanec, operu, film, cirkus a architekturu a zahrnuje jakékoliv médium, které je pro tyto účely použito“ (Citizens Information, 2022).

V Evropské unii je pracovní právo členských států harmonizováno širokou škálou směrnic. Evropská unie stanoví minimální standardy, jež musí členské státy povinně dodržovat, například směrnicí o práci na částečný úvazek 97/81/ES (prosinec 1997), směrnicí 2003/88/ES o organizaci pracovní doby (listopad 2003) nebo směrnicí 2004/38/ES o volném pohybu (duben 2004) (Czechmobilityinfo, 2022). Evropský parlament přijal 7. června 2007 usnesení o sociálním postavení umělců, v němž upozornil na problémy umělců v oblasti sociálního zabezpečení a příjmů, jakož i na jejich často nejistou pracovní situaci. V červnu 2016 přijala Evropská komise sdělení o ekonomice založené na spolupráci. V červnu 2017 přijal Evropský parlament usnesení o evropském programu pro ekonomiku založenou na spolupráci

jako „první krok k vyvážené, komplexnější a ambicióznější strategii EU pro ekonomiku založenou na spolupráci“. Agenda sice uznává různé příležitosti, které může sdílená ekonomika vytvořit, ale zároveň nastiňuje důležité výzvy a rizika, která z ní vyplývají, jako je ochrana spotřebitele a pracovní právní vztahy mezi platformami pro spolupráci a pracovníky.

Evropská komise iniciovala řadu legislativních a politických nástrojů, které mají dopad na některé aspekty postavení a pracovních podmínek umělců a tvůrčích pracovníků. Například Evropský pilíř sociálních práv z roku 2017 slouží jako vodítko pro obnovený proces sbližování směrem k lepším pracovním a životním podmínkám v Evropě. Stanovuje 20 klíčových zásad a práv nezbytných pro spravedlivý a dobře fungující trh práce a systémy sociálního zabezpečení v 21. století. Mezi další relevantní právní předpisy EU patří nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, směrnice 2010/41/EU o uplatňování zásady rovného zacházení pro muže a ženy samostatně výdělečně činné a směrnice 2006/112/ES o DPH z roku 2006.

Nový evropský program pro kulturu, který Evropská komise přijala v květnu 2018, spolu s pracovním plánem Rady pro kulturu na období 2019-2022 představují rámec pro činnosti a spolupráci v oblasti kultury na úrovni EU. Agenda má tři strategické cíle se sociálním, ekonomickým a vnějším rozměrem. Jedním z konkrétních opatření je podpora členských států při zajišťování spravedlivého odměňování umělců a tvůrců prostřednictvím obecných a odvětvových dialogů. V pracovním plánu Rady pro kulturu na období 2019-2022 je jako jedna z pěti hlavních priorit evropské spolupráce při tvorbě kulturní politiky uveden „ekosystém podporující umělce, kulturní a tvůrčí pracovníky a evropský obsah“. Strategie EU pro rovnost žen a mužů 2020–25

byla přijata 5. března 2020. Strategie EU pro rovnost žen a mužů se skládá z politických cílů a opatření, jejichž cílem je dosáhnout do roku 2025 významného pokroku a směřovat k Unii k rovnému postavením žen a mužů. Hlavním cílem této strategie je zajistit, aby v EU ženy a muži, dívky a chlapci mohli svobodně sledovat své vlastní životní cesty, měli přístup k rovným příležitostem k prosperitě a mohli se rovnoměrně podílet na životě evropské společnosti a vést ji.

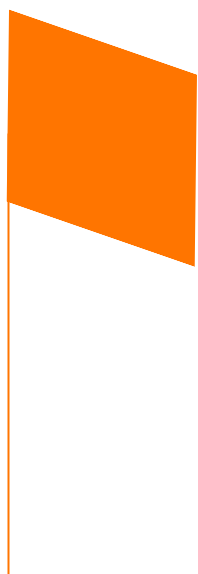
Aktuální dění na evropské úrovni v kontextu statusu umělce prezentovala Zuzana Došeková, členka expertní pracovní skupiny OMC working group (open method of coordination), na konferenci konané 22. září na půdě Ministerstva kultury ČR. V rámci Rady Evropské unie a Pracovního plánu pro kulturu 2019-2022 má být na jaře 2023 zveřejněn report s doporučeními pro zavedení statusu umělce a opatření pro sociálního zabezpečení pro umělce, kulturní a kreativní profesionály. Status je myšlen jako právní legislativní dokument, který bude upravovat situaci umělců.

Národní přístupy k řešení statusu umělce

Národní státy obvykle existenční nejistotu umělců zmírňují prostřednictvím obecných opatření sociálního zabezpečení pro osoby samostatně výdělečně činné, cílenými opatřeními sociálního zabezpečení pro umělce nebo jejich kombinací (Centre for Cultural Value, 2020). Většina zemí se zavedenými systémy sociálního zabezpečení zaměřenými na umělce byla schopna v průběhu pandemie COVID-19 pracovníky v kultuře do jisté míry zajistit. Tvůrci politik by měli na základě potřeb umělecké scény zavést vhodné systémy, stanovit výši příspěvků a nabídnout minimální zaručené sociální dávky všude tam, kde je

je to možné. Do popředí se vedle různých opatření dostává i otázka univerzálního základního příjmu (více viz Centre for Cultural Value, 2020), přičemž Irsko již jeho zavedení testuje právě v oblasti podpory kulturních profesionálů a před vypuknutím pandemie COVID-19 pilotní studie k zavedení univerzálního základního příjmu realizovalo i Skotsko.

Státní kulturní politika 2021–2025+ říká, že: „je tedy zcela nezbytné, aby byl vytvořen status umělce a umělkyně. Ten poskytne dostatečnou jistotu v pracovním životě. Není možné, aby část z umělců žila ve zcela nejasném postavení ať již v oblasti sociální, daňové, pracovní nebo jiné. Společně se statutem umělce je nutné zohlednit, že některé umělecké profese si žádají absolutní vypětí a kariéra v nich nepokrývá celou aktivní pracovní dráhu člověka. MK proto připraví opatření pro druhé kariéry umělců a umělkyně“ (str. 40).

Minimální mzda a základní příjem

Většina členských států EU má pro zaměstnané pracovníky stanovenou hodinovou nebo měsíční minimální mzdu. V rámci KKS je velmi rozšířený status samostatné výdělečné činnosti a/nebo svobodných povolání a obvykle platí, že se na tuto skupinu pracovníků/osob minimální mzda nevztahuje. Názory na hodnotu minimální mzdy stanovené pro KKS se v rámci odvětví různí. Běžnou praxí v rámci KKS v některých členských státech je, že umělci a tvůrčí pracovníci jsou často smluvně vázáni na kratší dobu, než skutečně pracují, protože zaměstnavatelé se mohou spolehnout na to, že zbytek bude vyplacen z dávek v nezaměstnanosti (EENCA, 2020). Umělcům a tvůrčím pracovníkům je tedy často účtováno/placeno méně hodin, než kolik skutečně odpracovali.

Odhaduje se, že 32 % evropské kulturní pracovní síly pracuje jako samostatně výdělečně činná osoba, zatímco v případě celkové zaměstnanosti je to 14 %. Zatímco zaměstnanec dostává mzdu, která je vyplácena v čisté výši s odečtením daní a nákladů na sociální zabezpečení u zdroje, samostatně výdělečně činný umělec předkládá faktury za honoráře, je vyplácen v hrubé výši a je odpovědný za placení vlastních daní a nákladů na sociální zabezpečení. To může pro samostatně výdělečně činné umělce a tvůrčí pracovníky znamenat finanční zátěž (Damaso a kol., 2021).

Mnoho umělců a tvůrčích profesionálů je ve srovnání s běžnou pracovní silou vysoce mobilních v zahraničí, což také vytváří problémy z hlediska sociálního zabezpečení. Tito umělci a kulturní a tvůrčí pracovníci se mohou setkat s obtížemi při snaze získat přístup k systémům nezaměstnanosti nebo důchodovým dávkám, protože požadavky se v jednotlivých členských státech liší. V některých členských státech EU existují zvláštní pravidla a

režimy pro samostatně výdělečně činné umělce (EENCA, 2020). V praxi však může být obtížné platit povinné měsíční platby sociálního zabezpečení, zejména pro umělce s nízkými příjmy či nepravidelnými příjmy. Přestože zvláštní právní předpisy pro umělce v některých zemích zajišťují vhodnější ochranu sociálního zabezpečení, naplňují potřeby umělců jen do určité míry. Některé členské státy mají zvláštní režimy dávek v nezaměstnanosti. Ačkoli je pro umělce přínosný, je také hojně kritizován a v některých případech organizace umělce a tvůrčí pracovníky podhodnocují, protože vědí, že systém sociálního zabezpečení doplňuje příjmy (EENCA, 2020). Problémy spojené s přístupem umělců a tvůrčích pracovníků k dávkám sociálního zabezpečení se dostaly do popředí především v souvislosti s pandemií COVID-19.

Sociální zajištění umělců

Systémy sociálního zabezpečení obecně fungují na principu pojištění: umělci, zaměstnavatelé a stát odvádějí příspěvky do systému (fondu), ze kterého jsou následně vypláceny sociální dávky, pokud je umělec potřebuje. Důvody pro získání sociálních dávek obvykle zahrnují dlouhodobou nemoc, dlouhodobou péči, rodičovskou dovolenou a odchod do důchodu (stáří). Méně časté, ale přesto hrazené, jsou období nezaměstnanosti, pracovní úrazy a nemoci z povolání.

Pojistné fondy mohou být spravovány státními, veřejnými i soukromými subjekty, což vede k různým přístupům v oblasti sociálního zabezpečení. Analytická zpráva UNESCO z roku 2015 o implementaci směrnice UNESCO o statusu umělce z roku 1980 identifikuje čtyři typy přístupu k sociálnímu pojištění umělců:

1. Žádné pojištění: jednotlivci si musí zajistit soukromé pojištění.
2. Integrace do zaměstnaneckého statusu: umělci je umožněn přístup ke stávajícímu sociálnímu systému sociálního zabezpečení pro zaměstnance; nejsou identifikováni jako umělci. Pro účely tohoto přehledu patří do této kategorie také systémy, jako je univerzální nepodmíněný příjem.
3. Státem sponzorované, cílené systémy: umělci jsou zahrnuti do zvláštního systému sponzorovaného státem. Tyto systémy fungují souběžně se systémy (a často jsou podle nich modelovány) určenými pro ostatní zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné, ale obsahují zvláštní ustanovení pro umělce.
4. Nestátní systémy: na umělce se zaměřují doplňkové nebo paralelní systémy administrované uměleckými asociacemi, sdruženími nebo dalšími nestátními organizacemi.

Tyto přístupy se značně liší a v praxi některé národní státy využívají jejich kombinace. Například Francie začleňuje umělce do svého zaměstnaneckého statusu, ale také provozuje doplňkový státem podporovaný systém zaměřený na umělce na volné noze, kteří pracují krátkodobě (program *intermittents du spectacle*). Systémy sociálního zabezpečení mohou být financovány z příspěvků od státu, umělců a/nebo kulturních organizací či "uživatelů" (společností, které zaměstnávají umělce). Příspěvky umělců a sociální dávky, které dostávají, mohou být podmíněny nebo garantovány. To znamená, že částka, kterou jsou umělci povinni platit do systémů, se může buď lišit v závislosti na jejich výdělku nebo být stanovena pevnou sazbou. Stejně tak podpora, kterou dostávají v rámci sociálního zajištění může být garantována pevnou sazbou, nebo vázána na různá kritéria, jako je například výše příspěvků, které do systému odvedli, nebo jejich roční příjem. A konečně, způsobilost k účasti na systémech sociálního zajištění může být určena buď specifickými kritérii, jako je minimální nebo maximální příjem z umělecké činnosti, nebo univerzální – bez vazby na kritéria způsobilosti.

Pandemie COVID-19 oživila diskuse o univerzálním základním příjmu, jako možném nástroji zmírnění katastrofických ekonomických a sociálních dopadů nejen na umělce a tvůrčí profesionály. Irsko v roce 2022 zavedlo pilotně základní nepodmíněný příjem u 2 000 kreativců. Pilotní studii proveditelnosti v období před propuknutím pandemie zahájilo v oblasti základní nepodmíněné mzdy pro určité skupiny obyvatel i Skotsko. Nicméně základní nepodmíněný příjem v pilotním programu Irska podléhá zdanění.

Zdanění umělců a DPH

V některých členských státech existují osvobození od daně nebo zvláštní sazby pro umělecké příjmy, například granty vyplácené umělcům veřejnými agenturami a uměleckými radami jsou výslovně osvobozeny od daně z příjmu. V jiných zemích jsou od daně osvobozeny všechny veřejné granty, včetně těch, které dostávají umělci, a to v závislosti na jejich účelu a době trvání. Podobně jako v případě ustanovení o sociálním zabezpečení se umělci často potýkají s problémy v oblasti zdanění, pokud dočasně pracují v jiném členském státě, než je země, v níž působí.

Mezi převládající potíže, s nimiž se umělci setkávají při výkonu umělecké činnosti v zahraničí, patří potíže způsobené statutem vícenásobného zaměstnání z hlediska výpočtu a placení daně z příjmu a pokračující zdanění nepravidelných příjmů. Složitá a nejednotná legislativa v jednotlivých členských státech EU může často vést k nadměrnému zdanění a diskriminačnímu uplatňování právních předpisů. Mnoho organizací a umělců uvádí, že se často ocitají v nejistotě, pokud jde o přesné uplatňování daňových právních předpisů v důsledku různých vnitrostátních pravidel pro srážkové daně (EENCA, 2020).

Uplatňování právních předpisů členských států EU v oblasti DPH patří k problémům přeshraniční umělecké činnosti, které tvůrčí profesionálové také často zmiňují. Administrativní postupy při registraci k DPH často představují pro umělce a kulturní a tvůrčí pracovníky velkou zátěž. Právní nejistota může vzniknout, když umělci z jednoho členského státu EU vystupují v jiném členském státě EU, a to v důsledku rozdílných sazeb a typu osvobození (úplné, částečné, žádné). Směrnice EU o společném systému daně z přidané hodnoty neurčuje jednotlivým členským státům

pevnou výši sazby daně. Zároveň ale říká, že základní sazba daně nesmí být nižší než 15 %. Pro některé druhy zboží a služeb si členské státy mohou určit takzvanou sníženou sazbu, která nicméně nesmí činit méně než 5 %. Základní sazba DPH se v jednotlivých členských zemích pohybuje od 15 % do 27 %, snížená sazba od 5 % do 10 %. Směrnice EU dává členským státům možnost využít snížené sazby na některé kategorie zboží a služeb, včetně vstupného na kulturní vystoupení nebo na služby pro výkonné umělce.

Kariérní rozvoj umělců a tvůrčích pracovníků

Kariéra v kulturních a tvůrčích odvětvích se může stát náhodou a často se vymyká racionálnímu plánování a někteří umělci mají strmou kariérní dráhu, zatímco pro většinu umělců zůstává vzdáleným snem a většinu života se o ni snaží. Hlavní pozornost mnoha odborníků v oblasti KKS je často zaměřena na vnitřní hodnotu kultury nebo tvůrčího jádra, a ne tolik na ekonomický růst nebo příjmy. Umělcova „kariérní volba“ se velmi často soustředí na vnitřní hodnotu kultury a tvorby a ekonomická nejistota je součástí této životní volby (Damaso a kol., 2021).

Někteří umělci a profesionálové musí z různých důvodů změnit svou kariéru, například kvůli omezení fyzických schopností nebo změně osobní situace, která vyžaduje jiný životní styl. Umělci a profesionálové často přecházejí v rámci svého dílčího odvětví a zúčastněné strany uvádějí, že vlády často zaměřují odborné vzdělávání spíše na rekvalifikaci na jiné profese než na odvětví, ve kterém profesionál působí.

Řada umělců a tvůrčích a kulturních pracovníků zakládá vlastní podnik. Umělecké školy a další instituce, které vzdělávají umělce a kulturní a tvůrčí pracovníky, stále častěji nabízejí kurzy a vzdělávací programy zaměřené na podnikání. Tyto kurzy se v průběhu let staly součástí řady studijních programů a pro většinu formálně vzdělaných umělců a profesionálů tvoří základ jejich podnikatelských znalostí a východisko pro rozvoj jejich podnikatelské kariéry. Jakmile však tyto umělci a profesionálové opustí podpůrné struktury školy nebo instituce, jsou v podstatě odkázáni sami na sebe. Totéž platí pro samouky a profesionály,

kteří nikdy neměli podpůrné struktury formálního vzdělávání.

Důchodové zajištění

Nízké důchodové zabezpečení je obvykle důsledkem dlouholeté práce ve finančně nejistém oboru, jako je nezávislé scénické umění. Tendence k sebevykořisťování prostřednictvím nízkých honorářů v chronicky podfinancovaném uměleckém sektoru má dramatický dopad na sociální zabezpečení v době po skončení profesního života (Bel Adasme, 2022).

Povědomí o těchto problémech se zvýšilo, protože stále více nezávislých umělců je ve stáří postiženo chudobou. V žádné ze sledovaných zemí však dosud neexistuje funkční systém zabezpečení, který by v období profesního života poskytoval odpovídající zajištění nebo speciálně podporoval umělce v chudobě ve stáří.

V oblasti scénického umění pokračuje obecný trend známý z období profesionálního života nezávislých umělců, kteří se při zajišťování obživy spoléhají především na svou soukromou síť, například prostřednictvím příbuzných a partnerů v „normálních profesích“. Pouze některé přístupy naznačují, že jsou činěny vážné pokusy zabránit riziku chudoby ve stáří na nezávislé umělecké scéně: V Belgii se například diskutuje o zavedení minimálního důchodu. V Rakousku se „Interessengemeinschaft Freies Theater“ snaží o tomto tématu informovat, aby si sami umělci tuto problematiku více uvědomili.

Metodologie výzkumu

Cílem předloženého dokumentu je analyzovat a komparovat minimálně 7 evropských zemí z hlediska jejich systémů sociálního a zdravotního zabezpečení umělců a případného daňového zvýhodnění. Hlavní výzkumná otázka směřovala k definici umělce a způsobu, jaká řešení sociálního zajištění kulturních profesionálů realizují evropské země, a která z těchto řešení mohou být inspirací pro legislativní zakotvení statusu umělce v České republice. Teoretický rámec studie tvoří definice umělce a popis různých systémů a přístupů k sociálnímu zajištění umělců. Analytická práce spočívala v provedení rešerše dostupných dokumentů a informačních zdrojů, předložení srovnávacích zjištění, identifikaci konkrétních řešení systémů sociálního a zdravotního zabezpečení, která zvýhodňují profesionály v oblasti umění a zmapování příkladů dobré praxe. Závěr dokumentu obsahuje soubor doporučení pro zavedení statusu umělce v České republice na základě provedené rešerše a komparace.

Mezi zkoumanými zeměmi jsou záměrně zařazené takové, o nichž bylo známo, že již mají implementovaný systém sociálního zabezpečení pro profesionální umělce, nebo nový systém zavádí, jako například Francie, Německo, Rakousko, Portugalsko a Belgie. Slovensko bylo do výběru zařazeno pro jeho prostorovou, a i strukturální blízkost, Estonsko z důvodu silné podpory kulturních a kreativních odvětví a Anglie a Norsko za účelem náhledu do systémů zemí nacházejících se mimo Evropskou unii. Severní Irsko bylo do studie zařazeno dodatečně kvůli zavedení univerzálního nepodmíněného příjmu pro kulturní profesionály.

V průběhu roku 2021 a 2022 pracovala organizace Vize tance formou tematických pracovních skupin, které se průběžně během roku scházely a vyhodnocovaly výsledky své práce pod vedením oborových koordinátorů a strategické konzultantky. Jedna z pracovních skupin zpracovala téma Rámcové potřeby nezávislých profesionálů v tanečním oboru a písemným výstupem této pra-

covní skupiny je „Rámcová studie ohodnocení nezávislých profesionálů v tanečním oboru a navazujících profesích“, kterou vypracovala na základě zkušeností ze zahraničí i v ČR a na základě vlastních výzkumů. Tento dokument obsahuje zmapování potřeb nezávislých profesionálů v tanečním oboru, navazujících profesí a srovnání výše odměn v nezávislém uměleckém sektoru a zároveň srovnání s tabulkovými platy v kulturní sféře a návrh optimálního finančního ohodnocení. Rámcová studie je přílohou předloženého dokumentu.

Realizace podpořeného výzkumného projektu probíhala od září do prosince 2022, což byl velmi krátký časový úsek pro detailní nastudování všech potřebných materiálů a zajištění odborných překladů. Před analýzou dostupné literatury a informačních zdrojů k sociálnímu zajištění umělců ve vybraných evropských státech jsme si položili tyto výzkumné otázky:

1. Jak je definován umělec v daném státě?
2. Jakou formu má existující/připravované sociální zajištění umělců?
3. Jaký přístup nebo kombinaci přístupů sociálního zabezpečení realizují jednotlivé státy?
4. Jaká existují kritéria pro uznání této sociální podpory? Kdo o podpoře rozhoduje?
5. Jakým způsobem jsou tyto systémy sociálního zajištění financované?

Mezi hlavní použité výzkumné metody patří desk research a analýza strategických dokumentů. Všechna hodnocení a doporučení, která v tomto dokumentu uvádíme, vycházejí z vlastního výzkumu existujících zpráv, studií, analýz a odborných článků. Provedli jsme rychlý přezkum politik národních států z oblasti sociálního zajištění profesionálů v kultuře; zpráv nadnárodních a národních organizací, jako je UNESCO, Evropská

komise a národní umělecké a kulturní asociace. Na základě analýzy politik národních států jsme získali přehled o systémech sociálního zabezpečení umělců před pandemií COVID-19 i po ní (do období prosince 2022).

Mezi základní informační zdroje patří studie European Expert Network on Culture and Audiovisual (EENCA) THE STATUS AND WORKING CONDITIONS OF ARTISTS AND CULTURAL AND CREATIVE PROFESSIONALS z roku 2020, kapitoly studie OECD z roku 2018 The Future of Social Protection. What Works for Non-standard Workers?, working paper International Labour Organization (ILO) Social Protection in the Cultural and Creative Sector Country Practices and Innovations z roku 2021, přehled politik Centra pro kulturní hodnoty Social Security and the Status of the Artist z britského Leedsu, dále webové stránky ministerstev, fondů, pojišťoven a uměleckých asociací, jako například, britská Artists' Union England, německá Künstlersozialkasse, Citizens Information v Irsku, vládní Fair Pay Strategie v Rakousku a mnohé jiné.

Další z výzkumných technik využitých pro doplnění a verifikaci zjištění byla realizace semistrukturovaných interview a konzultací v online i offline formě, konkrétně s těmito experty:

Anja Nylund Hagen (Norsko)

Ivo Zibulla (Německo)

Zora Jaurová (Slovensko)

Pia Moirem (Estonsko)

Jan Johansson (Norsko)

Výzkumný tým participoval na několika odborných setkání na danou tematiku, mezi nimi například online workshop „Social Security for the Performing Arts in Europe“ v srpnu 2022, konference Střed zájmu – Status umělce a umělkyně, uskutečněnou na půdě Ministerstva kultury v září 2022,

Networkingové setkání techniků a produkčních ke statusu umělce v Praze 22. 11. 2022 a 6. prosince 2022 online debata Music Managers Forum ke statusu umělce. Informační bázi poskytly i výsledky výzkumů prezentované 30. listopadu 2022 na online konferenci Dopady covidu na kulturu II. Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS). Vedle zmiňovaných aktivit proběhla 2 konzultační setkání s Asociací tanečních umělců.

Během doby řešení projektu bylo místo avizovaných 7 vypracováno 10 případových studií přístupů k řešení statusu umělce v zahraničí. Studie jsou rozdílně obsáhlé vzhledem k dostupnosti informací. Případové studie obsahují krátký institucionální popis dané země, analýzu fungování sociálních, zdravotních a důchodových systémů podpory, existenci daňových úlev a tam, kde to bylo možné zjistit i systém podpory po ukončení profesionální kariéry. Případové studie jednotlivých zemí byly komparovány a praktickým výstupem studie je vytvoření souboru doporučení pro zavedení statusu umělce v České republice (ČR).

*Případové studie
přístupu evropských
zemí ke statusu
umělce*

Tato část textu představuje jednotlivé zkoumané země v kontextu sociálního zajištění umělců, definice umělců a kritérií pro zařazení do systému sociálního zajištění. V rámci každé země jsou stručně popsány daňové systémy, a to jak z obecného pohledu, tak i s přímou aplikací na zdanění umělecké aktivity (pokud je to relevantní). Všechny kapitoly této části mají stejnou strukturu, nicméně nemají stejný rozsah z důvodu odlišných systémů sociálního zajištění, speciálních schémat určených pouze pro umělce i daňových aspektů. Analyzováno je celkem 10 evropských zemí, z toho 2 státy nejsou členem Evropské unie:

Belgie

Estonsko

Irsko

Francie

Německo

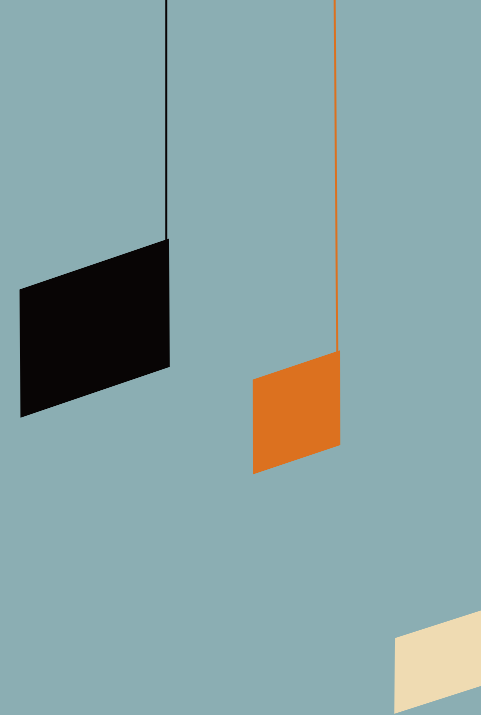
Norsko

Portugalsko

Rakousko

Slovensko

Velká Británie

Belgie

Základní charakteristika

Belgie, plným názvem Belgické království, je federativníkonstituční monarchie ležící v západní Evropě. Belgie je demokratickou zemí s parlamentním systémem. V současnosti je součástí významné jednotky regionální spolupráce a geopolitického uskupení zvaného Benelux, které tvoří spolu s Nizozemskem a Lucemburskem. Belgie je jednou ze šesti zakladatelských zemí Evropské unie (tato takzvaná Vnitřní šestka vykazuje dodnes vyšší kohezi než celá unie a působí jako širší geopolitické uskupení. Belgické hlavní město Brusel je také sídlem Evropské komise, Evropské rady a Evropského parlamentu. Belgie přijala euro a je součástí schengenského prostoru. Patří rovněž k zakládajícím členům Severoatlantické aliance (NATO). Také NATO má své hlavní sídlo v Bruselu. V zemi jsou tři oficiální jazyky: nizozemština, francouzština a němčina. Kulturně, politicky a sociologicky se Belgie skládá ze dvou velkých společenství, nizozemsky mluvících Vlámů a frankofonních Valonů, v zemi žije také menší německá komunita. Belgická federace se skládá ze 3 společenství, rozdělených podle jazykového principu (Vlámského společenství, Francouzského společenství, Německojazyčného společenství) a ze 3 regionů, rozčleněných podle principu územního (Vlámský region, Valonský region, Region Brusel-hlavní město). Každý region a každé společenství má svůj vlastní legislativní orgán – parlament, a orgán exekutivní – vládu (či radu), s výjimkou Vlámka a Vlámského společenství, které mají vládu i parlament dohromady. Včetně orgánů federálních tak v Belgii působí 6 vlád a 6 parlamentů zároveň.

Kulturní život Belgie se rozvíjí hlavně uvnitř všech tří národnostních společenství. Kromě Královské vojenské akademie totiž nemá Belgie žádné dvojjazyčné univerzity ani jednotná média, společné kulturní či vědecké instituce.

Sociální zabezpečení umělců

V Belgii byl v roce 1969 do královského dekretu ze dne 28. listopadu vložen článek, který zajišťoval sociální zabezpečení některých výkonných umělců pracujících za určitých podmínek, které jsou rovnocenné systému sociálního zabezpečení zaměstnanců (známý jako Statut d'artiste). Tento v zásadě revoluční článek se však kvůli své složitosti neuplatňoval, protože umělci nemohli zaměstnávat sami sebe. Aby tyto nevýhody překonali, vytvářeli si umělci někdy vlastní neziskovou organizaci, jejímiž se stali zaměstnanci. Aby nedocházelo k obcházení systému existuje v Belgii od roku 2002 The Finance Act of 24. December 2002. Zákon zveřejňuje nový status umělců ve vztahu k sociálnímu zabezpečení a umožňuje jim, aby se podíleli na systému volby mezi statusem zaměstnance s platem a statusem osoby samostatně výdělečně činné, v závislosti na prokázání své socioekonomické nezávislosti. To umožňuje umělcům, kteří například pobírají podporu v nezaměstnanosti, praktikovat své umění svobodněji, což doposud bylo zákonem zakázáno (EENCA, 2020, s.44).

Někteří kritici poukazovali na to, že „status umělce“ neexistuje, poukazovali na fakt, že v Belgii fungoval spíše jakýsi "status nezaměstnaného", protože umělci v Belgii měli odlišné postavení pouze v regulaci nezaměstnanosti. Režim nezaměstnanosti „Statut d'artiste“ umožňoval umělcům dostávat odměnu za přípravu a další činnosti spojené s uměním/ jejich profesí. Patří mezi ně výzkum, nová tvorba a rezidenční pobyty, které jsou součástí práce, které jsou však placeny jen velmi zřídka nebo pou-

ze formou úhrady nákladů. Vzhledem k faktu, že období tvorby, praxe a výkonné prezentace jsou obvykle neplacené, je to chápáno jako nezaměstnanost. V tomto smyslu je nezaměstnanost obvykle krátkodobá a objevuje se několikrát do roka.

Société Mutuelle pour Artistes (SMart)

V roce 1998 byla v Bruselu založena asociace Société Mutuelle pour Artistes (SMart), která původně pomáhala tvůrčím profesím zvládat náročnou administrativu spojenou s uměleckými aktivitami v Belgii. Nyní je aktivní v devíti státech a ačkoli se na počátku zaměřovala pouze na umělecké odvětví, nyní svou působnost rozšířila na další sektory jako je administrativa, komunikace, technologie a doprava. Nyní funguje jako družstvo a jejím cílem je zlepšení sociálního zabezpečení pro OSVČ, pomáhat OSVČ zahájit a rozvíjet ekonomickou aktivitu nezávisle v rámci společného podniku. Jedná se o demokraticky řízené společné družstvo různých zainteresovaných stran. Během své mise pro OSVČ členové SMart těží z postavení zaměstnanců pobírajících mzdu a mohou dosáhnout na sociální ochranu spojenou s postavením zaměstnance. Kromě toho družstvo SMart poskytuje svým členům různé služby, jako je financování, fakturační nástroje, garanční fond, pojištění, vymáhání pohledávek, které jim mají zajistit finanční stabilitu. Družstvo SMart také poskytuje kariéerní poradenství pro jednotlivce, právní poradenství, školení a networkingové příležitosti s cílem vytvořit prosperující ekosystém podnikatelů.

SOCIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ UMĚLCŮ V BELGII BĚHEM PANDEMIE COVID-19

Na rozdíl od kulturních institucí, kterým se dostalo určité ochrany během COVID výluky, většina nezávislých umělců a techniků ji nedostala – to je důvod, proč se "reforma sociálně-ekonomického postavení umělců" stala naléhavě potřebnou. Zvláštní zákon přijatý v červenci 2020 se záměrem dočasně usnadnit umělcům a technikům přístup k dávkám v nezaměstnanosti situaci zřejmě ještě více zkomplikoval. V případech, kdy byla dohoda nebo projekt zrušen z důvodu COVID-19 a pracovní smlouva nebyla podepsána, nedosáhli umělci a kulturní a tvůrčí pracovníci na dočasnou podporu v nezaměstnanosti nebo jiné kompenzace. V případech, kdy nemají nárok na běžné dávky v nezaměstnanosti (vzhledem k tomu, že v minulosti neodpracovali dostatečný počet hodin jako zaměstnanci), skončí nakonec s prázdnými rukama. Proto v Belgii aktuálně (2022) zavádějí tzv. Kunstenaarsstatuut.

Status umělce v Belgii

Kunstenaarsstatuut nepopisuje ani tak nový právní status umělců, jako spíše soubor politik, které mají umělcům umožnit přístup ke stejné síti sociálního zabezpečení jako zaměstnancům, ale za pružnějších podmínek. Konkrétně Kunstenaarsstatuut popisuje podporu v nezaměstnanosti, která se časem nesnižuje a která umožňuje vykonávat současně uměleckou činnost. Ve dnech bez příjmu z uměleckých výkonů existuje nárok na dávku, která se neodvívá (pouze) od dříve vykonané práce, ale také od hrubé pracovní mzdy. Doba mezi pracovními smlouvami se tedy již nepovažuje za dobu nezaměstnanosti. Kunstenaarsstatuut se navíc nevztahuje pouze na osoby s profesionálním statutem umělce, ale na jakoukoli uměleckou činnost:

„V našich předpisech o nezaměstnanosti existují výjimky pro uměleckou práci. Ne pro umělce jako takové, ale pro uměleckou činnost, ať už ji vykonává kdokoli. Zákon striktně definuje „poskytování uměleckých služeb“ a/nebo „tvorbu uměleckých děl“ jako „tvorbu a/nebo provádění nebo interpretaci uměleckých děl v oblasti audiovizuálního a výtvarného umění, hudby, literatury, divadla a choreografie“. Ten, kdo spadá pod tento popis, má specifické ujednání mezi pracovními místy. (Maarten Bresseleers, Sociaal Fonds Podiumkunsten, Belgie).

Nový „Kunstenaarsstatuut“ navrhovaný od října 2022 chce v Belgii usnadnit situaci v období dočasné nezaměstnanosti, aby se nepravidelný tok příjmů umělců přizpůsobil systému sociálního zabezpečení. Reforma probíhá i v rámci terminologie, místo statusu umělce bude v Belgii zaveden certifikát uměleckého díla. Jedná se o pravidla pro poskytování dávek uměleckým pracovníkům podle předpisů o nezaměstnanosti (Kultuurloket, 2022).

Zásadní reformou je, že udělení certifikátu není určeno jen umělcům, ale také uměleckým profesionálům, tedy všem, kdo podporují umělce umělecky i technicky. Pro výpočet podpory nebude tak důležité, kdy a jak moc bylo pracováno v kultuře, ale spíše jde o to, jak jedinec přispěl do systému v průběhu několika let. Certifikát bude platit 5 let a může být vydán novou uměleckou komisí/výborem, která by měla začít fungovat od ledna 2024. Pro nové zájemce o udělení uměleckého certifikátu bude vytvořena digitální platforma (Flanders Arts Institute, 2022).

Důraz je kladen na umělce

V Belgii je umělec definován takto: „osoba, která se věnuje práci

umělecké, umělecko-technické nebo činnosti, která uměleckou práci podporuje. To znamená, že jsou to například jak spisovatelé nebo tanečníci, tak stejně i střihači obrazu nebo zvuku, ředitelé castingu či scénografové apod. Umělec má nárok na určité výhody a sociální jistoty” (Kultuurloket, 2022).

Nová atestace umělce

K tomu, aby mohl umělec čerpat sociálních jistot, je třeba získat certifikát umělce. Pro získání tohoto certifikátu bude zřízena Komise pro umělecké pracovníky.

Existují tři verze certifikátu umělce:

1. Certifikát umělce: s tímto certifikátem se pojí následující pravidla výhod:
 - a. Nařízení „primostarters“ pro samostatně výdělečné umělce: umožňuje po dobu osmi kvartálů platit snížené sociální pojištění. Toto nařízení bude ještě dopracováno podrobněji.
 - b. Takzvané nařízení 1B: toto umožňuje získat sociální jistoty jako zaměstnanec i v případě, že nemůžete uzavřít pracovní smlouvu, protože Váš zadavatel není vaším zaměstnavatelem.
2. Certifikát umělce plus: umožňuje požívat stejných výhod jako Certifikát umělce, a navíc také předpisů o nezaměstnanosti (viz níže).
3. Startovací Certifikát umělce: umožňuje požívat výhod předpisů o nezaměstnanosti pro umělce i výhod Certifikátu umělce. Pro získání tohoto certifikátu platí mírnější pravidla pro začínající umělce.

Komise pro umělecké pracovníky bude mít ještě spoustu dalších úkolů (mj. bude fungovat jako digitální centrum expertízy, bude

dopracovávat živý dokument s pravidly a kritérii pro získání Certifikátu umělce a bude rovněž místem pro hlášení porušování pravidel.

Kritéria pro získání certifikátu umělce

O Certifikát umělce je potřeba požádat prostřednictvím platformy Working in the Arts. V žádosti je nutné prokázat profesionální praxi v uměleckých oborech. Profesionální praxe je definována jako výsledek kombinace investovaného času a odpovídacích příjmů z této činnosti, který je dostačující k zajištění části životních potřeb umělce. Komise pro umělecké pracovníky zde bude posuzovat období posledních pěti let.

Podle druhu certifikátu je nutné splňovat různé minimální podmínky. Činnosti, které zde přicházejí v úvahu jsou ty, které přinášejí nezbytnou (technickou či podpurnou) hodnotu pro výkon uměleckého díla či jsou přímo výkonem uměleckého díla. Jinými slovy, bez přispění činnosti dané osoby by nebylo možné provést stejný umělecký výsledek. Aktivita musí být primárně umělecká čili prodej lístků či nápojů, administrace, propagace, stavba podia či tvorba webových stránek mezi ně nepatří.

Pro získání Startovacího Certifikátu umělce platí mírnější pravidla tak, aby začínající umělci získali snadnější přístup k výhodám Certifikátu umělce plus na začátku jejich kariéry.

Fixace podpory v nezaměstnanosti

Nová pravidla umožňují to, že osoby, které mají v době začátku jejich platnosti právo na „fixaci“ jejich podpory v nezaměstnanosti (částka podpory po nějaké době klesá, nikoliv však pro některé umělce, kteří mají jiná pravidla, pozn. překl.), získají automaticky Certifikát umělce plus na dobu pěti let. Pokud

se někdo prezentuje označením „status umělce“, často to znamená, že využívá výhod fixace. Jako umělec, technik a zaměstnanec v podpůrných pozicích v uměleckém sektoru nepodléhá pohledu dávek, pokud splňuje podmínku, že během 18 měsíců před koncem prvního vyrovnávacího období (po 12 měsících nezaměstnanosti) odpracoval alespoň 156 dnů (jako zaměstnanec nebo na základě článku RSZ), z toho alespoň 104 dnů se jednalo umělecké nebo technicko-umělecké práce nebo pomocné práce v uměleckém odvětví.

Osoby s platným uměleckým vízem mají automaticky právo na Certifikát umělce po dobu platnosti jejich víza. Pokud zbývá do ukončení platnosti víza méně než dva roky, platí Certifikát umělce na dva roky.

Podpora v nezaměstnanosti umělce

Odted' již nebude rozdíl mezi přístupem k nezaměstnanosti a fixací podpory v nezaměstnanosti. Pro získání umělecké podpory je nutné prokázat činnost v 156 dnech během 24 měsíců (a vlastnit Certifikát umělce nebo Certifikát umělce plus).

Požadavky tedy budou zmírněny a zjednodušeny. Zároveň nebude brán v potaz rozdíl mezi uměleckými a neuměleckými výkony. V budoucnu bude jen na Komisi pro umělecké pracovníky, aby posoudila vaši profesionální uměleckou činnost.

Změna čeká také pravidla pro výpočet podpory. Podle nových pravidel bude směrodatná pouze výše hrubé mzdy uměleckého pracovníka. Ta bude pak přepočítána podle počtu odpracovaných dní. Zmizí tak rozdíl mezi doted' rozlišovaným počtem odpracovaných dní a odměnou za úkol.

Na podporu v nezaměstnanosti je nárok po dobu tří let. Následně je nutné podat žádost znovu. Pro přiznání další podpory je nutné prokázat 78 odpracovaných dní během referenční doby 36 měsíců. Existují zde některá zmírnění, jako například pro osoby, které již minimálně 18 let využívají fixace podpory v nezaměstnanosti nebo měly mateřskou dovolenou: v těchto případech bude stačit prokázání pouze 39 odpracovaných dnů během stejné periody 36 měsíců.

Osoby, kteří již k 30. září 2022 využívají výhod současných pravidel, budou od 1. října automaticky přesunuti do režimu podpory umělce. Pro zajištění plynulého přesunu se doporučuje kontaktovat instituci, která vám podporu vyplácí.

Malé kompenzační schéma

KVR (malé kompenzační schéma, pozn. překl.) se změní na příspěvek na amatérské umění (AKV). AKV je příspěvkem na krytí drobných nákladů, ze kterého se neplatí žádné sociální pojištění ani daň. AKV se vztahuje pouze na (i) uměleckou činnost (ii) dle objednávky. Na umělecko-technické a umělecko-podpůrné činnosti se AKV nevztahuje. AKV může být vypláceno pouze fyzickým osobám, nicméně název je poněkud klamný: neexistuje totiž pravidlo, které by určilo, že na AKV mají nárok pouze amatérští umělci.

Každý, tedy jak fyzické osoby, právnické osoby i občanská sdružení, může být zadavatelem a vyplácet AKV. Zadavatelé, kteří vyplatí více jak 100 denních kompenzací během kalendářního roku, však musí odevzdat roční report, ve kterém doloží využití AKV, seznam zákazníků a příjmy, které jsou spojeny s aktivitami, při nichž bylo k platbě využito AKV.

Zadavatelé i vykonavatelé mají povinnost se registrovat na platformě Working in the Arts, kde musí rovněž evidovat všechny platby. Současné texty hovoří o tom, že AKV je v minimální výši 45 euro a maximálně 70 euro. Nadto je možné ještě připočítat až 20 euro reálných cestovních nákladů (s nutností doložení dokladem).

Zadavatelé, kteří během roku vyplatili více jak 500 euro v režimu AKV budou také platit 5 % solidární daň pro RSZ (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, neboli národní správa sociálního zabezpečení, pozn. překl.).

Jaká je současná praxe?

Nová pravidla pro vyplácení uměleckých dávek budou zveřejněna 23. srpna 2023. Tato pravidla sice platí od 1. října 2022, ještě ovšem nebyla zřízena nová Komise pro umělecké činnosti, nevznikla platforma Working in the Arts a stále neexistuje ani příspěvek na amatérské umění (AKV). Pravidla musí být ještě také formálně uzákoněna. Načasování je zatím v procesu, ovšem zákon musí být účinný nejpozději do 1. ledna 2024.

Do té doby se nacházíme v přechodném období: již můžete požádat o uměleckou kompenzaci, ale ještě není možné žádat o Certifikát umělce. Osoby, které již dnes požívají výhod, dostanou uměleckou podporu (a Certifikát umělce plus) automaticky. Pro ostatní nyní platí stará i nová pravidla souběžně.

Právo na podporu

Pokud pracujete jako umělec, či vykonáváte umělecko-technickou či podpůrnou činnost v uměleckém odvětví, musíte stejně jako

každý jiný odpracovat určitý počet dní jako zaměstnanec (nebo jako vykonavatel podle článku 1B zákona o sociálních jistotách) během určitého období, podle věku:

- do 35 let: 312 dní během 21 měsíců nebo 468 dní během 33 měsíců nebo 642 dní během 42 měsíců
- 36–49 let: 468 dní během 33 měsíců nebo 624 dní během 42 měsíců
- od 50 let: 624 dní během 42 měsíců

Zde se jedná pouze o zjednodušenou prezentaci pravidel. Kompletní info lze nalézt na infostránce T31 RVA (Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening).

Pozor: Pokud osoba pracuje na plný úvazek (38 hodin týdně), z pohledu RVA jde o šest pracovních dní. Pokud je pracovní doba určena v hodinách, je potřeba počet hodin násobit šesti a dělit 38.

Příklad

Hudebnice pracovala v pondělí 4 hodiny a ve středu 5,5 hodin.

$(4 + 5,5) \times 6 : 38 = 1,5$ pracovního dne.

Pravidlo při odměně za úkol (cachetregel)

Toto pravidlo platí pouze pro uměleckou činnost, nikoliv pro umělecko-technickou nebo podpůrnou činnost.

V pravidlech pro nezaměstnanost je často důležité prokázat určitý počet odpracovaných dní za určitou časovou periodu: pro právo na podporu, aby podpora v čase neklesala (pravidlo fixace), aby dotyčný mohl odmítnout neumělecké nabídky práce apod.

Pokud je vykonávána umělecká činnost s úkolovou odměnou, uplatňuje RVA pro výpočet odpracovaných dnů takzvané pravidlo úkolové odměny. Úkolová odměna znamená, že osoba pracuje jako zaměstnanec (nebo na základě článku 1B sociálního zákona - RSZ) a dostává odměnu na základě vykonání určitého výkonu či úkolu. Není zde tedy souvislost mezi odměnou a počtem odpracovaných hodin. Pravidlo při odměně za úkol znamená, že počet odpracovaných dní vychází, když hrubou mzdu vydělíme 72,27 (platí při výkonech od 1. 8. 2022).

Příklad

Hudebnice dostane za vystoupení hrubou mzdu 500 euro.

Počet pracovních dní = $500 : 72,27 = 6,92$.

Výsledek je ohraničen maximem 156 dnů za čtvrtletí (104 pokud během daného čtvrtletí pouze během jednoho měsíce pracovala daná osoba za úkolovou mzdu a 130 pokud během daného čtvrtletí pracovala daná osoba za úkolovou mzdu pouze dva měsíce).

Příklad

Pokud naše hudebnice kromě zmíněného vystoupení během daného čtvrtletí nevykonala žádnou další práci za úkolovou mzdu, pak je u ní maximum odpracovaných dní 104. Jejích 7,06 (sic) pracovních dnů leží daleko pod hranicí maxima, a tudíž se počítají.

Ted' si představme, že je naše hudebnice od 15. do 20. května a od 5. do 15. června přítomna na zkoušce a za každé z těchto období obdrží úkolovou mzdu ve výši 5000 euro. Během daného čtvrtletí už nedostane žádnou další úkolovou mzdu.

Počet pracovních dnů = $10.000 : 72,27 = 138,37$

Vzhledem k tomu, že vykonala činnost za úkolovou odměnu během dvou měsíců za dané čtvrtletí, je maximální počet odpracovaných dnů stanoven na 130.

Počet pracovních dnů při uplatnění pravidla pro úkolovou odměnu se eventuelně navýší v případě, že ve stejném období dojde k odpracování činnosti s hodinovou odměnou (a to i v případě, že dojde k překonání maxima 104, 130 nebo 156 dnů).

Pravidlo o úkolové odměně platí pouze pro umělecké činnosti. Technických či podpurných činností v uměleckém sektoru se netýká.

Částka podpory

Podpora v nezaměstnanosti je procentem z hrubé mzdy, kterou umělecký pracovník obdržel během posledního pracovního angažmá trvajícího minimálně čtyři týdny u jednoho zaměstnavatele (s maximální hranicí odměny 3075,04 euro a minimální hranicí 1879,13 euro od 1. 8. 2022).

První tři měsíce obdržíte 65 % referenční odměny. Od čtvrtého měsíce je to 60 % a následně podpora klesá (ve většině případů) níž a níž v závislosti na délce nezaměstnanosti. Více informací naleznete na infostránce T31 (všeobecná pravidla) a T53 (pro umělce) Národního úřadu práce (RVA).

Pokud daná osoba nepracovala po dobu čtyř po sobě jdoucích týdnů u jednoho zaměstnavatele a je odměňována úkolovou mzdou, pak se výše podpory vypočítá tak, že celkovou hrubou mzdou (součtu úkolových a hodinových odměn) za čtvrtletí předcházející čtvrtletí, ve kterém se žádá, vydělí třemi.

Příklad

Hudebnice, která měla po sobě jdoucí práci v trvání kratším než čtyř týdnů, si o podporu zažádá v prosinci (tedy na konci čtvrtého kvartálu). Během třetího kvartálu (červenec, srpen, září) vydělala 4200 euro brutto jako úkolovou mzdou a 1800 euro brutto za tři týdny jako obsluha v restauraci.

Výše její podpory se vypočítá na základě měsíční mzdy 4200 + 1800 euro = 6000 euro : 3 = 2000 euro.

Je tedy vhodné zažádat si o podporu buď po odpracování čtyř po sobě jdoucích týdnů u stejného zaměstnavatele s dobrým platem, v případě úkolových odměn, po čtvrtletí, ve kterém byl dobrý výdělek. Je rovněž potřeba si dávat pozor na to, že v den podání žádosti o podporu splňoval žadatel podmínky pro obdržení podpory (viz výše „právo na podporu“).

Umělecké aktivity a podpora v nezaměstnanosti

Lze se věnovat umělecké či technicko-umělecké činnosti, a přitom si zachovat podporu. Pokud pracující osoba provozuje uměleckou činnost jako placené zaměstnání podle článku 1B zákona o RSZ (sociální zákon) nebo jako OSVČ, případně působí jako placený jednatel neziskové organizace nebo firmy, která se věnuje uměleckým činnostem, musí předem vyplnit formulář C1 pro umělce. Tento formulář je nutné vyplnit také v případě, že osoba získá autorská či s nimi související práva.

Technik či podpůrný pracovník v uměleckém sektoru formulář C1 pro umělce vyplňovat nemusí.

Kontrolní karta

Kontrolní kartu vyplňují osoby pracující v umění sami tak, že vypíšou jako pracovní dny ty dny, během kterých se daná osoba věnovala následujícím aktivitám:

- veřejná vystoupení
- přítomnost umělce na výstavách svých děl a to v případě, že zde figuruje jako prodejce nebo má ve smlouvě s prodejcem, že musí být přítomen
- přítomnost při nahrávání nebo představení audiovizuálních děl
- aktivity, které jsou činnostmi související s pracovním kontraktem nebo na základě aplikace článku 1B zákona RSZ (sociální zákon).

Za tyto dny není nárok na žádnou podporu.

Pokud jde o 28 či více po sobě jdoucích dní, pak je nutné podat novou žádost o podporu.

Práce v zaměstnaneckém vztahu

1. úkolová mzda a pravidlo kumulace

Pokud je vyplácena úkolová mzdu (viz výše pravidla pro úkolovou mzdu), pak je toto nutné uvést ve formuláři C3 pro umělce. Pro výpočet toho, za kolik dní nevzniká nárok na podporu pak platí pravidlo kumulace RVA (Národní úřad práce).

Vzoreček je následovný:

$$[YA - (C \times Y)] : Y$$

YA je hrubá mzda, C je počet odpracovaných dní (tak jak je uvedeno na kontrolní kartě) a Y je 108,41 (od srpna 2022). Výsledek se zaokrouhluje dolů.

Příklad

Hudebnice pracuje od 14. do 28. února a dostane za to odměnu 7500 euro.

$$[7500 - (15 \times 108,41)] : 108,41 = 54$$

Výsledek: během 15 (odpracovaných dnů) plus 54 (výsledek pravidla o kumulaci) = 69 dní nemá nárok na podporu.

Za čtvrtletí je výsledek tohoto výpočtu omezen 156 kalendářními dny.

Na co si dávat pozor:

- Během jednoho čtvrtletí se mohou období bez nároku na podporu překrývat

- Během období bez nároku jste povinni všechny pracovní a další dny bez nároku (nemoc, placená dovolená, pobyt v zahraničí, ...) uvést v kontrolní kartě (oddíl A).

Pro soboty platí speciální pravidla:

- Soboty, které následují po týdnu, který je bez nároku na podporu, nebo ty které se nacházejí mezi pátkem bez nároku a pondělím bez nároku, jsou bez nároku
- Soboty, které následují po dvou nebo třech aktivních dnech, jsou s polovičním nárokem

Během období bez nároku nesmí být umělecký pracovník k dispozici pracovnímu trhu.

2. neaktivní dny – umělec C160

Někdy se stane, že má pracovník uzavřenou pracovní smlouvu na dobu určitou a jeho zaměstnavatel vyplnil okamžité prohlášení Déclaration Immédiate/Onmiddellijke Aangifte (Dimona) za celé období, ale ve skutečnosti pracovník nepracuje ve všechny dny za toto období. Pak má onen pracovník nárok na podporu za dny, které nepracujete při splnění následujících podmínek:

- Průměrná měsíční hrubá mzda je nižší než 2000 euro (nebo minimální mzda podle patřičné klasifikace cao). Průměrná měsíční hrubá mzda je celková hrubá mzda x 30 : počet kalendářních dní krytých v rámci okamžitého prohlášení Dimona.
- Příslušná klasifikace nestanoví povinnost uzavření normální pracovní smlouvy
- Ve smlouvě není článek o exkluzivních právech. Lze tedy pracovat pro někoho jiného během neaktivních dní.

Příklad

Hudebnice dostane pracovní kontrakt na osm dní na to, aby ve středu zkoušela a v sobotu, neděli a následující čtvrtek vystoupila na koncertu. Její zaměstnavatel provede okamžité prohlášení Dimona ve středu s platností do následujícího čtvrtka. Hrubá mzda je 500 euro.

Její průměrná měsíční hrubá mzda je $= 500 \times 30 : 8 = 1.875$ euro.

V takovém případě se dny, které jsou pokryty pracovní smlouvou, ale během kterých neprobíhá pracovní činnost, nevykazují na kontrolní kartě. Instituci, která má na starosti výplatu podpory, se odevzdává spolu s pracovní kartou i formulář umělce C160 a kopie pracovní nebo umělecké smlouvy.

Kombinace různých příjmů

Pokud OSVČ ve vedlejší činnosti získá autorská či související práva

Během nezaměstnanosti lze začít s uměleckou samostatnou výdělečnou činností na vedlejší činnost. Pokud se jedná o neuměleckou samostatnou činnost (včetně technických či umělecko-podpůrných činností v uměleckém sektoru), pak je to možné jen v případě, že osoba fungovala jako OSVČ ve vedlejší činnosti déle jak tři měsíce před podáním žádosti (nebo v programu „odrazového můstku“ k OSVČ – viz infostránka T158 RVA).

Pokud čistý zdanitelný příjem z uměleckých aktivit nepřesahuje 5007,60 euro za rok (částka aktuální od 1. 8. 2022), pak tato osoba dostane plnou výši podpory v nezaměstnanosti. Pokud je tato částka vyšší, pak bude denní podpora dané osoby ponížena o 1/3 12tinu sumy nad tento limit.

Příklad

Hudebnice dostane podporu v nezaměstnanosti ve výši 60,46 euro za den. Čistý zdanitelný příjem z její umělecké činnosti činí 6000 euro. Maximální částku pro plnou výši podpory tedy přesahuje o 5000 (sic) – 5007,60 euro = 992,40 euro.

$$992,4 : 312 = 3,18$$

Částka její denní podpory tedy bude ponížena o 3,18 euro na 57,28 euro.

Při vykázání uměleckých činností pomocí formuláře C1-umělec je nutné uvést příjmy nebo jejich odhad.

Pokud jsou příjmy vyšší, než byl odhad, pak je nutné přidat hodnotící prohlášení. Jakmile RVA obdrží hodnotící prohlášení, dojde k definitivnímu výpočtu. Je tedy možné, že následně bude vyplaceno dorovnání případně bude nutné část obdržené podpory vrátit. Proto je důležité odevzdat hodnotící prohlášení u RVA co nejdříve, protože dopočet pak proběhne mnohem rychleji, než když jej RVA obdrží od správce daně (někdy až o dva roky) později.

Pokud bude formulář C1-umělec vyplněn špatně, nebo nebude odevzdán, může RVA sankcionovat tak, že strhne 1/312 z celé vydělané částky, místo toho, aby bylo strženo jen 1/312 z částky přesahující limit 5007,60 euro).

Pokud již umělec nebo umělecký pracovník není aktivní, ale stále dostává příjmy za své dřívější umělecké činnosti, je povinnen tyto příjmy rovněž deklarovat, neplatí-li, že:

- Jeho umělecké činnosti se zastavila minimálně před dvěma úplnými kalendářními lety
- Jeho umělecké činnosti se zastavili před začátkem jeho nezaměstnanosti.

- Jste vaše umělecké činnosti zastavili před začátkem vaší nezaměstnanosti.

Příklad

Hudebnice napsala skladbu, která byla publikována předtím, než byla k prvnímu lednu 2019 nezaměstnaná. Během její nezaměstnanosti nevykonávala žádnou uměleckou činnost. Částky, které získá za umělecká práva nemají žádný vliv na výši její podpory v nezaměstnanosti.

Hudebnice se stane 1. ledna 2019 nezaměstnanou. Během prvních měsíců její nezaměstnanosti dodělá hudební dílo, které je o několik měsíců později vydáno. Přitom deklaruje, že je od 1. ledna 2019 nezaměstnaná. Částky, které získá za umělecká práva mohou mít ještě dva roky vliv na výši její podpory v nezaměstnanosti.

Pracovní dny

Pro určení odpracovaných dnů se počítají pouze ty dny, kdy bylo odvedeno sociální pojištění ze zaměstnaneckého poměru (například pro fixaci výše podpory v nezaměstnanosti nebo pro to, aby mohl uchazeč o zaměstnání odmítat neumělecké nabídky). Práce jako OSVČ, odměny za autorská a příbuzná práva se do toho nezapočítávají.

OSVČ v hlavní činnosti

Jakmile se z vedlejší činnosti stane činnost hlavní (posouzeno dle

investovaného času, příjmů, investic apod.), ztrácí se nárok na podporu v nezaměstnanosti. Pokud RVA (národní pracovní úřad) usoudí, že tomu tak je, bude pracovník pozván, aby přednesl své argumenty. Na druhou stranu, pokud byl umělecký pracovník alespoň šest měsíců v řadě OSVČ na hlavní činnost a své samostatně výdělečné aktivity nyní zastavil, může po dobu až 15 let znovu podporu získat, aniž by musel znovu vykazovat dostatečný počet odpracovaných dní.

Odměna podle malého kompenzačního schéma (KVR)

Den, kdy probíhá činnost s odměnou podle KVR se v kontrolní kartě označuje jako den, kdy byla vykázána pracovní činnost (volba „práce“ a „normální práce“). Za tento den není nárok na podporu. Vzhledem k tomu, že za KVR není odvedeno žádné sociální pojištění, však tento den jako odpracovaný den neplatí (například pro fixaci výše podpory v nezaměstnanosti nebo pro to, aby mohl uchazeč o zaměstnání odmítat neumělecké nabídky).

Dostáváte kompenzaci nákladů jako dobrovolník

V případě zájmu o dobrovolnickou práci, je nutné předem požádat o povolení prostřednictvím formuláře C45B. Neplacený jednatel v neziskovce je rovněž považován za dobrovolníka. Pokud je od RVA (národní úřad práce) uděleno povolení, může se eventuální kompenzace dobrovolnických nákladů kumulovat s přijatou podporou v nezaměstnanosti. Kompenzace mohou být buď v paušální výši (v roce 2022 je to 36,84 euro za den a 1437,37 euro za rok) nebo mohou být uplatněny jako kompenzace reálných nákladů. Kompenzace za dobrovolnickou práci se udávají udáváte prostřednictvím formuláře C45B (čili nikoliv jako C1-umělec).

Vzhledem k tomu, že z kompenzací není odváděno sociální pojištění, nepočítá se dobrovolnická práce do odpracovaných dnů pro fixaci výše podpory v nezaměstnanosti nebo pro to, aby mohl uchazeč o zaměstnání odmítat neumělecké nabídky.

Placený jednatel právnické osoby

Pokud se umělecký pracovník stane placeným jednatelem neziskovky nebo firmy, musíte to sdělit RVA (národní pracovní úřad). Pokud se ona neziskovka nebo firma věnuje uměleckým aktivitám, činí se tak prostřednictvím formuláře C1-umělec. Pokud jsou takové aktivity spojené s funkcí jednatele „malého významu a vztahují se pouze na administrativní záležitosti spojené s vlastní uměleckou činností,“ jak uvádí RVA, lze zachovat podporu. Na formuláři C1-umělec je nutné uvést příjmy nebo jejich odhad. Vliv takových příjmů je stejný jako u OSVČ na vedlejší činnosti (viz výše).

Mandát v jednom z poradních orgánů kulturního sektoru nebo v Umělecké komisi

V případě docházkové kompenzace za mandát v nějakém poradním orgánu uměleckého sektoru nebo v Umělecké komisi, lze takové příjmy do výše 1932,1 euro za kalendářní rok (2022) kombinovat s podporou v nezaměstnanosti. Tyto aktivity není nutné zmiňovat na kontrolní kartě. Pokud je tento roční limit přesažen, lze mandát vykonávat dál, ale je nutné tyto placené mandáty od dané hranice přesahu zmínit na kontrolní kartě (černé políčko).

Oznámení o placeném mandátu se uvádí pro RVA na formuláři C46 a na formuláři C1. Tyto příjmy není nutné uvádět na certifikátu C1-umělec.

Neutralizační pravidlo (fixace podpory)

Pokud někdo říká, že má „status umělce“, většinou tím míní, že má nárok na fixaci podpory. Jako umělec, technik nebo vykonavatel podpůrné umělecké činnosti má daná osoba nárok na to, aby se její podpora v čase nezmenšovala. Podmínkou je, aby během 18 měsíců před koncem prvního kompenzačního období (po 12 měsících nezaměstnanosti) měla odpracováno 156 dní (jako zaměstnanec nebo podle pravidla 1B zákona o RSZ – národní sociální zákon), z čehož minimálně 104 dní jako umělec, technik nebo v rámci podpůrné činnosti v uměleckém sektoru.

Výsledkem je to, že během jednoho roku zůstane v první kompenzační skupině.

Tuto výhodu lze vždy obnovit o další rok, za podmínky, že má v předchozím roce odpracováno minimálně 3 pracovní aktivity, které korespondují se třemi odpracovanými dny jako umělec, technik nebo v rámci podpůrné činnosti v uměleckém sektoru.

Pokud daná osoba vykonává uměleckou činnost a dostává za ni úkolovou mzdu, uplatňuje RVA pro výpočet odpracovaných dnů tzv. pravidlo pro úkolovou odměnu (viz výše).

Pracovní dohody pro technické a podpůrné aktivity zde přicházejí v úvahu jen v případě, kdy mají hodně krátké trvání, jinými slovy maximálně do tří měsíců.

Dostupnost pro pracovní trh

Pro nárok podpory v nezaměstnanosti je nutné hledat práci bez možnosti odmítnout relevantní nabídky, které přijdou od VDAB nebo ACTIRIS (dříve FOREM nebo ADG).

Pokud osoba pracuje jako umělec (nikoliv jako technik nebo podpůrný pracovník), může všechny neumělecké nabídky odmítnout, za podmínky, že je schopna prokázat, že má v momentě nabídky odpracováno za posledních 18 měsíců minimálně 156, z čehož alespoň 104 uměleckých.

Pokud se jedná o úkolovou odměnu, uplatňuje RVA pro výpočet odpracovaných dnů tzv. pravidlo pro úkolovou odměnu (viz výše).

V každém případě musí VDAB a ACTIRIS (nebo dříve FOREM a ADG) počítat s intelektuálním rozvojem takové osoby, fyzickou kapacitou a rizikem, že některé práce mohou snížit její schopnost pro uměleckou činnost.

Daně – obecné informace

Daně v Belgii jsou vybírány na dvou úrovních – významnější daně (daň z příjmu či DPH) jsou vybírány státem, jiné daně (například daň z nemovitosti) jsou vybírány lokálně. V porovnání s ostatními evropskými zeměmi patří Belgie mezi státy s vysokou daňovou sazbou. Základní sazba daně z příjmu právnických osob je v Belgii 25 %. Malé a střední podniky daní prvních €100 000 20 % sazbou. Daně z příjmu fyzických osob jsou v Belgii progresivní – s rostoucím příjmem roste daňová sazba. Osoby s velmi nízkými příjmy odvádí daň ve výši 25 %, ti na opačné straně spektra odvádí 50 %. I v Belgii můžete uplatnit slevy na dani, mezi možné slevy patří například sleva na dítě a na poplatníka. Některé slevy mohou uplatnit pouze rezidenti¹.

Belgičtí rezidenti podléhají zdanění svých celosvětových příjmů, zatímco nerezidenti podléhají zdanění pouze příjmů z belgických zdrojů. Daň z příjmu fyzických osob (PIT) se vypočítá stanovením základu daně a vyměřením splatné daně z tohoto základu. Zdanění se vyměřuje na základě klouzavé stupnice z postupných částí čistého zdanitelného příjmu. Pro příjmový rok 2022 se sazby federální daně pohybují mezi nulou a 50 % . Výpočet daně obsahuje dvě hlavní složky, a to „federální PIT“ a „regionální PIT“. Podle 6. reformy jsou nyní belgické regiony oprávněny ponechat si přírážky ke „sníženému federálnímu zdanění příjmů fyzických osob“ a rovněž poskytovat slevy na dani/daňové kredity. Daňová povinnost se tedy může lišit (i když v této fázi nepatrně) v závislosti na regionu, ve kterém se nachází bydliště daňového poplatníka k 1. lednu příslušného zdaňovacího období. Sazby daně jsou stejné pro daňové poplatníky rezidenty i nerezidenty, ale některé odpočty nebo slevy na dani jsou poskytovány pouze nerezidentům za předpokladu, že alespoň 75 % svých celosvětových příjmů ze zaměstnání dosahují v Belgii.

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

Pro umělce či sportovce působící v Belgii platí srážková daň ve výši 18%. Je ale možná požádat o její snížení prokázáním vynaložených nákladů na danou uměleckou (či sportovní) aktivitu. Nicméně v průběhu let se ustálila suma 400 EUR jako jakýsi výdajový paušál na jednotlivé realizované umělecké představení a o tuto sumu je srážková daň ponížena. Uplatňují se samozřejmě také sazby a konkrétní výjimky stanovené v jednotlivých smlouvách o zamezení dvojího zdanění.

Shrnutí

Belgie v roce 2022 přichází s komplexním řešením sociálního zabezpečení uměleckých, umělecko-technických a podpůrných pracovníků. Systém je platný od 1. října 2022, umělci a technici, kteří měli nárok na fixaci podpory v nezaměstnanosti již před tímto datem, budou mít automaticky nárok na nový systém podpory, který bude platit po dobu 36 měsíců (tj. do 30. září 2025). Kreativci zařazení do systému na základě kritérií, které povedou k získání certifikátu umělce, budou evidovat svoji práci vyplňováním kontrolních karet a při splnění určitého počtu odpracovaných dní v určitém časovém úseku budou moci čerpat různých výhod zejména v oblasti podpory v nezaměstnanosti. Pro získání certifikátu umělce bude zřízena Komise pro umělecké pracovníky. Po detailním nastudování všech podmínek a nařízení považujeme belgický systém za administrativně neúměrně náročný jak pro státní správu, tak pro umělce samotné. Rovněž s ohledem na datum zavedení nových regulí je jeho posouzení v tento okamžik nemožné.

Estonsko

Základní charakteristika

Estonsko, plným názvem Estonská republika, je území a stát v severní Evropě, nejsevernější z pobaltských zemí. Většinu obyvatelstva Estonska tvoří Estonci hovořící estonštinou – třetím nejrozšířenějším uralským jazykem blízkým finštině. Dnes je Estonsko demokratická unitární parlamentní republika rozdělená do patnácti krajů. Od roku 2004 je členem Evropské unie a NATO, od roku 2011 platí eurem. Estonsko je považováno za špičku v digitalizaci společnosti (umožňuje například internetové hlasování při volbách) a za zemi s vysokou mírou ekonomické svobody.

Tamní Ministerstvo kultury je zodpovědné za národní kulturu, sport a ochranu kulturního dědictví, podporuje umění a koordinuje státní mediální politiku, audiovizuální politiku a provádění integrační strategie.

Sociální zabezpečení umělců

Legislativa uznávající status umělce Act on Creative Artists and Creative Artists' Unions (2004). Právní předpisy stanoví jednotlivým samostatně výdělečně činným umělcům a osobám na volné noze právo na daňové odpočty doložených výdajů souvisejících s jejich tvůrčí činností. Kromě toho, umělci na volné noze, kteří nemají žádný jiný zdroj příjmů, mohou požádat o měsíční podporu.

Tvůrčí osobou je autor nebo výkonný umělec ve smyslu autorského zákona, který působí v oblasti výtvarného nebo užitého umění, scénografie, audiovizuálního umění, scénického umění, literatury, hudby nebo architektury. Tvůrčí osoba může být současně členem několika uměleckých sdružení. Nezávislý umělec by měl být registrovaný v obchodním rejstříku pod svým registračním kódem (IČO). Kreativce může být členem několika uměleckých organizací současně.

§ 3. Kreativce vykonávající svobodné povolání

1. Kreativce vykonávající svobodné povolání je autor nebo výkonný umělec, který tvoří v oboru vymezeném v § 2. odst. 1. tohoto zákona (výtvarné nebo užité umění, scénografie, audiovizuální umění, scénické umění, literatura, hudba, architektura), nepracuje ve veřejné službě, není zaměstnaný pod zaměstnaneckou smlouvou nebo podobnou smlouvou podle závazkového práva, která je trvalé povahy
2. Kreativce vykonávající svobodné povolání se zapíše (je zapsaný) do obchodního rejstříku, aplikuje se na něj §75 obchodního zákoníku.

3. Po zápisu do obchodního rejstříku může taková osoba používat (ve své firmě) přívlastek „kreativce (creative person) vykonávající svobodné povolání“.

§ 4. Umělecké asociace

1. Umělecká asociace je nezisková asociace podle tohoto zákona, vzniklá za účelem podpory příslušného uměleckého oboru a za účelem podpory tvůrčí činnosti kreativců, kteří jsou členy této asociace.

§ 5. Požadavky na umělecké asociace

1. Uměleckou asociaci tvoří nejméně 50 právně způsobilých fyzických osob, které se zabývají tvůrčí činností v příslušném oboru po dobu nejméně tří let a jejichž díla nebo výkony byly zveřejněny v období stanoveném v §9 a §10 Autorského zákona.
2. Člen umělecké asociace může být pouze kreativce působící v jednom z oborů vymezeném v § 2. odst. 1. tohoto zákona. Pro účely tohoto oddílu se vizuální umění a užité umění považuje za jeden umělecký obor.

§ 6. Statut umělecké asociace

1. Stanovy uměleckého sdružení, kromě ujednání stanovených pro neziskové organizace, musí obsahovat:
 - o Datum založení asociace; Umělecký obor; Způsob řízení; Postup povinnosti oznamovat díla, která člen uměleckého sdružení vytvořil nebo vykonal v uměleckém oboru dané asociace; registrace těchto děl; Způsob volby členů výboru pro udělení podpory (granty) pro tvůrčí činnost a jednací řád výboru; Způsob vedení záznamů o osobách, které získaly podporu tvůrčí činnosti (grant), a o podpoře tvůrčí činnosti; Postup při vyplácení grantů pro kreativce a při vyplácení dalších příspěvků.

§ 12. Podpora umělecké asociace

1. Na základě písemná žádosti asociace jí bude poskytnuta podpora ze státního rozpočtu. Výše podpory na jednoho kreativce, který je členem asociace, činí na rok jednu pětinu průměrné měsíční mzdy, která byla podle dat statistického úřadu vyplacena v Estonsku v roce předcházejícím podání této žádosti.
2. Pro získání podpory předloží asociace písemnou žádost spolu se seznamem členů Ministerstvu kultury do 1. května rozpočtového roku předcházejícímu roku, na který je podána žádost.
3. Asociace smí použít podporu na:
 - a. Výplatu grantů na tvůrčí činnost kreativcům vykonávajícím svobodné povolání;
 - b. Výplatu stipendií na tvůrčí činnost kreativců a s ní související další vzdělávání;
 - c. Úhradu nákladů spojených s organizací povinností uvedených výše v bodech 1) a 2) tohoto paragrafu, nejvýše však 10% z přidělené částky
4. Asociace a Ministerstvo kultury uzavřou veřejnoprávní smlouvu o poskytnutí podpory podle zákona o administrativní spolupráci s přihlédnutím ke specifikům stanoveným tímto zákonem. Ve smlouvě se určí:
 - a. Výše podpory;
 - b. Plánované použití podpory;
 - c. Práva a povinnosti stran;
 - d. Postup pro předložení zprávy o využití podpory;
 - e. Sankce při porušení smlouvy;
 - f. Způsob změny a ukončení smlouvy;
 - g. Dobu platnosti smlouvy
5. Asociace může použít podporu na výplatu stipendií na tvůrčí činnost kreativců a s ní související další vzdělávání v roce následujícím po roce přidělení podpory, pokud podpora nebyla v plném rozsahu využita na výplatu grantů na tvůrčí činnost kreativců ve svobodném povolání.

6. Asociace vede oddělenou evidenci o přijaté podpoře. Zprávu o využití přidělených finančních prostředků v uplynulém roce předkládá do 1. března běžného roku. Zprávu o využití přidělené podpory na účely uvedené v odst. 3 bodě 2 tohoto § se předkládá do 1. března roku následujícího po roce přidělení podpory.
7. Ministr (ministerstvo) kultury je oprávněn přidělit pět procent částky přidělené uměleckým asociacím ze státního rozpočtu do rezervy na plnění povinností stanovených v § 19 odst. 4 a 5 tohoto zákona.

Daně – obecné informace

Daňový systém v Estonsku je relativně přehledný a dlouhodobě stabilní. Státní daně zahrnují daň z příjmu, sociální daň, pozemkovou daň, daň z hazardních her, daň z přidané hodnoty, clo, spotřební daně a daň z těžkých nákladních vozidel. Místní daně může stanovit místní samospráva – například za použití infrastruktury nebo jiných zdrojů v určitém regionu. Většina poplatníků využívá předvyplněná přiznání k dani z příjmu, která lze podat elektronicky prostřednictvím systému e-MTA

Daň z příjmu: Zisky nepodléhají dani, když jsou dosaženy, ale okamžik zdanění je odložen až do rozdělení zisků. Zisky obecně podléhají 20% dani z příjmu právnických osob. Individuální daň z příjmů pro fyzické osoby je stanovena na 20 %. Na všechny příjmy se vztahuje obecné základní osvobození ve výši 6 000 EUR ročně, tedy 500 EUR měsíčně. Daň z příjmů se vybírá z příjmů, které fyzická osoba, jež je rezidentem Estonska, získá během zdaňovacího období ze všech zdrojů příjmů v Estonsku i mimo něj. Do zdanitelných příjmů fyzické osoby se nezahrnují vedlejší požitky, dary a dotace, dividendy ani jiné rozdělení zisku podléhající zdanění na úrovni společnosti.

Příjmy ze svobodných povolání (podnikání): Podnikání je samostatná hospodářská nebo profesní činnost osoby, jejímž cílem je dosažení příjmů z výroby, prodeje nebo zprostředkování zboží, poskytování služeb nebo jiné činnosti, včetně tvůrčí nebo vědecké činnosti. Podnikáním není převod cenných papírů ve vlastnictví fyzické osoby. Jediní vlastníci zapsaní v obchodním rejstříku mohou ze svých příjmů z podnikání provádět odpočty v souladu se zákonem o daních z příjmů. Srážky týkající se podnikání se provádějí z příjmů z podnikání za zdaňovací období živnostníka a obdržená částka se před vynásobením sazbou daně vydělí koeficientem 1,33 (sociální pojištění).

Daň z přidané hodnoty: Standardní sazba DPH je 20 %, snížená sazba 9 % a v některých případech 0 %.

Daně jsou vyměřovány a vybírány, kontrolovány a vymáhány Daňovým a celním úřadem a místními samosprávami v případě místních daní.

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

Estonsko ve vztahu k umělecké činnosti neuplatňuje žádné zvláštní mechanismy a nezavedlo specifické úpravy. Umělecká a kulturní aktivita je od roku 2004 podporována na základě Zákona o kreativních osobách a uměleckých sdruženích formou grantů a podpor². Cílem zákona je poskytnout podporu tvůrčím osobám, které nemají pravidelný příjem. Cílem zákona je poskytnout podporu tvůrčím osobám, které nemají pravidelný příjem. Nezávislá tvůrčí osoba, která je členem některého z uznaných uměleckých sdružení a splňuje podmínky stanovené zákonem o tvůrčích osobách a tvůrčích sdruženích, má nárok na podporu po dobu šesti měsíců prostřednictvím uměleckého sdružení. Výše této podpory činí minimální mzdu stanovenou vládou republiky a příjemce má rovněž zaručeno zdravotní pojištění. Aby měl nezávislý tvůrce nárok na podporu, musí o ni požádat svůj tvůrčí svaz. V případě, že je tvůrčí osoba členem více uměleckých svazů a nepožádala o podporu pouze u jednoho svazu, musí žádost po-

dat u všech tvůrčích svazů, jejichž je členem. O tvůrčí podporu může na ministerstvu kultury požádat svobodná tvůrčí osoba, která není členem uznaného uměleckého sdružení, ale splňuje podmínky stanovené zákonem o tvůrčích osobách a uměleckých sdruženích. Ministerstvo kultury postoupí žádost tvůrčí osoby tvůrčímu sdružení zastupujícímu příslušnou tvůrčí oblast, které posoudí soulad tvůrčí osoby s požadavky zákona o tvůrčích osobách a tvůrčích sdruženích a rozhodne o poskytnutí podpory (viz též kapitola 2.3). Tanečníci a cirkusovní umělci mají nárok požádat o superdůchod bez ohledu na věk, pokud pracovali nejméně dvacet let v Národní opeře, národním, městském nebo soukromém divadle nebo divadle působícím jako nadace. Zpěváci nebo sboristé a sólisté, hráči na dechové nástroje a loutkáři mají nárok na starobní důchod, pokud pracovali nejméně dvacet pět let v národním, městském nebo soukromém divadle, v divadle působícím jako nadace nebo v Národní opeře.

Shrnutí

V Estonsku pro umělce na volné noze neexistuje žádný zvláštní systém, který by jim umožňoval samostatný přístup k systému sociálního zabezpečení. Mnoho umělců pracuje v jiných oblastech souvisejících s jejich uměleckou činností: ve školství, kulturní správě, médiích atd. Stát, resp. Ministerstvo kultury se nicméně snaží usnadnit život umělců a pracovníků v kultuře formou individuálních grantů a dotací, které jsou díky výborné digitální správě země velmi dobře formulovány a dostupné. Stát se také průběžně snaží o zjednodušení finanční, zdravotní i sociální agendy (nejen) vůči umělcům.

Francie

Základní charakteristika

Francie plným názvem Francouzská republika, je stát, jehož většina území se nachází v západní Evropě. Francouzskou republiku tvoří i tzv. zámořská Francie, která zahrnuje území v Karibiku, Severní a Jižní Americe, v Indickém oceánu a Oceánii. Rozlohou je největším státem EU. Francouzská ekonomika je šestá největší na světě podle nominálního hrubého domácího produktu (HDP) a desátá největší podle HDP v paritě kupní síly. Francie je členskou zemí Severoatlantické aliance a je jedním ze zakládajících členů Evropské unie a Organizace spojených národů. Francie je též členem eurozóny. Politický systém má parlamentně-demokratický, republikánský a poloprezidentský.

Francouzská kultura je ovlivněna rozdílností a imigračními vlnami. Organizační schéma Ministerstva kultury je tvořeno ústřední správou a má tři typy decentralizovaných zařízení a služeb k výkonu své činnosti: krajská ředitelství pro kulturní záležitosti, veřejná zařízení a služby s celostátní působností.

Sociální zabezpečení umělců

Francouzský zákoník sociálního zabezpečení zavedl upravený systém pro umělce a spisovatele, který pokrývá všechny případy kromě nezaměstnanosti a pracovního úrazu (ty jsou pokryty zvláštním systémem). Pokud jde o sociální ochranu (zdravotní pojištění, mateřské pojištění, pojištění ve stáří, invalidity a úmrtí), spisovatelé, autoři a skladatelé hudebních, filmových, audiovizuálních a multimediálních děl a fotografové spadají pod záštitu Sdružení pro správu sociálního zabezpečení spisovatelů (Agessa). Grafici a výtvarní umělci (mj. malířství, sochařství, ilustrace, rytina, tapiserie a keramika) spadají pod Dům umělců (MDA). Poslední reforma převedla zodpovědnost za výběr příspěvků na všeobecnou agenturu pro výběr příspěvků sociálního zabezpečení.

Zajímavým rysem francouzského systému je jeho důraz na financování prostřednictvím výběru příspěvků od umělců (a jejich zaměstnavatelů), stejně tak výběr plateb od uživatelů (např. distributorů), což přizpůsobuje výběr příspěvků skutečným zdrojům příjmů: autorským honorářům, poplatkům za autorská práva nebo provizím. V roce 2018 bylo prostřednictvím tohoto systému vybráno téměř 300 milionů eur na příspěvcích. Nedávná reforma rozšířila dávky sociálního zabezpečení na umělce s nízkými uměleckými příjmy, kteří byli dříve vyloučeni.

Pro autory je zásadním rysem francouzského systému definice pojistitelných příjmů pro výpočet příspěvků na sociální zabezpečení. Autoři mají tři možnosti: přiznat měsíční platby za autorská práva (odpovídající měsíční mzdě), přiznat nekomerční

příjmy nebo přiznat celkový obrat (ILO, 2021).

Francie disponuje zvláštním režimem nezaměstnanosti pro výkonné umělce a příbuzné profese, tzv. *L'intermittence du spectacle* (Dočasný pracovní poměr).

Ve Francii mají umělci pracující v oblasti živého umění, filmu a audiovizuálního odvětví nárok na zvláštní druh systému pojištění v nezaměstnanosti označovaný jako „*régime des salariés intermittents du spectacle*.” Francouzský kompenzační systém *L'intermittence du spectacle* uznává, že práce v umění je dočasná, nestabilní a dochází při ní k dlouhým obdobím útlumu. Pokud umělci pracující v divadelním, hudebním, filmovém, televizním a rozhlasovém sektoru prokážou určitý objem placené práce ročně, francouzský stát jim dorovná výdělek a vyplácí podporu v období nezaměstnanosti (Žáková a Návrátová, 2022).

Specifická situace dočasné zaměstnanosti intermittence du spectacle

Umělci a technici pracující v kulturním odvětví ve Francii mají statut zaměstnance a mohou využívat zvláštní systém pojištění v nezaměstnanosti, který zohledňuje jejich konkrétní situaci, což zahrnuje po sobě jdoucí smlouvy na dobu určitou a střídání dob zaměstnání a nezaměstnanosti. Tento typ systému byl zaveden již v roce 1936 pro techniky a filmaře. Uznání statutu zaměstnance u techniků divadelních umění bylo rychlejší než u výkonných umělců. Na samém konci 19. století sice najdeme judikaturu uznávající, že angažmá umělce je povahou pracovní smlouvy, a tedy i aplikací zákona o pracovních úrazech (1898), ale pro umělce bylo ve Francii nutné počkat na zákon z prosince

1961 týkající se příslušnosti výkonných umělců k sociálnímu zabezpečení a zejména z roku 1969 a zákon o domněnce o zaměstnávání výkonných umělců na potvrzení jejich statutu zaměstnanců.

Historický vývoj sociálního zabezpečení umělce ve společnosti ve Francii

Postavení umělců ve francouzské společnosti se časem vyvíjelo:

V roce 1930 pro umělce platil zákon o sociálním pojištění, který umožňoval pojistit všechny zaměstnance proti rizikům nemoci, invalidity a stáří, i když nebyla zohledněna jejich specifika (střídání dob zaměstnání a nezaměstnanosti, více zaměstnavatelů najednou atd.).

V roce 1936 je to přerušovaný mzdový systém s více zaměstnavateli, který je vytvořen pro techniky a vedoucí pracovníky kin. Tento systém měl uspokojit rostoucí potřebu filmového průmyslu najít kompetentní personál pro různé technické profese (malíři, sochaři, tesaři, obráběči kovů, kostyméři, dekoratéři atd.).

V roce 1939 vznikl Caisse des Congés Spectacles. S několikaměsíčním zpožděním bylo přijato usnesení o placené dovolené pro umělce a techniky. Originalita spočívá v existenci fondu placené dovolené, který dotyčným umožňuje každý rok dostávat kompenzaci vypočtenou ze všech platů, které dostali od všech svých zaměstnavatelů.

V roce 1943 vstoupil do hry odchod do důchodu – doplňkový – vytvořením CAPRIC (poskytovatelský a penzijní fond pro filmový

průmysl). Tato instituce, vzdálený předek Audiens (více viz níže), spravovala důchodová práva navíc k těm, která byla stanovena zákonem z roku 1930.

Následně byly vytvořeny různé důchodové fondy, speciálně určené pro umělce (zejména pro pracovníky v audiovizuálním průmyslu). Bylo to v roce 1975, kdy byly tyto instituce seskupeny v rámci GRISS (Grouping of Social Institutions of the Show). V roce 1958 byla vytvořena pracovnělékařská služba pro techniky kina. Nyní známá jako Thalie santé rozšířila své pole působnosti na všechny pracovníky v oblasti zábavy, ale také na novináře na volné noze a modelky.

1961: Povinná příslušnost výkonných umělců k sociálnímu zabezpečení;

1965: Zavedení zvláštního systému pojištění pro případ nezaměstnanosti pro filmové a audiovizuální techniky: toto je příloha 8 všeobecného systému pojištění pro případ nezaměstnanosti;

1969: Vyjednávání o dodatku 10, který zavádí systém pojištění pro případ nezaměstnanosti pro placené umělce ve všech odvětvích scénického umění a pro techniky zaměstnané v divadelním umění;

1969 také: zákon o domněnce pracovního poměru výkonných umělců na mzdu.

V roce 1972, v návaznosti na zákon o odborném vzdělávání, byl vytvořen Afdas. Jedná se o pojišťovací fond školení, který spravuje celý systém financování školení pro zábavní, filmový a audiovizuální sektor.

Od roku 1982 byly smluvní vztahy mezi umělci a občasnými technikami formalizovány prostřednictvím CDDU (pracovní smlouva s pevně stanovenou dobou užívání). CDDU je pracovní smlouva na dobu určitou, která se řídí následujícími pravidly:

- Zaměstnavatel musí být součástí odvětví činnosti, které jej opravňuje k použití tohoto typu smlouvy;
- V odvětví činnosti musí existovat stálá, dlouhodobá a rozšířená praxe využívání této smlouvy na dobu určitou pro danou práci;
- Zaměstnavatel musí být v případě potřeby schopen prokázat dočasnost zaměstnání.

V roce 1999 byl vytvořen systém usnadňující náborový proces pro příležitostné zaměstnavatele umělců. Toto je GUSO (One-Stop Shop pro příležitostné představení). Centralizuje sociální prohlášení příležitostných zaměstnavatelů (jednotlivců nebo firem mimo oblast zábavy).

V roce 2007 zřídil stát Fond pro profesionalizaci a solidaritu umělců a divadelních techniků. Tento systém spravovaný společností Audiens je určen k poskytování podpory zranitelným občasným pracovníkům, než naleznou další pracovní uplatnění.

V roce 2007 to bylo také zavedení specifického systému penzijního připojištění pro dočasně zaměstnané umělce. Toto schéma, založené na mezioborové dohodě podepsané všemi zaměstnavatelskými organizacemi sdruženými v rámci Federace zaměstnavatelských svazů múzických umění, hudby, audiovizuálních a filmových společností (FESAC) a pěti výstavních federací CFDT, CFTC, CGC, CGT a FO, poskytuje zábavním pracovníkům provizorní krytí v případě přerušení práce, invalidity nebo úmrtí. Originalita těchto záruk je založena zejména na skutečnosti, že jsou přínosem pro občasně pracovníky, včetně pří-

padů, kdy nemají pracovní smlouvu.

V roce 2009 byl tento systém – pokrývající všechny zábavní sektory – doplněn o originální systém: kolektivní zábavní fond pro zdraví. Příspěvek zaměstnavatele naplňuje tento fond a umožňuje oprávněným umělcům a technikům přístup k doplňkové zdravotní smlouvě a zároveň těží ze zvýhodněné sazby.

V roce 2016 byly přidány záruky v mateřství ve prospěch těhotných profesionálek v uměleckých oborech: Před mateřskou dovolenou, pro umělce a techniky na dovolené delší než 2 měsíce: Vyplácení dodatečného příspěvku k příspěvku sociálního zabezpečení vypláceného do začátku mateřské dovolené za určitých podmínek. Během mateřské dovolené, pokud není kompenzována sociálním zabezpečením nebo Pôle Emploi: Podmíněné vyplácení denních dávek během mateřské dovolené a/nebo sociální pomoci prostřednictvím Profesionálního fondu. Kromě těchto smluvních ustanovení umožňuje fond podporu návratu do profese po ukončení mateřské dovolené.

V roce 2018 se sociální partneři rozhodli snížit sazby:

- Snížení měsíční částky (-12 %) účasti kolektivního zábavního fondu pro zdraví;
- Snížení měsíční částky příspěvku splatné přerušovaným du spectacle spojeným se zdravotní zárukou (Audiens Le Média, 2022).

Audiens je partnerem kulturních a mediálních pracovníků v oblasti sociální ochrany a rozvíjí odborné znalosti. Poskytuje umělcům tyto služby: pojištění osob a majetku, solidaritu a sociální prevenci, lékařskou a zdravotní prevenci, placenou dovolenou, služby pro profese a doplňkové důchody.

Pojištění osob a majetku:

Zdravotní připojištění, pojištění pro případ invalidity, dočasné pracovní neschopnosti, úmrtí, renta za vzdělání, renta pro manžela/manželku, profesní rizika. Nabízí řešení na míru, kolektivní i individuální, přizpůsobená specifikům profesí.

Solidarita a sociální prevence:

Rozvíjí politiku blízkosti svým klientům, finanční pomoci, podpory v situacích zlomu nebo přechodu: návrat do zaměstnání, podpora zdravotně postižených, příprava na odchod do důchodu, podpora rodin, pozůstalých.

Lékařská a zdravotní prevence:

Zdravotní střediska, stomatologická centra, odborné prohlídky, elektronické zdravotnictví atd., od prevence po léčbu, zavádí systémy pro pracující i seniory s globálním přístupem k pacientovi. Rozvíjí speciální programy určené kulturním pracovníkům.

Dovolená:

Spravuje placenou dovolenou pro umělce a techniky: výběr příspěvků od zaměstnavatelů, vyplácení příspěvků příjemcům.

Služby pro profese:

Realizuje řadu služeb pro kulturní pracovníky: studie a statistiky, sběr příspěvků, zajištění podpory tělesně postiženým osobám atd.

Doplňkové důchody:

Audiens spravuje penzijní připojištění jménem společností Agirc a Arrco v profesních odvětvích, kde zaměstnanci často vykonávají atypickou profesní dráhu. Skupina pořádá ve firmách informační schůzky o důchodových systémech.

Podle nejnovějších dostupných údajů (z roku 2017) je ve francouzském systému pro dočasné pracovníky v oblasti scénických umění registrováno 143 321 osob, což je 66 % z 217 153 pracovníků v oblasti živých představení (tanec, divadlo, hudba), filmu a audiovizuálního odvětví, ať už se jedná o umělce, kreativní profesionály nebo techniky. Tento systém umožňuje organizacím a firmám v těchto odvětvích přijímat zaměstnance na velmi krátké smlouvy na dobu určitou, a to bez omezení počtu po sobě jdoucích smluv (v roce 2017 se toto číslo u některých zvýšilo na více než 50 smluv ročně), a na druhé straně opravňuje pracovníky, kteří nashromáždili 507 pracovních hodin za období 10 měsíců, k podpoře v nezaměstnanosti během nepracovních období. Toto schéma je však omezeno na profesionály, jejichž práce je primárně spojena s projekty umělecké tvorby, což znamená, že vylučuje učitele uměleckých oborů (jako jsou učitelé tance a hudby). Tento systém byl vytvořen s cílem kompenzovat inherentní diskontinuitu období zaměstnání v těchto profesích (Casse, 2020).

Kritéria pro začlenění do systému

Dočasně pracující umělci musí patřit do jedné z následujících dvou kategorií:

1. Účinkující umělci se smlouvou na dobu určitou;
2. Dělníci nebo technici pracující na smlouvu na dobu určitou, přičemž jak jejich povolání, tak činnosti jejich náborové firmy jsou uvedeny v kolektivní smlouvě.

Smlouvy na dobu určitou v režimu dočasné zaměstnanosti jsou flexibilnější než podle standardního francouzského pracovního práva. Zatímco standardní smlouvy na dobu určitou lze prodloužit pouze dvakrát, počet prodloužení v rámci režimu dočasné zaměstnanosti není omezen. Mezi dvěma smlouvami na dobu určitou rovněž není žádná čekací doba, přičemž pracovní právo stanoví čekací dobu minimálně na třetinu doby trvání smlouvy.

Pro získání podpory v nezaměstnanosti musí dočasný zaměstnanec v daném období odpracovat určitý počet hodin. Minimální doba je 507 hodin (nebo 43 dnů, pokud smlouva stanoví dny práce místo hodin, v takovém případě se jeden den počítá jako 12 hodin) během posledních 319 dnů pro umělce nebo posledních 304 dnů pro dělníky nebo techniky.

Výše dávek se vypočítává v době registrace na základě vykázaných hodin a vykázaných výdělků během 12měsíčního základního období. Čistý náhradový poměr vypočtený na základě denní mzdy je asi 85 % na úrovni minimální mzdy. Pokud jsou žadatelé po celou dobu své žádosti zcela nezaměstnaní a každý měsíc pobírají podporu v nezaměstnanosti, je potenciální doba vyplácení dávek 243 dní (osm měsíců). Pracovníci s dočasným pracovním poměrem požadující podporu v nezaměstnanosti mohou pracovat, a to i u svých předchozích zaměstnavatelů. V tomto případě je výše podpory v nezaměstnanosti snížena a závisí na počtu odpracovaných hodin hlášených každý měsíc během doby uplatnění nároku. Dávky ušlé v jednom měsíci však nejsou ztraceny – lze je vyplatit v pozdějším měsíci. Odpovídající převody

dávek oddalují potenciální datum vyčerpání dávek. Ke dni vyčerpání se podmínka způsobilosti znovu posoudí. Pokud žadatelé odpracovali 507 hodin během 12 měsíců před datem vyčerpání, mají nadále nárok na dávky v nezaměstnanosti.

Pro srovnání, obecný systém dávek v nezaměstnanosti vyžaduje 122 odpracovaných dnů nebo 610 hodin práce za posledních 28 měsíců pro osoby mladší 50 let nebo 36 měsíců pro osoby ve věku 50 a více let. Náhradový poměr je podobný jako u dočasných pracovníků. Jeden den práce poskytuje nárok na jeden den podpory v nezaměstnanosti s maximálním limitem 24 měsíců pro osoby mladší 50 let nebo 36 měsíců pro osoby ve věku 50 a více let. Pracovníci, kteří žádají o podporu v nezaměstnanosti v rámci obecného systému, mohou stejně jako pracovníci s přerušovaným pracovním poměrem pracovat, a to i u svých předchozích zaměstnavatelů. Výše podpory v nezaměstnanosti se snižuje stejným způsobem jako u pracovníků s přerušovanou praxí a snížení dávek podobně oddálí potenciální datum vyčerpání dávek. Ke dni vyčerpání se podmínka způsobilosti znovu posoudí. Pokud žadatelé splňují výše uvedené podmínky nároku, mají nadále nárok na dávky v nezaměstnanosti (Cahuc, 2018).

Vzorec pro výpočet denního příspěvku pro dočasné zaměstnance v režimu L'intermittence du spectacle se liší od vzorce obecného systému. Záleží zejména na referenční mzdě, počtu odpracovaných hodin a rozvrhu.

Denní dávka nesmí být nižší než minimální částka:

- 44 € výkonní umělci
- 38 € dělníci a technici

Pro stanovení výše měsíční náhrady se výše denního příspěvku násobí počtem neodpracovaných dnů. Upozorňujeme, že nad rámec měsíčního příjmového stropu (4 045,04 EUR v roce 2021) nelze vyplácet žádné příspěvky (Unédic, 2022).

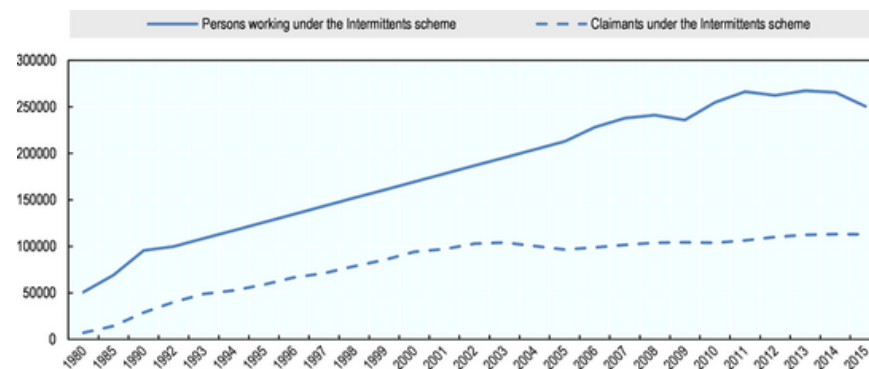
Problémy vyvolané schématem „intermittents du spectacle”

Celkově vzato je dočasný zaměstnanecký režim velmi štědrý a poskytuje jen malou motivaci k práci nad minimální počet hodin potřebný k získání nároku na dávky v nezaměstnanosti. Uměleckým pracovníkům umožňuje neomezeně kombinovat výdělečný příjem s podporou v nezaměstnanosti, pokud odpracují alespoň dva měsíce v průběhu deseti měsíců, takže je pro ně tento režim velmi atraktivní.

Počet uměleckých pracovníků se mezi lety 1980 a 2015 pětinašobně zvýšil, zatímco počet uměleckých pracovníků žádajících o podporu v nezaměstnanosti vyskočil ze 7 000 na 113 000 (Obrázek XX). V roce 2015 přibližně 40 % uměleckých pracovníků požádalo o podporu v nezaměstnanosti díky systému dočasné zaměstnanosti. Cour des comptes (2012a) navíc zdůrazňuje, že značný počet dočasných zaměstnanců přestane pracovat, jakmile získají dostatečná práva, aby měli nárok na dávky v nezaměstnanosti, a obnoví svou činnost až poté, co jsou tato práva vyčerpána. Tento jev podporují i praktiky zaměstnavatelů.

Velký podíl období kompenzované nezaměstnanosti lze připsat příchodům a odchodům v rámci stejné společnosti. Toto opakování naznačuje, že mnoho společností přizpůsobilo řízení své pracovní síly tak, aby využívalo výhod poskytovaných systémem pojištění pro případ nezaměstnanosti.

Obrázek XX Počet osob pracujících na dočasné smlouvy a počet žadatelů v rámci systému nezaměstnanosti, 1980–2015

Zdroj: Cahuc, 2018

Umělečtí pracovníci tedy stojí systém pojištění pro případ nezaměstnanosti více než ostatní pracovníci zaměstnaní v nestabilních zaměstnáních, kteří nemají prospěch z dočasného zaměstnaneckého systému. Podle Cour des comptes (2012a) jsou finanční převody jednoznačně vyšší u uměleckých pracovníků na dočasný pracovní poměr než u jiných typů smluv na dobu určitou. Rozdíl mezi výdaji na dávky a příspěvky placenými uměleckými pracovníky činil v letech 2007 až 2012 přibližně 1 miliardu EUR ročně.

Vysoké náklady na systém dočasné zaměstnanosti pro umělce vedly k mnoha pokusům o reformy ze strany správců systému pojištění v nezaměstnanosti. Výrazným změnám ale zatím brání silný odpor uměleckých pracovníků, kteří pořádají mnoho demonstrací, když jsou ohroženi jejich výhody.

Aby se snížily finanční náklady systému pro systém pojištění pro případ nezaměstnanosti, vláda v roce 2014 vytvořila fond doto-

tovaný každoročně 90 miliony EUR (FONPEPS, Fonds national pour l'emploi pérenne dans le spectacle), který poskytuje bonusy společnosti najímající umělecké pracovníky. Bonus se zvyšuje s dobou trvání smlouvy a dosahuje maximálně 28 000 EUR u smlouvy na dobu neurčitou. Je však zřejmé, že tato reforma nestačí k výraznému zlepšení finanční situace režimu dočasné zaměstnanosti.

Daně – obecné informace

Daňové zatížení ve Francii je přes 43 % k HDP a jedno z nejvyšších z členských zemí EU. Ve Francii existují přímé daně: daň z příjmu fyzických osob, daň ze společností, daň z majetku, přímé místní daně (např. obchodní daň, daň z nemovitostí, daň z bydlení, daň z činnosti) a nepřímé daně: DPH, poplatky a kolky, spotřební daně.

Zdanění ve Francii je progresivní, existuje celkem 5 daňových sazeb.

Sazba daně	Zdanitelný příjem
0 %	Do 5 875 €
5,5 %	5 875 € – 11 720 €
14 %	11 720 € – 26 030 €
30 %	26 030 € – 69 783 €
40 %	69 783 € a více

Daň se počítá za všechny osoby žijící v jedné domácnosti. V daňovém přiznání se tedy sečtou veškeré příjmy (ze závislé činnosti, z nemovitostí, finančních aktiv...) za všechny členy domácnosti. Ve Francii existují odpočitatelné položky obdobné jako ve všech členských státech Evropské unie.

Sociální a zdravotní pojištění

Ve Francii odvádí zaměstnanci ze svého příjmu důchodové pojištění, pojištění v nezaměstnanosti, zdravotní a nemocenské pojištění. U průměrné mzdy činí odvody zaměstnanec 13,70 %, na straně zaměstnavatele potom 42,30 %.

Daň z příjmu právnických osob

Stálé provozovny daní zisk vždy ve Francii. Pobočky daní zisk dle smlouvy mezi mateřskou společností a pobočkou. Standardní daň z příjmů právnických osob činí 33,33 %. Současně musí společnosti odvádět 3,3 % ze zisku na sociální účely. Zisk menších společností (75 % kapitálu musí vlastnit fyzické osoby) s ročním obratem do 7 630 000 € však podléhá 15% sazbě daně. Tyto firmy jsou rovněž osvobozeny od platby sociálního příplatku.

DPH

Základní sazba DPH je 19,6 %. Snížená sazba daně je 5,5 %, je uvalena např. na zemědělské produkty, knihy, zábavu, potraviny. Super snížená sazba DPH je 2,1 % a je uvelena na zdravotnické potřeby a noviny. Registrační povinnost vzniká při obratu nad 80 tisíc euro.

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

Daňové náležitosti jsou ve Francii vztahu k umělecké a kulturní aktivitě ovlivněny sociálními podporami pro tyto aktivity. Z hlediska zdanění je umělec-autor posuzován jako osoba samostatně výdělečně činná (týká se to tvůrčích aktivit v oblasti literatury, tance, divadla, hudby, filmu, grafiky a výtvarného umění, nebo dokonce softwaru. V každém případě je nejprve nut-

né se jako umělec registrovat. Příjmy následně podléhají dani z příjmů (realizuje se online prostřednictvím webu finanční správy). Příjem mohou tyto kreativní obory vykázat jako neobchodní zisk (tzv. BNC) nebo jako vlastní mzdu (TS). Prohlášení o jedné nebo druhé skutečnosti určí následný daňový režim. Běžné je zdanění v kategorii nekomerční zisk. Celková daňová povinnost je odvislá od obratu za kalendářní rok a jako „dělicí linie“ je stanovena suma 72600 EUR.

V případě ročního příjmu do 72600 EUR může umělec využít:

- Micro-BNC: jedná se o systém zjednodušeného přiznání, přiznávají se pouze hrubé příjmy (bez DPH) a finanční úřad vypočítá zdanitelný příjem pomocí slevy: paušální nebo poměrné snížení uplatněné na základ pro výpočet daně (příjem, hodnota majetku atd.) ve výši 34 % na výdaje na povolání.
- Druhou možností je systém kontrolního hlášení (régime de la déclaration contrôlée.): tento systém vyžaduje, vedení podrobných účtů o profesních výdajích a příjmech. Zdanitelný zisk (nebo schodek) odpovídá čistému zisku dosaženému během kalendářního roku: od 1. ledna do 31. prosince, s přihlédnutím ke skutečným příjmům a výdajům zaplaceným během téhož roku.

Tento systém je při příjmech nad 72 600 EUR (bez DPH) povinný.

Granty na tvorbu nebo stipendia vyplácené různými veřejnými nebo soukromými subjekty jsou osvobozeny od DPH. Sazba DPH je tedy 0 %, pokud není protiplněním dodání zboží nebo poskytnutí služby nebo doplnění ceny zdanitelného plnění. Sazby DPH pro „vedlejší“ činnosti závisí na příslušné službě. Například kurzy pořádané v ateliéru nebo dílně umělce-autora a workshopy pro uměleckou praxi nebo psaní jsou osvobozeny od DPH, pokud je platí přímo studenti.

Shrnutí

Francouzský systém dočasné zaměstnanosti umělců *intermittents du spectacle* se vyvíjel několik desetiletí a poskytuje štědré pojištění pro případ nezaměstnanosti pro pracovníky v kulturním a zábavním průmyslu, jejichž pracovní místa jsou přirozeně nestabilní. Tento systém umožňuje organizacím a firmám v uměleckých odvětvích přijímat zaměstnance na velmi krátké smlouvy na dobu určitou, a to bez omezení počtu po sobě jdoucích smluv (v roce 2017 se toto číslo u některých zvýšilo na více než 50 smluv ročně), a na druhé straně opravňuje pracovníky, kteří nashromáždili 507 pracovních hodin za období 10 měsíců, k podpoře v nezaměstnanosti během nepracovních období. Náklady na tento systém však vzbuzují vážné pochybnosti o jeho udržitelnosti a možnosti jeho rozšíření na další profese. Jeho reformě brání protesty ze strany umělecké scény.

Irsko

Základní charakteristika

Severní Irsko jednou ze čtyř zemí Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku. Rozkládá se v severovýchodní části ostrova Irsko, na jihu a západě hraničí s Irskou republikou. Severní Irsko se skládá ze šesti hrabství, ačkoliv pro správní účely se již nepoužívají. Od roku 2015 se území Severního Irsku dělí na 11 distriktů, které mají odlišné hranice než hrabství, dokonce i v případech, že jsou po hrabství pojmenované.

Ministerstvo kultury, umění a volného času bylo decentralizované vládní oddělení v rámci severoirské exekutivy. Po volbách do Severoirského shromáždění v roce 2016 bylo zrušeno a jeho role a funkce byly sloučeny s jinými resorty, aby se zmenšila velikost severoirské exekutivy. Ministerstvo cestovního ruchu, kultury, umění, Gaeltachtu, sportu a médií, které vede zelená ministryně Catherine Martin je odpovědné za realizaci pilotního programu Základního příjmu pro umění.

Proces zavedení pilotního programu základního příjmu pro umění

Irsko od roku 2022 zavedlo BIA jako pilotní výzkumný program, který má sloužit jako informační báze pro budoucí vládní strategické dokumenty pro podporu irských umělců a kreativních pracovníků.

Pracovní skupina pro umění a kulturu, která byla zřízena v září 2020, dostala od ministryně pro cestovní ruch, kulturu, umění,

Gaeltacht, sport a média Catherine Martin za úkol vypracovat zprávu, která bude obsahovat soubor doporučení, jak by se odvětví umění a kultury mělo co nejlépe vyrovnat s následky pandemie COVID-19 a zotavit se z ní.

Hlavní doporučení ze zprávy Life Worth Living Report Pracovní skupiny pro umění a kulturu znělo, aby se po dobu tří let pilotně zavedl program základního příjmu pro umění, kulturu, odvětví audiovizí, živého umění a kulturních eventů. V rámci Národního plánu hospodářské obnovy, který byl spuštěn 1. června 2021, ministryně Catherine Martin zajistila závazek vlády k realizaci pilotního programu základního příjmu pro umělce. Ministryně v rámci rozpočtu na rok 2022 vyčlenila 25 milionů eur na zahájení pilotního programu.

Vývoj systému

V průběhu roku 2021 se ministerské oddělení zapojilo do procesu tvorby politiky, který zahrnoval diskusi s pracovní skupinou Life Worth Living Oversight Group, jednání se zástupci umělecké scény a stakeholdery, svolání meziresortní pracovní skupiny k posouzení výzev a diskusi výsledků mezinárodního výzkumu a osvědčených postupů v oblasti zavedení univerzálního příjmu. Veškeré tyto podklady a aktivity ministerstvo využilo k vypracování návrhu pilotního projektu základního příjmu pro umění (Basic Income for the Arts, BIA).

Zapojení relevantních aktérů z umělecké scény bylo základem procesu tvorby politiky a zahrnovalo fórum zúčastněných stran, které se konalo 15. prosince 2021 a na němž se sešlo více než 150 účastníků, kteří diskutovali o návrhu zavedení BIA. V průběhu ledna 2022 proběhla veřejná konzultace. Účelem veřejné konzultace bylo zajistit, aby široká veřejnost, umělci a osoby pracující v odvětví umění a kultury měli také možnost přispět k tvorbě pilotního programu.

Sociální zabezpečení umělců

Irsko od roku 2022 realizuje výzkumný program Základní příjem pro umění (Basic Income for the Arts, BIA). Pilotní projekt potrvá tři roky, od roku 2022 do roku 2025. Cílem nového pilotního programu je podpořit umění a tvůrčí činnost prostřednictvím vyplácení fixní částky pracovníkům v oblasti umění ve výši 325 EUR týdně. Hlavním cílem tohoto programu je řešit finanční nestabilitu, s níž se potýká řada osob pracujících v oblasti umění. Do programu bylo náhodně pomocí software vybráno 2 000 způsobilých umělců a tvůrčích uměleckých pracovníků, kteří byli vyzváni k účasti v pilotním programu. Do systému se zájemci mohli hlásit do 12. května 2022. Anonymizovaný náhodný výběr účastníků proběhl 29. srpna 2022. Úspěšní žadatelé byli oznámeni 8. září 2022 (Citizens Information, 2022).

Kritéria pro začlenění do programu základního nepodmíněného příjmu pro umění

- praktikující umělci
- tvůrčí umělečtí pracovníci (viz definice níže) nebo
- ukončené umělecké vzdělání v posledních 5 letech

Pro účely programu BIA je tvůrčí umělecký pracovník definován takto:

„Tvůrčí umělecký pracovník je osoba, která vykonává tvůrčí praxi a jejíž tvůrčí činnost je klíčovým příspěvkem k produkci, interpretaci nebo vystavování umění. „Uměním“ se rozumí jakýkoli tvůrčí nebo interpretační projev (tradiční nebo současný) v jakékoli formě a zahrnuje zejména výtvarné umění, divadlo, literaturu, hudbu, tanec, operu, film, cirkus a architekturu a zahrnuje jakékoliv médium, které je pro tyto účely použito“ (Citizens Information, 2022).

Všichni žadatelé musí být:

- musí být starší 18 let
- být schopni doložit svou tvůrčí praxi nebo kariéru v oblasti umění
- mít sídlo v Irské republice
- splňovat daňové povinnosti

Následující seznam uvádí příklady typů umělců a tvůrčích uměleckých pracovníků, kteří jsou způsobilí. Tento seznam je pouze ilustrativní a není vyčerpávající.

Umělecká forma	Profese/praxe
Výtvarné umění	Výtvarný umělec – všechna média včetně výtvarné fotografie, kurátor výtvarného umění, ilustrátor, teoretik a kritik umění

Divadlo	herec, umělecký ředitel, komik, kostýmní výtvarník, režisér, vlasový výtvarník, libretista, osvětlovač/výtvarník, maskér, mim, scénograf, jevištní výtvarník, zvukový designér, dramaturg, návrhář projekcí, návrhář rekvizit, loutkář.
Literatura	Autor literatury – dětské/pro mládež/pro dospělé, novelista, básník, ilustrátor, literární kritik a teoretik, autor literatury faktu*
Hudba	Hudební skladatel, dirigent, zpěvák/hudebník – všechny žánry, osvětlovač/technik, textař, zvukový designér/technik, hudební režisér, hudební teoretik a kritik
Tanec	Taneční umělecký ředitel, choreograf, tanečník, korepetitor
Opera	Herec, umělecký ředitel, kostýmní výtvarník, libretista, osvětlovač/výtvarník, textař, režisér, zpěvák, zvukový výtvarník/výtvarník, scénograf, korepetitor
Film	Filmový herec, animátor, umělecký ředitel, kameraman, kostýmní výtvarník, režisér, střiháč, scénárista, filmový designér, filmař, střiháč, návrhář světla, hair designer, maskér, návrhář rekvizit, produkční, zvukový designér, scénograf, návrhář scény, návrhář speciálních efektů, scénický výtvarník, vizuální umělec, filmový teoretik a kritik

Cirkus	Cirkusový umělec – tradiční i současný, akrobat, pouliční umělec a umělec pro divadelní představení
Architektura	Architekt

*Nezahrnuje například žurnalistiku nebo knihy pro vzdělávací účely, například: učebnice, technické příručky, texty vytvořené pro reklamní nebo propagační účely. Kompletní seznam neoprávněných profesí je dostupný na tomto odkazu: <https://www.gov.ie/en/publication/29337-basic-income-for-the-arts-pilot-scheme-guidelines-for-applicants/#selection-process>.

Doklady o způsobilosti

Žadatelé budou vyzváni, aby doložili svou způsobilost jako umělec nebo tvůrčí umělecký pracovník nahráním dvou dokladů. Existují tři kategorie, podle kterých mohou žadatelé prokázat svou způsobilost, a žadatelé musí být schopni předložit dva důkazy z některé z těchto tří kategorií:

- Důkaz o členství v příslušném uměleckém sdružení. Upozorňujeme, že toto není povinné a/nebo;
- doklad o příjmech z umělecké činnosti nebo činnosti tvůrčího uměleckého pracovníka (za posledních 5 let) a/nebo;
- doklad o aktivní činnosti v rámci tvůrčí oblasti/umělecké formy (za posledních 5 let).

Doklad o členství v některém z následujících uměleckých sdružení (Upozorňujeme, že toto není povinné, viz další způsoby prokázání způsobilosti níže.)

Pokud si jako jeden z důkazů kreativec nezvolí členství v oborové organizaci, můžete doložit doklad o příjmech a doklad o angažovanosti/aktivní činnosti. Jako doklad o členství může zvolit pouze JEDNU organizaci a musí si vybrat jeden další doklad o způsobilosti buď z kategorie dokladů o příjmu, nebo dokladů o angažovanosti:

- Actors Equity Ireland (profesionální členství)
- CMC – Contemporary Music Centre (přidružené / plné zastoupení)
- Dance Ireland (profesionální / přidružené členství)
- IMRO – Irish Music Rights Organisations (členství pouze pro autory).
- ISSSD – Irish Society of Stage and Screen Designers (profesionální členství)
- Irský svaz spisovatelů (plné členství)
- Irské středisko spisovatelů (profesionální členství)
- MUI – Musicians' Union of Ireland (profesionální členství)
- RAAP – Recorded Artists Actors Performers (členství)
- Screen Composers Guild of Ireland (členství)
- Screen Directors Guild of Ireland (AnimAL / členství v cechu)
- WGI – Writers' Guild of Ireland (řádné členství)
- VAI – Visual Artists Ireland (profesionální členství)

Doklad o příjmech z umělecké činnosti nebo činnosti tvůrčího pracovníka v oblasti umění za posledních 5 let může mít tuto podobu:

- odměnu, která prokazuje platbu za tvůrčí práci, například: faktura, formulář 11, výplatní páska s referencí od zaměstnavatele o umělecké povaze práce.
- smlouva o poskytování služeb souvisejících s tvůrčí prací
- veřejné financování tvůrčí činnosti, např: Rada pro umění, Screen Ireland, místní úřad nebo jiná uznaná umělecká organizace.

- grant udělený uznávanou uměleckou organizací se sídlem v Irsku nebo v zahraničí
- obdržené autorské honoráře
- zakázka na vytvoření díla
- prodej díla
- stávající osvobození umělců od daně (od 5. dubna 2022);
- žadatelé mohou předložit dopis nebo e-mail od Arts Council nebo snímek obrazovky své stránky ARN, na které jsou uvedeny udělené žádosti o financování / granty
- obdržení příspěvek pro umělce při hledání zaměstnání (Artists' Job Seekers Allowance)
- jiný doklad o příjmech z tvůrčí činnosti

Doklad o aktivní činnosti v rámci umělecké/tvůrčí praxe za posledních 5 let může mít tuto podobu:

- absolvování rezidenčního pobytu pro umělce (národního nebo mezinárodního)
- dílo zařazené do publikované sbírky / kurátorské výstavy / programové akce
- zastoupení galerií nebo promotérem či agentem pro praxi / tvůrčí uměleckou činnost
- dílo vytvořené profesionální divadelní / filmovou / taneční společností
- produkce nebo režie díla pro etablovanou společnost nebo festival
- vytvoření choreografie pro představení na uznávaném místě
- recenze v tištěném/internetovém tisku
- vydání uznávaného díla v zavedeném nakladatelství s ISBN / vydání singlu, EP nebo alba
- získání uznání za filmovou nebo divadelní práci
- role kurátora výstavy / festivalu / umělecké akce
- zisk nebo užší výběr na ocenění udělované uznávanou uměleckou organizací / místním úřadem

- podpora produkce uměleckého díla jako tvůrčí umělecký pracovník v uznávaném prostoru / místě konání akce
- profesní reference (na hlavičkovém papíře) o angažmá / zaměstnání / práci v daném tvůrčím oboru
- minimálně dvě neúspěšné žádosti o grant od uznávané umělecké organizace
- spolupráce s místními uměleckými organizacemi prostřednictvím podpory místní umělecké kanceláře, koordinátora Creative Ireland nebo jiné komunitní organizace, jako je místní škola, komunitní centrum, knihovna, místní umělecká skupina
- zaměstnání jako kreativní umělecký pracovník v uznávané umělecké organizaci, na festivalu nebo v uměleckém souboru
- webové stránky / digitální prezentace umělecké činnosti / působení jako umělec / kreativní umělecký pracovník nebo portfolio práce (nutnost nahrát ukázkou nebo odkaz)
- příslušná kvalifikace nebo vzdělání v oblasti umění
- odpovídající odborná příprava / průběžný profesní rozvoj v oblasti umění (neomezený na 5 let)
- aktuální rozpracované práce za posledních 5 let
- výdaje na zdroje pro tvůrčí praxi, například: pronájem ateliérových prostor, nákup vybavení
- další relevantní doklady o zapojení do tvůrčí praxe

Upozornění: Oddělení si může vyžádat další informace týkající předložených dokladů, aby určilo způsobilost.

Vybraní žadatelé („příjemci nepodmíněné podpory“) se budou muset zúčastnit pilotního výzkumného programu, respektive odevzdávat požadované údaje a data. Žadatelé by měli vzít na vědomí následující skutečnosti:

Jelikož se jedná o pilotní výzkum, není zaručeno, že financování bude pokračovat i po skončení pilotního projektu.

Průběžně bude prováděno hodnocení programu, aby se zjistil dopad vyplácení grantů. To bude vyžadovat, aby účastníci shromažďovali a sdíleli údaje o řadě témat, mimo jiné o následujících:

- podrobnosti a čas strávený různými činnostmi, včetně tvůrčí praxe, práce v umění, práce v jiných odvětvích, vzdělávání, profesního rozvoje, volného času.
- příjmy z umělecké činnosti a z jiných odvětví, včetně příjmů domácností
- demografické údaje, například: věk, pohlaví, etnický původ, zdravotní postižení, druh umění, zeměpisná poloha
- ukazatele wellbeingu (blíže nespecifikováno, pozn. autorů).

Žadatelé by měli vzít na vědomí, že shromážděné údaje budou při hodnocení programu anonymizovány a údaje budou hodnoceny na souhrnné, nikoli individuální úrovni.

Účastníci budou požádáni, aby si každý týden vedli deník a sledovali tak údaje. Průzkum bude prováděn nejméně dvakrát ročně a účastníci mohou být také pozváni na semináře, fokusní skupiny, aby se shromáždily kvalitativnější údaje o dopadu grantu. Nesplnění požadavků na sběr údajů může vést k odebrání platby grantu. Žadatelé by měli vzít na vědomí, že zprávy požadované od účastníků slouží k informování o pilotním výzkumu v rámci programu. Platba nebude záviset na dokončení práce nebo úkolů, ale na poskytnutí těchto zpráv.

Sazby

Vybraným kreativcům bude vypláceno stipendium BIA ve výši 325 EUR týdně. Platby budou prováděny měsíčně. Vzhledem k tomu, že se jedná o pilotní projekt, není zaručeno, že financování bude pokračovat i po skončení pilotního projektu. Před obdrže-

ním platby musí vybraní pracovníky v kultuře vyplnit základní dotazník. Základní průzkum shromažďuje údaje týkající se vaší situace před zahájením výplaty BIA. Očekává se, že první platby budou vydány v druhé polovině října. Týdenní platba bude zpětně datována k 29. srpnu 2022, což bylo datum anonymizovaného náhodného výběru.

Zdanění plateb BIA

Výplata bude podléhat zdanění, ale výše zaplacené daně bude záviset na individuální situaci dané osoby. Kreativci se musí zaregistrovat na finančním úřadě jako osoba samostatně výdělečně činná a případně zaplatit daň z příjmu podle přílohy D k platbě BIA. Příjmy z pilotního projektu budou podléhat dani PRSI třídy S. Vedle BIA máte nárok na další příjem, který se rovněž započítává pro účely daně z příjmu (Citizens Information, 2022).

Třída S PRSI (Pay Related Social Insurance, příspěvky na sociální pojištění související se mzdou)

Příspěvky na sociální pojištění související se mzdou (PRSI) se odvádějí z příjmu a slouží k financování plateb sociálního pojištění, například státních důchodů. Pro různé kategorie existují různé sazby PRSI. Většina zaměstnanců platí PRSI třídy A. Pokud je kreativec samostatně výdělečně činná osoba, platí PRSI třídy S. PRSI pro osoby samostatně výdělečně činné bylo zavedeno v roce 1988. Mezi osoby, které platí třídu S, patří zemědělci, osoby vykonávající svobodná povolání, někteří ředitelé společností, osoby podnikající samostatně nebo v partnerství a osoby s příjmy z investic, nájmu nebo výživného. Zaměstnanci, kteří rovněž vykonávají samostatnou výdělečnou činnost v rámci živnosti nebo profese, platí PRSI třídy S z tohoto příjmu stejně jako příspěvek PRSI třídy A jako zaměstnanci.

Pravidla

Příspěvky třídy S se vztahují pouze na omezený počet plateb. Obecně se nevztahují na žádné krátkodobé platby včetně plateb v nemoci a invaliditě. Pokud osoba splňuje všechny ostatní podmínky, příspěvky třídy S mohou poskytnout nárok na:

- mateřskou dávku
- adopční dávky
- otcovskou dávku
- rodičovský příspěvek
- vdovský, vdovecký nebo pozůstalostní (příspěvkový) důchod po civilním partnerovi
- státní důchod (příspěvkový)
- systém dávek na léčení
- invalidní důchod
- dávky pro uchazeče o zaměstnání (osoby samostatně výdělečně činné)
- příspěvková dávka pro opatrovníka

O státní důchod (příspěvkový) lze požádat až po vyplacení všech zbývajících plateb. Pokud je jedinci více než 66 let a stále dluží příspěvky třídy S PRSI, bude mu státní důchod (příspěvkový) vyplácen až ode dne, kdy uhradí všechny dlužné příspěvky a případné dlužné daně z příjmu v plné výši.

Sazby

Pokud je jedinci mezi 16 a 66 lety, platí PRSI třídy S ve výši 4 % z veškerých svých příjmů pro daňové účely, tj. z hrubého příjmu sníženého o uznatelné výdaje. **Musí platit 4 % ze všech svých příjmů nebo 500 EUR, podle toho, která částka je vyšší.** Pokud za rok vydělá méně než 5 000 EUR ze samostatné výdělečné

činnosti, je od PRSI osvobozen, ale můžete platit 500 EUR jako dobrovolný přispěvatel (pokud splňuje ostatní podmínky).

Pokud se jedná o samostatně výdělečnou osobu, pak platí příspěvky na sociální pojištění třídy S přímo finančnímu úřadu, když posílá daňové priznání za daný rok. Finanční úřad pak odvádí peníze do fondu sociálního pojištění a zasílá záznam o zaplacených příspěvcích ministerstvu sociálního zabezpečení.

Příjmy z tohoto programu budou pro účely různých testů majetkových poměrů považovány za příjmy ze samostatné výdělečné činnosti. Pokud kreativec pobírá sociální dávky a dostává platby z pilotního programu, měl by o této změně své situace informovat odbor sociální ochrany (Department of Social Protection, DSP).

Pilotní program není platbou odboru sociální ochrany (DSP) ani podporou příjmu. Za politiku a správu tohoto režimu odpovídá Ministerstvo cestovního ruchu, kultury, umění, Gaeltachtu, sportu a médií.

Jak pilotní program spolupracuje s platbami DSP

- Pokud jedinec pobírá platbu sociálního zabezpečení a je vybrán k účasti v pilotním režimu, musí o tom informovat DSP.
- před přijetím nabídky k účasti je nutné se obrátit na DSP a prodiskutovat dopad vaší sociální dávky.
- příjem z pilotního programu může ovlivnit platbu, pokud je jedinec účastníkem programu testovaného na majetek
- aby mohl jedinec nadále dostávat sociální dávky, musí i nadále splňovat všechny podmínky režimu, ve kterém je zařazen
- například pokud pobírá příspěvek na péči, nedostanete platbu za žádný týden, kdy stráví více než 18,5 týdně v zaměstnání, samostatnou výdělečnou činností, vzděláváním nebo školením.

Jak bude DSP s tímto příjmem nakládat

DSP bude při provádění testů majetkových poměrů považovat příjem z tohoto systému za příjem ze samostatné výdělečné činnosti. To znamená, že u některých režimů nebude procento platby z pilotního režimu započítáno do testu majetkových poměrů.

Veškeré dlužné PRSI (Sociální pojištění související s výplatou) by mělo být účtováno podle sazby a třídy, kterou platí osoby samostatně výdělečně činné (třída S).

Režim pro profesionální umělce pobírající příspěvek pro uchazeče o zaměstnání

Režim pro profesionální umělce pobírající příspěvek uchazeče o zaměstnání je oddělený od pilotního režimu základního příjmu pro umění.

Tento program poskytuje podporu samostatně výdělečně činným profesionálním umělcům, kteří pobírají příspěvek pro uchazeče o zaměstnání.

Pokud splňujete podmínky, nemusíte se po dobu jednoho roku účastnit aktivačního programu ministerstva. To vám umožní soustředit se na svou uměleckou práci.

Sazby plateb jsou stejné jako u příspěvku pro uchazeče o zaměstnání.

Kontrolní skupina BIA

Řada způsobilých žadatelů, kteří nebyli vybráni k získání základního příjmu, byla požádána o účast v kontrolní skupině. Účastníci kontrolní skupiny budou odpovídat na stejné dotazníky

a žádosti o údaje jako ti, kteří platbu obdrží. Účastníkům kontrolní skupiny jsou vypláceny dva týdny základního příjmu po dobu každého ze tří let trvání pilotního programu. To znamená, že dostanou 6 týdenních plateb BIA jako kompenzaci za čas potřebný k zapojení do procesu sběru dat (Gov.ie, 2022).

Daně – obecné informace

Celkové daňové zatížení v Irsku patří mezi nejnižší z členských zemí EU a dosahuje necelých 30 % k HDP. Daňový systém Irska je považován za velmi jednoduchý a průhledný. Výběr daní a poplatků je v kompetenci úřadu Office of the Revenue Commissioners. Přímé daně jsou vůbec nejnižší v Evropské unii. Daňová sazba z příjmů fyzických osob se pohybuje dle výše dosahovaného příjmu od 20 % do 42 % (postihuje velmi málo občanů). Pro Irsko je typický malý počet odčitatelných položek a výjimek. Daňové přiznání je jednoduché a administrativně málo náročné.

Šestá směrnice Evropské unie stanoví, že základní sazby daně z přidané hodnoty nesmí být nižší než 15 %. Členské státy jsou oprávněny uplatňovat na vybrané zboží a služby sníženou sazbu daně. V Irsku je základní sazba DPH 21 % a snížená 12,6 %.

Sociální a zdravotní pojištění

Maximální sazby sociálního a zdravotního pojištění jsou 10,75 % (zaměstnavatel), 6 % (zaměstnanec) a 5 % (samostatně výdělečně činná osoba).

Daň z příjmu právnických osob

V Irsku je jedna z nejnižších sazeb daně z příjmu právnických osob z členských zemí EU či OECD. Sazba daně činí 12,5 %, což je pro zahraniční investory atraktivní. Z členských zemí EU je nižší pouze na Kypru a Bulharsku 10 %.

DPH

Základní sazba DPH činí 23 %. V Irsku je hned několik snížených sazeb DPH: 13,5 %, 9 % a 4,8 %. Povinnost k registraci DPH vzniká při ročním obratu nad 75 000 €.

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

Jako samostatně výdělečně činný umělec lze uplatnit nárok na osvobození od daně pro umělce. Osvobození od daně pro umělce je dostupné pouze pro osoby samostatně výdělečně činné, takže aby bylo možné tuto daňovou úlevu využít, je třeba se registrovat jako osoba samostatně výdělečně činná. Umělci mohou být zaměstnání na částečný úvazek (pobírat příjem z PAYE) a zároveň být považováni za osoby samostatně výdělečně činné pro svou další práci, což je způsobilé pro osvobození od daně pro umělce. Osvobození od daně pro umělce lze ale získat pouze z příjmů ze samostatné výdělečné činnosti – tedy z tvůrčích příjmů.

Pokud má umělec zaměstnání placené z výdělku, které zahrnuje výkon tvůrčí činnosti, která by jinak splňovala podmínky pro osvobození od daně z příjmu umělců, nebude tak učiněno s odůvodněním, že se jedná o zaměstnání placené z výdělku. PAYE mzda už podléhá dani z příjmu. Jen samostatně výdělečná tvůrčí činnost bude splňovat podmínky pro osvobození od daně pro umělce. V praxi má mnoho osob vedle příjmu ze samostatné výdělečné činnosti i PAYE (tj. jsou zaměstnány na částečný úvazek - např. výuka nebo práce v divadle). Tento systém se jeví jako efektivní – zaměstnání PAYE poskytuje pravidelný příjem a také nároky na sociální dávky, kterých by se jinak mohli vzdát. Za každý rok zaměstnání PAYE můžete je také možné požádat o daňovou úlevu, která se rovná 20 % PAYE platu v daném roce, přičemž maximální výše úlevy činí 1 650 EUR (podle seznamu daňových úlev pro rok 2014).

Při příjmech z PAYE/zaměstnání i ze samostatné výdělečné činnosti je stále nutné registrovat se k dani z příjmů. Zaměstnavatel odečte potřebnou částku PAYE/PRSI/USC z příjmů ze zaměstnání. Celkové příjmy, tj. příjmy ze zaměstnání a příjmy ze samostatné výdělečné činnosti, se přiznávají finančnímu úřadu. Daň se vypočítá z celkového příjmu a poplatník obdrží zápočet za srážky, které zaměstnavatel provedl u zdroje. V přiznání k dani z příjmu je třeba přiznat také veškeré zdanitelné sociální dávky.

Shrnutí

Irsko od roku 2022 realizuje výzkumný program Základní příjem pro umění (Basic Income for the Arts, BIA). Pilotní projekt potrvá tři roky, od roku 2022 do roku 2025. Cílem nového pilotního programu je podpořit umění a tvůrčí činnost prostřednictvím vyplacení fixní částky pracovníkům v oblasti umění ve výši 325 EUR týdně. Hlavním cílem tohoto programu je řešit finanční nestabilitu, s níž se potýká řada osob pracujících v oblasti umění. Irsko má celkem precizně zpracovaný seznam profesí, které chce finančně podpořit a které do programu nespádají. Do pilotního projektu bylo po splnění všech požadavků a kritérií pro participaci náhodně pomocí software vybráno 2 000 způsobilých umělců a tvůrčích uměleckých pracovníků. Průběžně bude prováděno hodnocení programu, aby se zjistil dopad vyplacení grantů. To bude vyžadovat, aby účastníci shromažďovali a sdíleli údaje. Výplata základního příjmu bude podléhat zdanění, ale výše zaplacené daně bude záviset na individuální situaci dané osoby. Kreativci se musí zaregistrovat na finančním úřadě jako osoba samostatně výdělečně činná a případně zaplatit daň z příjmu. O pokračování programu se rozhodne na základě dopadů základního příjmu na kreativitu.

Německo

Základní charakteristika

Spolková republika Německo je středoevropský stát, rozdělený na 16 spolkových zemí. Německo je federativní a demokratickou parlamentní republikou. Hlavním a zároveň i největším městem je Berlín. Německo je členským státem OSN, NATO, uskupení G8 (resp. G7) a signatářem Kjótského protokolu. Spolková republika Německo je zakládajícím státem dnešní EU. Vzhledem ke komplikované historii Německa, které bylo rozděleno na východní a západní část, se budeme zabývat kulturní politikou na spolkové úrovni až po sjednocení v roce 1990. Německo se i v oblasti podpory kultury dlouhodobě vypořádávalo s vyrovnáváním rozdílů v infrastruktuře a nabídce kulturních aktivit mezi východní a západní částí země. Federální vláda své kompetence v oblasti kultury decentralizovala na vlády jednotlivých spolkových zemí. Státní kulturní politika Německa akcentuje spíše mezinárodní rozměr kultury – vývoz německé kultury, image země v zahraničí apod. Hlavním principem kulturní politiky je dostupnost kultury všem bez rozdílu. Tento cíl se však musí vypořádat s omezeným finančním rozpočtem, a proto jsou kulturní instituce vedeny k vyšší ekonomické efektivitě a zajišťování vícezdrojového financování. V současnosti se čím dál více akcentuje funkce kultury jako ekonomického odvětví, které přináší zisk. Německo se potýká se stárnutím obyvatelstva, migrací, rychlým nástupem digitálních technologií, což si žádá adekvátní kulturní politiku, která je v současnosti v Německu předmětem debat.

Jedním z prioritních úkolů Spolkového ministerstva pro kulturu a média je soustavně rozvíjet a zlepšovat právní rámec pro oblast kultury a médií prostřednictvím federální legislativy, podporovat kulturní instituce a projekty celostátního významu, zajišťovat kulturní reprezentaci celého státu ve spolkovém hlavním městě Berlíně a zastupovat kulturní a mediálně-politické zájmy Německa v různých mezinárodních orgánech.

Sociální zabezpečení umělců

Tato kapitola pojednává o německém fondu sociálního zabezpečení umělců, zvláštním systému sociálního zabezpečení pro samostatně výdělečně činné umělce a spisovatele v rámci německého systému zákonného pojištění. Začíná stručným přehledem obecného německého systému sociálního zabezpečení. Poté se zabývá důvody, proč byl Fond sociálního pojištění umělců zřízen a jak funguje, včetně popisných statistik o jeho členech, jejich výdělích a míře pokrytí tímto systémem. Kromě jiných důležitých aspektů zdůrazňuje, jak se finanční příspěvky dělí mezi umělce, uživatele a státní dotace. Kapitulu uzavírá krátká diskuse o účinnosti a efektivitě Fondu sociálního zabezpečení umělců ve srovnání se standardním důchodovým systémem. Německý Künstlersozialkasse představuje fond sociálního zabezpečení umělců daný zákonem, který zajišťuje, že samostatně výdělečně činní umělci (v oblasti hudby, scénických umění nebo výtvarného umění včetně designu) a publicisté požívají podobné ochrany v systému zákonného sociálního pojištění jako zaměstnanci. Fond koordinuje odvod příspěvků pro své členy na dobrovolné zdravotní pojištění, zákonné důchodové pojištění a pojištění dlouhodobé péče. Nezávislí umělci a publicisté mají nárok na komplexní balík služeb. Do systému přispívají z vlastních zdrojů pouze polovinu výše poplatků. Fond doplňuje potřebné částky z federální dotace (20 %) a z příspěvků na sociální zabezpečení od společností, které umění a žurnalistiku využívají (30 %). Měsíční příspěvek placený umělcem nebo publicistou závisí také na výši jeho příjmů z práce.

Německý systém sociálního zabezpečení

Německý systém sociálního zabezpečení se skládá z pěti zákonných fondů sociálního pojištění: Důchodový, zdravotní, dlouhodobé péče, nezaměstnanosti a pracovních úrazů. Naprostá většina zaměstnanců musí být povinně přihlášena do všech těchto fondů. Pojistné fondy se řídí principem průběžného financování – zaměstnaní odvádějí příspěvky, zatímco osoby ve stáří, v nemoci nebo v nezaměstnanosti, stejně jako pozůstalí a těhotné ženy dostávají podporu. Peněžitá dávka v mateřství (Mutterschaftsgeld) je podmíněna účastí v systému zákonného zdravotního pojištění, zatímco rodičovský příspěvek (Elterngeld) je financován z daní a vypláceny všem pracujícím rodičům včetně osob samostatně výdělečně činných a osob pobírajících podporu v nezaměstnanosti (Arbeitslosengeld).

Řádní zaměstnanci a jejich zaměstnavatelé přispívají rovným dílem do fondů důchodového pojištění a pojištění v nezaměstnanosti. To platí i pro pojištění dlouhodobé péče, s výjimkou bezdětných zaměstnanců, kteří musí platit další pojistné. Na zdravotní pojištění platí zaměstnanci vyšší sazby příspěvků než zaměstnavatelé. Zvláštní předpisy platí pro okrajová zaměstnání na částečný úvazek s výdělkem do 450 EUR měsíčně (Minijobs) a zaměstnání na částečný úvazek s měsíčním výdělkem mezi 450 a 850 EUR (Midijobs), kde jsou příspěvky zaměstnavatelů vyšší než příspěvky placené zaměstnanci.

Zejména rostoucí počet osob samostatně výdělečně činných vedl k zavedení různých možností veřejného pojištění pro osoby, které nepracují v tradičním závislém zaměstnání. Všechny osoby samostatně výdělečně činné jsou nyní povinny uzavřít buď zákonné, nebo soukromé zdravotní pojištění a pojištění dlouhodobé péče. Kromě toho všechny samostatně výdělečně činné profese získaly možnost dobrovolně se zapojit do systému

zákonného důchodového pojištění, zatímco ostatní se do něj musí přihlásit povinně. Zatímco však někteří z těch, kteří jsou povinni se přihlásit, musí sami platit plné sociální pojištění, umělci a spisovatelé platí pouze polovinu, a to díky zvláštnímu režimu zvanému Fond sociálního zabezpečení umělců, který je začleněn do německého systému zákonného důchodového pojištění.

Zákon o sociálním zabezpečení umělců (Künstlersozialversicherungsgesetz, KSVG) vstoupil v platnost v roce 1983 a od té doby zaručuje zvláštní formu pojistné podpory pro umělce a spisovatele. Ačkoli byli samostatně výdělečně činní hudebníci, umělečtí pedagogové a umělci povinně pojištěni v zákonném systému zdravotního pojištění již před touto reformou, ukázalo se, že relativně nízké mzdy umělců znamenají, že nejsou dostatečně chráněni před riziky nemoci a chudoby ve stáří. Nový zákon vycházel z myšlenky, že zvláštní charakter práce umělců a spisovatelů je činí silně závislými na uživatelích jejich služeb – marketingových a obchodních pracovnících – způsobem, který je podobný vztahu mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Podniky, které využívají služeb umělců, tak byly povinny přispívat do Fondu sociálního zabezpečení umělců (Künstlersozialkasse). Aby stát kompenzoval potíže s výběrem příspěvků od soukromých uživatelů uměleckých služeb, vyplácí dodatečnou spolkovou dotaci. Samostatně výdělečně činní umělci a spisovatelé tak musí platit pouze polovinu příspěvků do zákonných systémů zdravotního, důchodového a (od roku 1995) také dlouhodobého pojištění.

Všichni samostatně výdělečně činní umělci a spisovatelé jsou povinni se zapojit do Fondu umělců, pokud splňují tři hlavní podmínky:

- Vykonávají svou uměleckou profesi komerčně, nikoli pouze dočasně, a nemají více než jednoho zaměstnance.
- Umělecká činnost žadatelů odpovídá definicím povolání: Zákon o sociálním zabezpečení umělců definuje umělce jako ty, kteří tvoří, provozují nebo vyučují hudbu nebo scénické, či výtvarné umění. Spisovatelé jsou definováni jako ti, kteří pracují jako autoři, novináři, publikují jinou formou nebo vyučují žurnalistiku. Vzhledem k rychle se měnící povaze umění fond seznam způsobilých povolání průběžně aktualizuje. V případě nejasností je o posouzení konkrétního případu požádán Spolkový sociální soud Německa.
- Z umělecké nebo vydavatelské činnosti si ročně vydělají alespoň 3 900 EUR, s výjimkou nováčků na uměleckém trhu, kteří první tři roky platí nízké fixní měsíční příspěvky.

Všichni, na které se vztahuje Fond sociálního zabezpečení umělců, mají plný nárok na pojištění pro tři hlavní rizika sociálního zabezpečení:

- Zákonné důchodové pojištění, které se vztahuje na stáří, invaliditu a pozůstalé.
- Zákonné nemocenské pojištění včetně peněžité dávky v mateřství (Mutterschaftsgeld).
- Zákonné pojištění dlouhodobé péče.

Počet pojištěnců ve Fondu sociálního zabezpečení umělců se každoročně zvyšuje. Zatímco v roce 1991 bylo zaregistrovaných umělců 47.713, v roce 2015 celých 184.046 a v roce 2021 194.473.

Rok	Literatura	Výtvarná umění	Hudba	Scénická umění	Celkem
2019	41.220	65.964	54.032	29.292	190.508
2020	41.023	66.817	54.338	30.210	192.438
2021	40.957	68.045	54.277	31.194	194.473

Zdroj: Künstlersozialkasse, 2022

Stejně jako ostatní osoby samostatně výdělečně činné nemají umělci nárok na pojištění v nezaměstnanosti, pokud v posledních dvou letech neodváděli pojistné na pojištění v nezaměstnanosti po dobu nejméně 12 měsíců, a to buď jako závislí zaměstnanci, nebo v době, kdy pobírali podporu v nezaměstnanosti (Arbeitslosengeld). Samostatně výdělečně činní umělci a spisovatelé, stejně jako ostatní osoby samostatně výdělečně činné, však mají v případě, že se stanou nezaměstnanými, nárok na standardní příspěvek pro uchazeče o zaměstnání (Arbeitslosengeld II), který je financován z daní, pokud jejich domácnost nemá dostatečné příjmy nebo disponibilní majetek.

Osoby samostatně výdělečně činné a umělci nemají nárok na zákonné úrazové pojištění, ale mohou se dobrovolně pojistit soukromě. Vzhledem k tomu, že rodičovská dávka (Elterngeld) je financována z daní, mají na ni nárok všichni závislí zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné včetně umělců a spisovatelů

bez ohledu na druh jejich nemocenského pojištění. Osoby samostatně výdělečně činné a závislí zaměstnanci se soukromým zdravotním pojištěním obecně nemají nárok na mateřskou dávku, ačkoli mohou mít uzavřeno doplňkové soukromé pojištění.

Systém zákonného zdravotního pojištění poskytuje základní úroveň prevence, diagnostiky a léčby nemocí, zdravotní rehabilitace, nemocenských dávek, péče v těhotenství a mateřství. Různé podnikové, místní nebo oborové fondy zdravotního pojištění mohou nabízet různé sazby dávek na zdravotní a dlouhodobé náklady na péči, vždy však musí zaručovat zákonná ustanovení o základním zdravotním pojištění. **Pojištěnci uměleckého fondu mají nárok na nemocenské dávky (Krankengeld) od sedmého týdne pracovní neschopnosti, stejně jako závislí zaměstnanci. Dobrovolné příspěvky zdravotním pojišťovně (které nejsou spravovány Fondem umělců) mohou umělcům a spisovatelům poskytnout nárok na nemocenské dávky také po dobu prvních šesti týdnů, které jsou srovnatelné s nároky pro závislé zaměstnance (Entgeltfortzahlung im Krankheitsfall). Pojištění dlouhodobé péče poskytují také systémy zdravotního pojištění, které zahrnují domácí a nemocniční ošetrovné, jakož i věcné a peněžité dávky pro osoby, které potřebují péči.**

Výjimky z povinného systému zabezpečení

Nižší sazby pro nově pojištěné a výhodné podmínky pojištění ve srovnání s jinými soukromými možnostmi pro osoby samostatně výdělečně činné činí Fond umělců velmi atraktivním. Osoby, které jsou v prvních třech letech své kariéry samostatně výdělečně činnými umělci nebo spisovateli, se mohou rozhodnout pro soukromé zdravotní pojištění namísto zákonného. Ti, kteří se rozhodnou pro toto soukromé zdravotní pojištění, obdrží dotaci až do výše poloviny příspěvků na zákonné zdravotní pojištění

nebo poloviny příspěvků na zvolené soukromé pojištění, podle toho, která částka je nižší. V roce 2016 bylo k takové dotaci přihlášeno pouze 5 803 osob, což svědčí o nízké motivaci umělců zvolit si soukromé pojištění namísto zákonného.

Pokud se umělci s delší praxí jako samostatně výdělečně činní umělci přihlásí do Fondu umělců, jsou povinni se zapojit do systému zákonného zdravotního pojištění. Důvodem je snaha zabránit tomu, aby zkušení, soukromě pojištění umělci byli motivováni ke vstupu do Fondu umělců jen proto, aby získali dotaci. Zdá se proto velmi nepravděpodobné, že by se zkušení samostatně výdělečně činní umělci, kteří jsou soukromě zdravotně pojištěni, připojili k Fondu umělců, s výjimkou využití dotovaných plateb zákonného důchodového pojištění. Pokud byly předchozí zkušenosti umělce nebo spisovatele získány během závislé práce se soukromým zdravotním pojištěním, toto omezení neplatí, protože tyto osoby jsou považovány za umělce na začátku své samostatně výdělečné činnosti.

Umělci a spisovatelé jsou osvobozeni od zdravotního pojištění a pojištění dlouhodobé péče prostřednictvím Fondu umělců, pokud jsou zákonně pojištěni, protože další závislá práce je jejich hlavní prací nebo protože pravidelně vykonávají neuměleckou samostatnou výdělečnou činnost s platem vyšším než 450 EUR měsíčně nebo vyšším než 5 400 EUR ročně. Povinnost zákonného pojištění pro neuměleckou samostatnou výdělečnou činnost se řídí stejnými předpisy jako u ostatních osob samostatně výdělečně činných.

Výše příspěvků

Samostatně výdělečně činní umělci a spisovatelé odvádějí procento měsíčního příjmu jako pojistné do Fondu umělců, a to

ve výši poloviny zákonných pojistných sazeb stanovených v ročním zákoníku sociálního zabezpečení, stejně jako závislí zaměstnanci. Pokud pojištěnec oznámí Fondu, že jeho příjmy jsou nižší, než očekával, provede se úprava sazeb.

Do Fondu jsou povinni přispívat všichni, kdo využívají uměleckou a vydavatelskou činnost, a to na základě zásady, že mezi umělci a uživateli existuje zvláštní symbiotický vztah. Patří mezi ně nakladatelé, divadla, orchestry, televizní společnosti, galerie, muzea a podobné subjekty. Příspěvky uživatelů mají představovat zhruba 30 % nákladů na pojištění umělců a spisovatelů. Uživatelé jsou ze zákona povinni na konci roku oznámit Fondu součet všech plateb vyplacených umělcům a spisovatelům.

Příspěvky uživatelských společností jsou vypláceny jako procento z jejich celkových plateb umělcům a spisovatelům. Aby nedošlo k narušení hospodářské soutěže, musí tato částka zahrnovat i platby umělcům, kteří nemají nárok na pojištění z Fondu umělců z důvodu minimální vedlejší, nekomerční umělecké činnosti nebo pobytu v zahraničí. Od roku 2014 je stanovena minimální hranice 450 EUR, pod kterou společnosti nemusí příspěvky platit. V první polovině roku 2015 využilo této výjimky 32 950 společností.

Sazby příspěvků, které platí uživatelské společnosti uměleckých služeb, se pohybují tak, aby pokryly 30 % celkových nákladů. Sazby příspěvků vypočítává každoročně německé ministerstvo práce a sociálních věcí v závislosti na počtu pojištěnců a uživatelů uměleckých služeb. V posledních letech se pohybovaly v rozmezí 3,8 % až 5,8 % ze součtu plateb umělcům a spisovatelům (tabulka XX). V roce 2018 přispívalo do systému 180.000 uživatelských společností (ILO, 2021).

Sazby příspěvků uživatelských společností jako procento všech plateb umělcům a spisovatelům

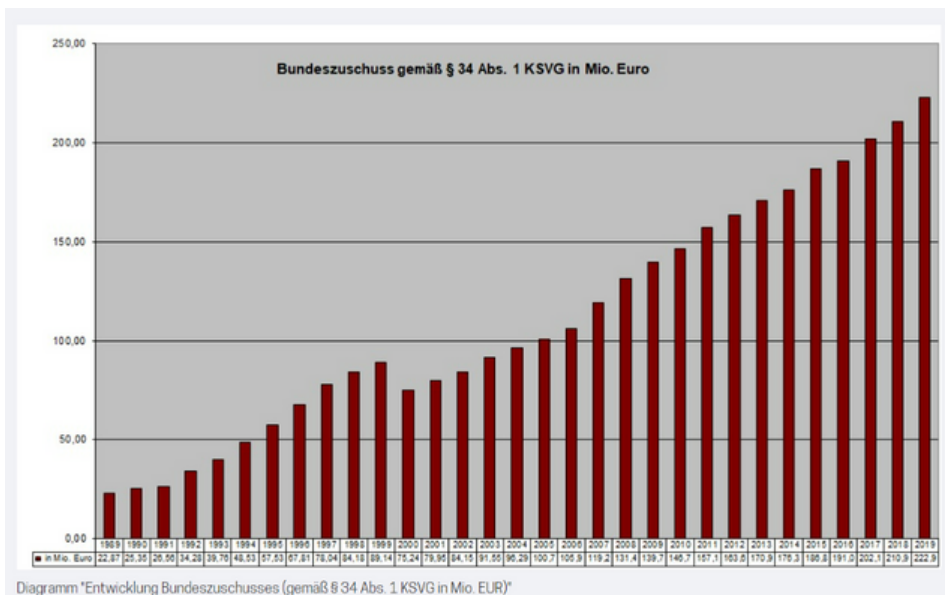
Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sazba příspěvků	5,2	4,8	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	5,0

Zdroj: <https://www.kuenstlersozialkasse.de/service/ksk-in-zahlen>

Uživatelské společnosti musí do Fondu umělců měsíčně platit zálohu ve výši jedné dvanáctiny svých plateb umělcům v předchozím roce vynásobenou aktuální sazbou příspěvku. Po skončení roku dochází k úpravě, která zohledňuje skutečné množství využitých služeb.

Stát vyplácí do Fondu umělců dotaci, která by měla představovat zhruba 20 % pojistného za pojištěné umělce a spisovatele. Tato částka vychází z odhadů soukromé spotřeby uměleckých služeb, což je považováno za opodstatnění tohoto státního příspěvku založeného na daních. Tato částka se výrazně zvýšila z 58 milionů EUR v roce 1995 na více než 222 milionů EUR v roce 2019.

Příspěvek spolkové vlády do Fondu umělců v milionech EUR

Celkově se příspěvky do fondu skládají zhruba z 50 % z příspěvků umělců, 30 % z příspěvků uživatelů a 20 % z veřejné dotace.

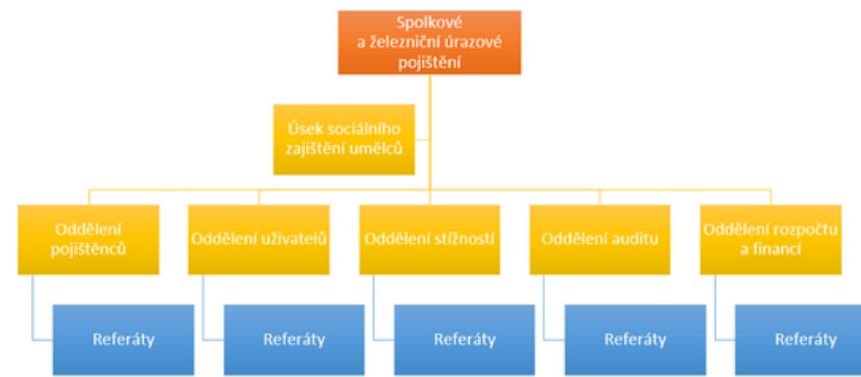
Fungování Fondu

Fond umělců byl založen v roce 1983 s cílem zajistit zvláštní formu pojistné podpory pro umělce a spisovatele, která by je chránila před riziky nemoci a chudoby ve stáří (ILO, 2021). Fond umělců není samostatným systémem pojištění ani autonomním systémem. Lze jej spíše označit za zvláštní režim v rámci německého zákonného systému sociálního zabezpečení, který podporuje umělce a spisovatele pracující v nejistých zaměstnáních s nepravidelnými a nízkými příjmy. Fond sociálního

zabezpečení umělců působí i jako koordinátor pojištění spisovatelů a umělců. Sídlí ve Wilhelmshavenu a je zodpovědný za rozhodování o nárocích na sociální pojištění a za správu finančních prostředků. Určuje odpovědnost za placení příspěvků, přihlašuje umělce k sociálnímu pojištění, přijímá příspěvky od pojištěnců a uživatelských společností a také spolkovou dotaci. Poté fond provádí platby poskytovatelům pojištění.

Samotný Fond umělců je správní vládní agenturou, formálně provozní divizí německého zaměstnaneckého pojištění pro veřejné služby (Unfallversicherung Bund und Bahn). Zatímco fondy zdravotního a starobního pojištění a německý zákonný systém důchodového pojištění spravují pojistné dávky samy. Fond umělců pouze spravuje nároky a příspěvky, přihlašuje se k sociálnímu pojištění a předává příspěvky příslušným pojišťovněm. Z toho vyplývající administrativní náklady, které v roce 2017 činily přibližně 11 milionů EUR ročně, jsou financovány z daní. Fond se skládá z jednotlivých oddělení a referátů.

Organizační diagram Fondu umělců

Zpracování vlastní dle Kuentlerssozialkasse.de

Přijetí fondu ze strany uživatelských společností se v prvních desetiletích zdálo být spíše omezené, což vedlo k vyšším sazbám příspěvků, které jsou stanoveny vládou, aby bylo možné získat příspěvky na sociální zabezpečení na cílový podíl uživatelských společností ve výši přibližně 30 %. Počet registrovaných uživatelských společností se v posledních letech zvýšil také díky kontrolám ze strany německého zákonného systému důchodového pojištění. Sazba příspěvků uživatelů vychází z honorářů vyplácených umělcům a spisovatelům bez ohledu na to, zda jsou kryti fondem umělců, a v současné době činí 4,8 %.

Fond umělců pouze vybírá příspěvky, předává je vybraným zákonným poskytovatelům zdravotního pojištění a pojištění dlouhodobé péče a poskytuje informace databance zákonného důchodového systému. Pojistné dávky spravují orgány důchodového pojištění a samotné zdravotní a pečovatelské pojišťovny. Obecně je postup stejný jako u závislých zaměstnanců, kde jsou podniky povinny předávat příspěvky zaměstnavatele a zaměstnance na sociální zabezpečení.

Pokud se umělci chtějí přihlásit k pojištění, musí to oznámit fondu a prokázat způsobilost vyplněním dotazníku a předložením dalších dokumentů. Po přijetí musí pojištěnci do 1. prosince běžného roku nahlásit své očekávané roční příjmy na příští rok. Umělci a spisovatelé, kteří tak neučiní, budou vyzváni k placení příspěvků na základě odhadu výdělků provedeného fondem.

V roce 2013, což je poslední rok, za který jsou informace k dispozici, pracovalo ve fondu 45 lidí (plus 10 vedoucích týmů), kteří měli na starosti 177 000 registrovaných umělců a spisovatelů a 16 000 žadatelů ročně. Míra přijetí žádostí byla v roce 2012 přibližně 75 % a od té doby se mírně zvýšila. To znamená, že na jednoho zaměstnance připadá přibližně 4 000 administrovaných umělců a spisovatelů. Pro srovnání, v jedné

jedné z největších soukromých pojišťoven v Německu (Allianz) je tento poměr 500 na jednoho, takže se zdá, že Fond umělců pracuje efektivně, i když jeho úkoly nejsou zcela srovnatelné (Hörtz, 2013). Vzhledem k tomu, že ostatní osoby samostatně výdělečně činné se musí přihlásit a platit příspěvky bez pomoci, lze tvrdit, že administrativní náklady uměleckého fondu představují dodatečnou státní dotaci pro samostatně výdělečně činné umělce a spisovatele. Administrativní náklady jsou však ve srovnání s dotací vládních příspěvků nízké. Dotace vládních příspěvků ve výši přibližně 20 % celkového rozpočtu Fondu umělců se podle rozpočtu v průběhu času zvyšovala a v roce 2017 činila očekávaná dotace přibližně 205 milionů EUR na zdravotní a dlouhodobou péči umělců a spisovatelů a na důchodové pojištění. Administrativní náklady Fondu umělců, které činí přibližně 11 milionů EUR ročně, jsou rovněž hrazeny vládou prostřednictvím daní.

Sociální zajištění umělců v Berlíně a Severním Porýní-Vestfálsku

Německo se skládá ze 16 spolkových zemí, a každá k tématu minimálního ohodnocení umělců a jejich sociálního postavení přistupuje odlišně. Pro ilustraci uvádíme popis situace v Berlíně a spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko.

- Většinou jsou performeři placeni za projekty. Platy za projekty se liší, ale obvyklá cena je 3 týdny práce, 3 představení za 500-1500 EUR. Existuje min. stanovená hranice 500EUR/týden, ale ne vždy je to dodržováno.
- Neexistuje daný systém zaručující, že autor/choreograf dostane zapláceno za znovu uvedení své show. Budget většinou pokrývá pouze vznik představení. Autor není vyplá-

- cen za další uvedení, a většinou ani celá taneční skupina. Je to vnímáno jako problém, protože spousta dobrých představení si nemůže dovolit reprízy.
- Umělci nemají nemocenskou, nepočítá se s nemocí performerů. V případě nemoci mu nikdo nic nezaplatí. Když onemocní, je nahrazen jiným (velká konkurence). V případě dlouhodobé nemoci je možné požádat o podporu v nezaměstnanosti.
- Standardní/minimální výplata za performance je 100/150 EUR.
- V Německu je běžné, že umělci/performeré také pracují jako pedagogové.
 - Buď soukromě/komerčně nebo přes instituci. Min. sazba je 10 EUR/hod.
- V Berlíně je hodně příležitostí pro další profesní vzdělávání, cena se liší a není nijak nízká, ale existují určité platformy a programy na podporu rozvoje umělců.
- Umělci mají zdravotní pojištění KSK www.kuenstlersozialkasse.de, které povinné zdravotní pojištění činí levnějším. Pedagogická práce může být považována za umění, tím pádem do tohoto ranku spadá také.
- Nezávislí profesionálové nemají výživné v případě onemocnění dítěte. Nicméně děti dostávají od státu tzv. Kindergeld, dokud nedosáhnou 18 let. Částka se pohybuje okolo 180 EUR/měsíc. V období pandemie existovala podpora jak pro umělce, tak pro rodiny v nouzi.
 - <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/familie/familienleistungen/kinderzuschlag>
- Freelancers dostávali během krize až 5000 EUR.

Regionální organizace nezávislých živých umění z regionů Severní Porýní-Vestfálsko (Landesverband der Freien Theater in Sachsen, 2017) vytvořila iniciativu, která se jmenovala “doporučení o minimálním honorování” (Honoraruntergrenze). Cílem je, aby umělci a organizace, které umělcům nabízejí práci, společně res-

pektovali minimální výši honoráře za nazkoušení, hraní a autorská práva k novým projektům.

Pro umělce, kteří si platí speciální sociální a zdravotní pro umělce (cca 300 EUR měsíčně) by měl minimální honorář za měsíc dosahovat 2300 EUR (při dotaci 127,5 pracovní hodiny měsíčně = 18,04 EUR za hodinu).

Parametry nákladů na život umělce, které zmiňuje iniciativa Landesverband der Freien Theater in Sachsen (2017):

- nájem bytu, zkušeben, ateliéru,...
- náklady za komunikaci (telefon, website hosting,...)
- pojištění (sociální, zdravotní,...)
- pracovní materiály (oblečení, boty, softwary, líčení,...)
- školení, další profesionální rozvoj (workshopy,...)
- cestovné (MHD, auto, vlak,...)
- strava (jídlo, pití)
- další daně (DPH, daň z nemovitostí)

Pro jednoho umělce na plný úvazek zde spočítali, kolik hodin umělec reálně v roce pracuje.

365 dnů – 104 dnů víkendy – 8 dnů svátky – 20 dní prázdniny – 10 dní nemoc – 70 dní administrativa a další neplacená práce. Počet pracovních dní vyšel na 153 dní ročně, přičemž počet pracovních dní v měsíci je 12,75.

Denní mzdu spočítali podle následujícího vzorce: Průměrná měsíční mzda/12,75 pracovních dnů = 180,39 EUR za den.

počítání hodinové sazby: 12,75 x 10 hodin denně = 127,5 hodin měsíčně

minimální mzda / počet hodin měsíčně = 2300 eur / 127,5 hodin = 18,4 eur za hodinu

Výše prezentované výpočty jsou doporučením Landesverband der Freien Theater in Sachsen pro výši férové odměny pro umělce. Více o Fair Pay viz kapitola o sociálním zajištění umělců v Rakousku

DŮCHODOVÉ ZABEZPEČENÍ V NĚMECKU

Německý systém důchodového zabezpečení ve stáří se skládá ze tří pilířů – zákonného důchodového systému, podnikových důchodových plánů a soukromých rezerv. První pilíř, veřejný důchodový systém, je postaven na myšlence mezigenerační smlouvy a díky předpisům o povinném členství zahrnuje většinu ekonomicky aktivních osob. Některé skupiny osob samostatně výdělečně činných, jako jsou umělci a řemeslníci, jsou povinně pojištěny, zatímco ostatní mohou být ve veřejném systému pojištění dobrovolně. Pouze státní zaměstnanci, zemědělci a některé profese, jako jsou právníci a lékaři, jsou kryti různými systémy. Závislí zaměstnanci se nemohou z tohoto prvního pilíře veřejných starobních důchodů odhlásit, je však stanovena maximální hranice příspěvků.

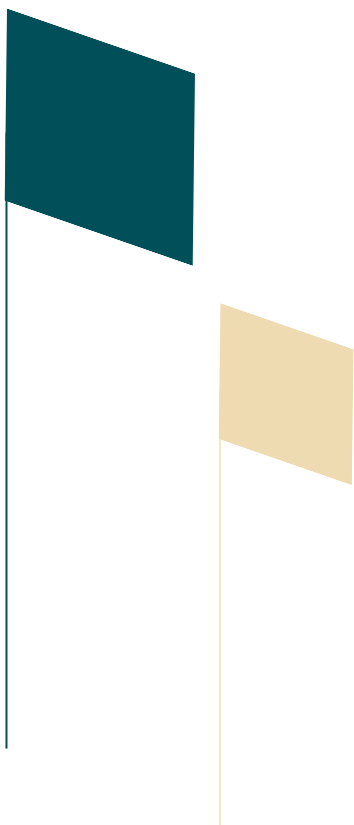
Podnikové penzijní plány, druhý pilíř, jsou závislé na dobrovolných platbách zaměstnavatelů do specifických penzijních plánů, které nelze zrušit ani v případě, že zaměstnanec z podniku odejde. V takových případech musí společnost ručit za již zaplacený kapitál a smlouva může být za určitých okolností převedena na nového zaměstnavatele, nikoli však přeměněna na soukromý penzijní plán. Třetí, soukromý pilíř tvoří různé soukromé rezervy, včetně soukromých plánů tvorby kapitálu, které často využívají výhodného daňového režimu.

První pilíř stále představuje nejdůležitější zdroj příjmů ve stáří v Německu. Druhý a zejména třetí pilíř však nabývají na významu. Osoby samostatně výdělečně činné mají přístup k prvnímu pilíři, i když za jiných podmínek, nemají přístup k podnikovým plánům, ale mohou se přihlásit k soukromým penzijním plánům.

Na stejné dávky mají nárok všichni, kdo jsou účastni zákonného systému důchodového pojištění. Patří mezi ně dávky nemocenské prevence a rehabilitace a dávky ve stáří, jako jsou dotace na příspěvky na zdravotní pojištění, důchody pro pozůstalé, částečný invalidní důchod a řádný starobní důchod. Výše zákonného starobního důchodu závisí na počtu bodů, které byly nasbírány během doby pojištění.

Německá zákonná důchodová pojišťovna (Deutsche Rentenversicherung), veřejná instituce odpovědná za koordinaci systému zákonného důchodového pojištění, kontroluje příspěvky zaměstnavatelů do fondu od roku 2007. V lednu 2015 německý zákon o stabilizaci příspěvků umělců na sociální zabezpečení (Künstlersozialabgabestabilisierungsgesetz, KSAStabG) rozšířil kontrolu uživatelských podniků na všechny podniky, které podléhají všeobecné kontrole příspěvků na sociální zabezpečení každé čtyři roky. Německý zákonný systém důchodového pojiště-

ní také poskytl společnostem více informací o užití uměleckých a vydavatelských děl, což vedlo k většímu přijetí nutnosti přispívat do fondu umělců mezi uživatelskými společnostmi. To vedlo k enormnímu nárůstu počtu uživatelských společností, které odváděly příspěvky, v letech 2015 a 2016 o přibližně 50 000 (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2017, s. 138).

Daně – obecné informace

Oproti ČR je daňová správa Německa řízena ze dvou úrovní. Federální ministerstvo financí vykonává správu spotřebních daní a cel, a to prostřednictvím 8 federálních divizí, které jsou součástí 17 regionálních daňových úřadů. Federální ministerstvo financí plní legislativní funkci a má na starosti interpretaci daňových zákonů, s výjimkou organizace či rozpočtu daňové správy. Federálnímu ministerstvu financí je přímo podřízen Federální finanční úřad. Zemská ministerstva financí zajišťují správu převážně daní z příjmů, daní ze zisku společností, DPH, daní dědických a darovacích a jsou nadřazena 17 regionálním daňovým úřadům.

Hlavní vliv na výši zdanění má v Německu zařazení do daňové třídy a výše výdělku. Daňových tříd je šest a zvýhodňují manžele a rodiny s dětmi – především ty, které jsou odkázány jen na jeden příjem. Daň z příjmu je progresivní, to znamená, že čím víc vyděláváte, tím vyšší procento z vašeho výdělku daně ukousnou. Tím pádem jsou zvýhodněni zaměstnanci s nízkými příjmy. Zaměstnanci ve spolkových zemích bývalého západního Německa odvádí navíc tzv. příplatek solidarity, ale od roku 2021 již pouze s příjmem nad 6200 €/měsíc. Příplatek solidarity byl zaveden na obnovu zemí bývalého východního Německa po znovusjednocení země.

Daň z příjmů fyzických osob – Einkommensteuer

Daň z příjmů fyzických osob se vztahuje na příjmy rezidentů i nerezidentů a neomezenou daňovou povinnost má osoba, která má trvalý pobyt v Německu, nebo se tam obvykle zdržuje.

V Německu existují tři různá daňová pásma:

1. pásmo s nezdanitelným příjmem
2. dvě lineárně progresivní pásma
3. dvě proporcionální pásma

Nezdanitelný příjem tvoří v současnosti v Německu 8 004 €.

Příjem v hodnotě:

- od 8 005–13 469 € podléhá daňové sazbě v rozmezí 14–24 %
- od 13 470–52 881 € podléhá daňové sazbě v rozmezí 24–42 %
- od 52 881–250 73 € podléhá daňové sazbě 42 %
- 250 001 € a více podléhá daňové sazbě 45 %

Výpočet daňové povinnosti je v Německu složitější, protože pro každé daňové pásmo je zákonem stanovený vlastní vzorec pro výpočet daně.

V Německu se k dani z příjmů fyzických a právnických osob připočítává solidární příplatek a zaměstnanci i zaměstnavatelé jsou povinni odvádět příspěvky na sociální pojištění.

Daň z příjmů právnických osob – Körperschaftsteuer

Sazba daně z příjmů právnických osob je 15 %, včetně solidárního příplatku 15,83 %. Podobně jako při dani z příjmu fyzických osob se i zde rozlišuje mezi daňovým rezidentem a daňovým nerezidentem. Společnost, která má na území Německa sídlo, nebo skutečné místo vedení disponuje neomezenou daňovou povinností. Základem daně je celkový zisk společnosti, přičemž je

možné uskutečnit skupinové zdanění společností, jestli jsou splněny zákonem stanovené podmínky. Zdanitelným obdobím je kalendářní rok a daňové přiznání se podává do 31. 5. Tato lhůta může být na základě žádosti prodloužena. Záloha na daň z příjmů právnických osob se platí čtvrtletně.

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

V Německu existují dva různé postupy pro zdanění umělecké činnosti: paušální zdanění vs. standardní zdanění. U umělců, kteří mají bydliště v zahraničí, ale jsou zaměstnání v Německu, se daň z příjmu v zásadě odvádí podle standardního postupu (§ 38 a násl. EstG). Standardní zdanění je však pro zaměstnavatele i umělce poměrně nákladné (zejména v případě krátkodobého zaměstnání: umělec musí podat žádost na příslušný finanční úřad v místě svého působení, aby získal potvrzení pro příslušnou daňovou třídu; zaměstnavatel pak musí určit konkrétní výši daně z příjmu (pokud zaměstnavatel nemá žádné informace o daňové třídě, sráží se daň z příjmu podle daňové třídy VI).

Umělci se tedy mohou rozhodnout i pro paušální zdanění. Paušální daň činí 20 % z příjmu umělce. Příjmy (základ výpočtu) zahrnují veškeré příjmy, které umělec obdrží. Odpočty nejsou povoleny.

Shrnutí

Umělci a spisovatelé, kteří přispívají do německého Fondu umělců, platí pouze polovinu celkových příspěvků na důchodové zabezpečení, zdravotní a dlouhodobou péči, což je obdobné postavení jako u závislých zaměstnanců. O zbývající příspěvky se dělí uživatelské společnosti (30 %) a vláda (20 %). Stejně jako ostatní osoby samostatně výdělečně činné jsou však osvobozeni od pojištění v nezaměstnanosti a úrazového pojištění při práci. Zdravotní a dlouhodobá péče umělců a spisovatelů ve Fondu umělců je plně hrazena a není vázána na výši příspěvků, zatímco důchody jsou vázány na výši zaplacených příspěvků stejně jako u ostatních závislých zaměstnanců.

Všichni, na které se vztahuje Fond sociálního zabezpečení umělců, mají plný nárok na pojištění pro tři hlavní rizika sociálního zabezpečení:

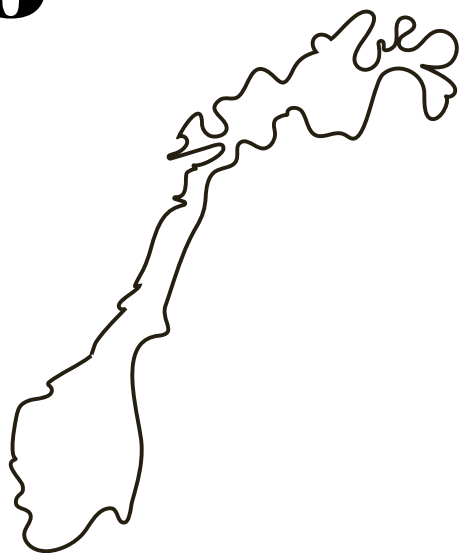
- Zákonné důchodové pojištění, které se vztahuje na stáří, invaliditu a pozůstalé.
- Zákonné nemocenské pojištění včetně peněžité dávky v mateřství (Mutterschaftsgeld).
- Zákonné pojištění dlouhodobé péče.

Do Fondu umělců mohou vstoupit samostatně výdělečně činní umělci a spisovatelé, kteří vykonávají převážně uměleckou činnost a nezaměstnávají více než jednoho zaměstnance. Lze předpokládat, že hlavním motivem umělců a spisovatelů, aby byli pojištěni u Fondu umělců, je získání zdravotního pojištění, protože průměrné deklarované výdělky jsou srovnatelně nízké, a tudíž vedou k nízkým důchodům ze samostatné umělecké činnosti.

Přestože zaměstnavatelé tvrdí, že Fond umělců je nákladný, a proto by měl být zrušen, v současné době se o změně systému nediskutuje. Pokud by umělci a spisovatelé byli nuceni platit stejné plné odvody na zdravotní a dlouhodobou péči jako ostatní osoby samostatně výdělečně činné, pravděpodobně by to znamenalo vyšší nezaměstnanost nebo zvýšení cen pro uživatelské společnosti a následně i pro koncové uživatele. Vládní dotace ve výši 20 % na příspěvky na zdravotní a dlouhodobou péči a na důchodové pojištění by tedy mohla být vnímána jako dotace koncovým uživatelům a uživatelským společnostem s cílem udržet umění, hudbu a psaní za rozumnou cenu pro všechny. Alternativně by se dotace mohla použít na granty a stipendia pro umělce a spisovatele nebo na jinou formu přímé účasti umělců a spisovatelů. Není jasné, zda by to bylo z hlediska sociálního zabezpečení účinnější nebo efektivnější.

Norsko

Základní charakteristika

Norsko je unitární stát a parlamentní monarchie. Norsko vytvořilo severský model sociálního státu, který si udržuje své vlastnictví v klíčových průmyslových odvětvích, jako je těžba ropy a zemního plynu. Ropný průmysl představuje zhruba čtvrtinu hrubého domácího produktu. Norsko má 4. nejvyšší HDP na obyvatele na světě (v paritě kupní síly). Od roku 2009 se Norsko umísťuje na první příčce žebříčku Indexu lidského rozvoje, který sestavuje OSN. Podle indexu demokracie vytvářeného časopisem The Economist má Norsko nejkvalitnější demokracii na světě.

Sociální postavení umělců

Norsko neřeší status umělce, kulturní profesionálové jsou bráni jako podnikatelé/OSVČ. Na podporu vizuálních umělců zde existuje národní Norská asociace vizuálních umělců (NBK). Jejím dlouhodobým závazkem je podpora a zajištění intelektuálních, sociálních, legislativních a ekonomických zájmů profesionálních výtvarných umělců. Pro vládu i parlament je tato organizace vyjednávací a poradní orgán.

NBK má přibližně 2 700 členů (ze 4,5 milionu obyvatel), a skládá se z 20 dílčích organizací. Z toho je 14 regionálních a 5 celostátních skill-based asociací; a společnost pro mladé umělce. Umělci jsou obvykle členy jedné regionální a jedné nebo více skill-based organizace, v závislosti na jejich uměleckém vyjádření. Výkonný výbor, který řídí NBK, je složený ze 6 členů a předsedy, ti jsou voleni valnou hromadou jednou za dva roky. Administrativní oddělení sestává z 9 zaměstnanců (SKKD, 2013).

NBK odpovídá za každoroční státní výstavu Høstutstillingen – hlavní národní přehlídku současného umění, která se koná (téměř) každoročně od roku 1882. Vystavená umělecká díla vybírá celonárodní porota, volená na dva roky. NBK také rozděljuje granty z vládního programu grantů pro umělce a z vlastních fondů. Je také vydavatelem časopisu Billedkunst, který vychází sedmkrát ročně a poskytuje důležité informace členům organizace. Kromě toho mají jednotlivé dílčí organizace vlastní výstavní programy ve svých galeriích, další programy, putovní regionální, nadregionální nebo celonárodní výstavy. Skill-based organizace vydávají vlastní odborná periodika, regionální organizace provozují umělecká centra se širokým programem zaměřeným na propagaci umění v regionu. Některé z nich provozují také vlastní školské instituce předškolního vzdělávání.

V posledních letech dosáhla několika významných úspěchů: Podpořila zvláštní daňovou legislativu pro výtvarné umělce, zvýšila rozpočet na granty, prosadila legislativu ošetřující veřejné vystavování uměleckých děl, přispěla ke vzniku nového státního institutu pro podporu současného norského umění v zahraničí (OCA). Dále podniká kroky podporující její členy: zachování grantů a zaručené příjmy, zlepšení systému sociálního zabezpečení, zachovat posuzování umění v rukou uměleckých komisí, usiluje o lepší prostorové zázemí a ateliérové kapacity pro umělce v městských oblastech, snaží se usnadnit a podpořit mezinárodní výměnu v oblasti výtvarného umění.

Vstupní podmínky pro členství v NBK

NBK je zastřešující organizací a skládá se z 20 členských asociací – 14 regionálních a 6 celostátních asociací (5 skill-based – malíři, kreslíři, sochaři, rytečtví, textilní tvorba) a Spolek mladých umělců. Členství v NBK lze získat pouze prostřednictvím členských sdružení. Regionální sdružení mají společné vstupní požadavky, ale celostátní asociace mají každá své.

Daně – obecné informace

V Norsku platí daně všechny fyzické i právnické osoby, které mají status rezidenta, a to ze všech příjmů plynoucích z tuzemska i ze zahraničí. Rezydentem se stává podnik okamžikem registrace a fyzická osoba po šesti měsících legálního pobytu v zemi. Fyzické a právnické osoby bez statusu rezidenta platí daně ze zisku dosaženého činností v Norsku. Příjem zahraničních pracovníků, kteří v Norsku nejsou daňovými rezidenty, je zdaněn 25 % v rámci nového systému PAYE. Příjem zahraničních sportovců a umělců je zdaněn nižší sazbou ve výši 15%. Součástí daně z příjmu je rovněž příspěvek do národního systému sociálního pojištění ve výši 8 %

Daň ze zisku právnických osob je 22 %, v příp. poskytovatelů některých finančních služeb až 25 %. Ztráty lze zohlednit jako odečitatelnou položku po dobu deseti let. Sociální a zdravotní pojištění za zaměstnance platí firma. U fyzických osob se celková daň z příjmu ve výši 22% skládá z dílčích daní, mezi které patří obecní daň, krajská daň, státní daň a sociální nemocenská dávka. Mimo toto základní schéma jsou státem uplatňovány další daně, jako je daň z majetku a progresivní daň z příjmu v rozmezí 0 – 17,4 %. Sazby daně jsou v intervalu 22-53 %. Sazby DPH činí 25 % (základní sazba), 15 % (potravin) a 12 % (osobní doprava, ubytování, poplatek z TV přijímače, vstupné do divadla, kin, muzeí apod.).

Osoby samostatně výdělečně činné

Rezidenti jsou povinni k dani z celosvětových příjmů získaných ze samostatně výdělečné činnosti a zaměstnání. Nerezidenti jsou povinni k dani, za předpokladu, že jsou zaměstnání či najmuti na

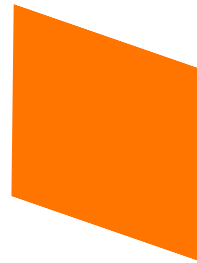
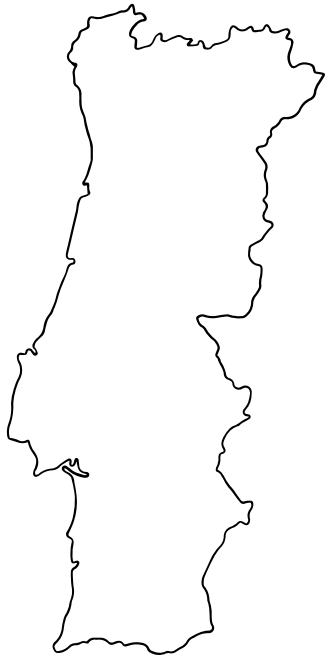
jakoukoli práci či ekonomickou aktivitu v Norsku. Kromě toho osoby s aktivy či jměním v Norsku v podobě nemovitosti nebo hmotných aktiv jsou také povinné k dani.

Model zdanění společností byl představen obchodním společnostem, které jsou předmětem takzvaného čistého zdanění. Model platí pro veřejné společnosti, společnosti s ručením omezeným, tichá společenství a přepravní společnosti. Společníci jsou povinni k 28 % dani ze všech příjmů bez ohledu na rozdělení a k dodatečné dani 28 % z rozděleného zisku.

V důsledku toho, aby se vyvážila původní 28 % daň, tak jen 72 % rozděleného zisku je zdanitelných. A navíc jen rozdělený zisk přesahující bezrizikovou úrokovou míru na kapitálu investovaného do společnosti je zdanitelný.

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

Norsko považuje umělce a pracovníky v kultuře za osoby samostatně výdělečně činné a nestanoví jim z titulu jejich činnosti žádné zvláštní daňové úlevy. Nicméně stát nabízí podporu formou uměleckých stipendií, pokud se jedná o tyto typy: umělecké stipendium na základě ukončeného uměleckého vzdělání, umělecké stipendium udělované Parlamentem nebo umělecké stipendium udělené jako čestné a/nebo kulturní ocenění státem, krajským úřadem nebo obcí. Všechny ostatní platby uměleckých stipendií podléhají zdanění, pokud se má za to, že mají dostatečnou souvislost s uměleckou činností.

Portugalsko

Základní charakteristika

Portugalská republika je evropský stát nacházející se v západní části Pyrenejského poloostrova. Je to nejzápadnější suverénní stát kontinentální Evropy, náleží k němu autonomní souostroví Azory a Madeira. Portugalsko je jedním z nejstarších států v Evropě s parlamentní demokracií. Bylo jedním ze zakládajících členů NATO. Od roku 1986 je členem Evropské unie a od roku 1995 schengenského prostoru. V roce 1999, tedy hned po jeho zavedení, přijalo euro. Portugalsko se dělí do 18 distriktů v kontinentální části a dvou autonomních regionů (Azory a Madeira), které jsou dále děleny do 308 obcí a 3092 farností.

Portugalskému Ministerstvu kultury byly svěřeny pravomoci v oblasti definování a provádění politik kulturního rozvoje, podpory umělecké tvorby a šíření a internacionalizace kultury a portugalského jazyka.

Sociální postavení umělců

Po legislativě upravující sociální postavení umělců volal sektor v Portugalsku neúspěšně řadu let. Až krize spojená s pandemií COVID-19 spojila kulturní sektor do té míry, že byli jeho zástupci schopni prosadit vytvoření zákona v této oblasti. Smyslem vzniku legislativy je zajištění pracovních smluv pro umělce a jejich lepší sociální zabezpečení. Osoby samostatně výdělečně činné v oblasti kultury byly před vznikem nové legislativy odkázány samy na sebe.

Nový Status kulturních profesionálů zahrnuje řadu profesí v kultuře, seznam je zveřejněn ve Sbírce zákonů, která vstoupila v platnost v lednu 2022. Mezi kulturní profesionály patří například autoři, performeři, technické profese, zprostředkovatelé umění (producenti, marketingoví a PR specialisté, kustodi v muzeích a další). Pokud chtějí umělci a kulturní profesionálové nárokovat speciální sociální zabezpečení, musí se zaregistrovat do online registru. Do registru se umělci a kulturní profesionálové registrují na základě daňového kódu. Pro ostatní umělce je registr dobrovolný a slouží také k mapování kulturních odvětví s cílem získání statistiky a informací o kulturním sektoru pro tvorbu účinné kulturní politiky.

Typy pracovních smluv v Portugalsku:

- klasická pracovní smlouva (na dobu neurčitou),
- klasická pracovní smlouva na dobu určitou
- dočasná smlouva,
- mimořádné smlouvy na dobu velmi krátkou (klidně 1 den). To dříve sice bylo možné, ale nešlo to pro kulturu.
- přerušovaná pracovní smlouva (není to to samé jako ve Francii). Týká se to například pracovníků v hudebním orchestru, když nejsou potřební, tak je zaměstnavatel může

poslat domů (což nepovažujeme za tak výhodné, poznámka autorů). Tato smlouva umožňuje kulturním pracovníkům uzavírat pracovní smlouvu s více zaměstnavateli najednou (pokud například v divadle dělám koprodukcí, můžu pracovat pro více zaměstnavatelů).

A) Specifická pravidla pro pracovní smlouvy v Portugalsku

Úpravou pracovních smluv se Portugalci snažili dosáhnout na záruky a ochranu pracovníků kulturního sektoru na trhu práce. Pro pracovní smlouvy je charakteristické, že na jejich základě vzniká vztah podřízenosti a nadřízenosti. Tento koncept pracovní smlouvy je v Portugalsku zachován. Pokud je člověk kulturní profesionál, musí respektovat veškeré dopady takového druhu smluv. Nicméně co se týče postavení technických a uměleckých profesí – ano jsou ve vztahu podřízenosti, ale technicky a umělecky mohou pracovat nezávisle. V Portugalsku pracují s “právní domněnkou,” což podle portugalského práva znamená, že pracovní smlouva určuje, kde je místo práce, časové vymezení pracovní doby, výše odměny. Do pracovní doby patří například i výzkum témat, zkoušení, poskytování rozhovorů. Za pracoviště není nově považováno pouze místo, které určí zaměstnavatel, ale i například místo výzkumu, zkoušení, i zde má pracovník zajištění. V Portugalsku existuje v pracovním zákoně exkluzivita, ale pokud je tohle vyžadováno v kultuře, je nutné za toto zaplatit peníze navíc.

B) Smlouvy o poskytnutí služby

U smluv o poskytnutí služby neexistuje vztah podřízenosti. Portugalští freelanceři a OSVČ mohou podepisovat tyto druhy smluv. Honorář musí být zaplacen do konce následujícího měsíce po poskytnutí služby. Je povinné pokaždé, když OSVČ poskytne službu, získat od dané entity certifikát, který potvrdí, že služba byla poskytnuta. Umělci musí také dokládat, proč nejsou zaměstnanci, ale proč jsou v pozici freelancera (prostřednictvím

fiscalization form). Toto se vyplňuje na formuláři na stránkách portugalského ministerstva kultury.

Nová ustanovení od roku 2022 v oblasti sociálního zabezpečení umělců v Portugalsku

V Portugalsku byly již dříve dostupné příspěvky na rekvalifikace. Umělci toho ale nevyužívali. Nyní vznikl příspěvek na období přerušení pracovní činnosti, nový druh „příspěvku v nezaměstnanosti“. Nové sociální zajištění umělce se týká:

- nemoci
- rodičovství
- nemoci z povolání
- postižení
- zajištění ve stáří
- případ úmrtí

Kritéria pro získání sociálního zabezpečení umělců

- fiskální rezidence v Portugalsku (nemusí pocházet z Portugalska)
- musí být registrován v registračním systému pro umělce
- musí odpracovat minimálně 180 dní v roce
- musí být nedobrovolně nezaměstnaný více než 1 měsíc

Příspěvky lze získat 1x ročně. Profesionál musel v minulosti odpracovat více než 180 dnů. Pak může získat podporu ve výši 65% průměrného příjmu za posledních 12 měsíců. Podpora může být vyplácena po dobu 90–360 dnů, záleží na období kvalifikace. Někteří lidé budou schopni dosáhnout na vysoké příspěvky.

Výpočet kvalifikačního období pro podporu v nezaměstnanosti (platí od 1. července 2022)

Portugalský koeficient sociálních dávek IAS vynásobí x 2,5. IAS byl pro rok 2022 443,20 EUR.

$2,5 \text{ IAS} \times 443,2 \text{ EUR} = 1.108 \text{ EUR}$

Tuto částku vydělí 30 = $1.108/30 = 36,93 \text{ EUR/den}$

36,93 EUR je částka, která se počítá do kvalifikace. Pokud je podmínkou, že freelancer musel pracovat alespoň 180 dní, pak musel za poslední období fakturovat $180 \times 36,93 \text{ EUR} = 6.647,4 \text{ EUR}$. Pokud tuto částku vydělal, pak má nárok na podporu v případě nezaměstnanosti.

Příkladový freelancer s výdělkem 7.000 EUR se kvalifikuje. Protože když se příjem vydělí minimální denní částkou 36,93 EUR, vyjde mu, že pracoval 189 dní. Takže splnil podmínku minimálního příjmu 6.647,4 EUR, tak podmínku odpracovaných minimálně 180 dní.

Daně – obecné informace

Portugalský daňový systém se skládá ze státních a místních daní, které se obecně vypočítávají na základě příjmů, výdajů a vlastnictví majetku. Základní daně mají status tzv. federálních daní. Zahrnují daň z příjmu ze závislé činnosti a z příjmů osob samostatně výdělečně činných, daň z příjmu právnických osob a DPH pro podniky, daň z kapitálových výnosů z prodeje nemovitostí a jiného majetku a dědickou daň z pozůstalosti. Portugalští rezidenti podléhají zdanění svých celosvětových příjmů a nerezidenti podléhají portugalské dani ze svých příjmů z Portugalska. Smlouva o zamezení dvojího zdanění může samozřejmě stanovit odchylku od těchto pravidel.

Portugalští rezidenti a nerezidenti dosahující příjmů z portugalských zdrojů podléhají dani z příjmu fyzických osob (PIT). Sazby daně pro rok 2021 se pohybují od 14,5 % do 48 %. Příjmy jsou zařazeny do jedné ze šesti kategorií v závislosti na druhu příjmu. U rezidentů se celkový příjem vypočítá součtem příjmů všech příslušných kategorií. Příjmy z některých kategorií podléhají zvláštním sazbám daně a jsou z celového příjmu vyloučeny. Nerezidenti podléhají 25procentní paušální sazbě daně z příjmů ze zaměstnání pocházejících z portugalských zdrojů. Ostatní příjmy rovněž podléhají paušálním sazbám, které se mohou pohybovat mezi 10 a 28 procenty.

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

V současné době má umělec v Portugalsku dvě možnosti zdanění příjmu: pokud se rozhodne kvalifikovat jako nezávislý pracovník, podléhá pravidlům uvedeným v daňovém zákoníku, která zahrnují srážku daně z příjmu, pokud v předchozím roce nedosáhl příjmu nižšího než 12 500 eur. Srážková sazba pro umělce je tedy 25 %, což je částka, která se odvádí i od jiných svobodných povolání, jako jsou lékaři a právníci. Pokud jde o uplatňování zvláštního režimu příspěvků a sociální ochrany, který je stanoven ve statutu odborníků v kulturní oblasti, "závisí to na zápisu do registru odborníků v kulturní oblasti, který není povinný, ale nepovinný. Jinými slovy, sazby příspěvků pracovníků stanovené ve statutu se vztahují pouze na pracovníky v kultuře, kteří jsou evidováni v registru.

Daňové zatížení je pak odlišné podle délky kontraktu. Míra příspěvku pro odborníky v kulturním sektoru, kteří mají krátkodobou pracovní smlouvu, činí 37,1 %. Z toho 26,1 % připadá na zaměstnavatele a 11 % hradí sám pracovník. V případě osob samostatně výdělečně činných v kulturním sektoru činí 30,3 %, z toho 25,2 % samotní freelanceři a 5,1 % subjekt, pro něž práci vykonávají.

Tato pravidla vstoupila v platnost 1. 10. 2022 a jejich přesnější aplikaci nebylo možné v této studii zohlednit.

Taxes

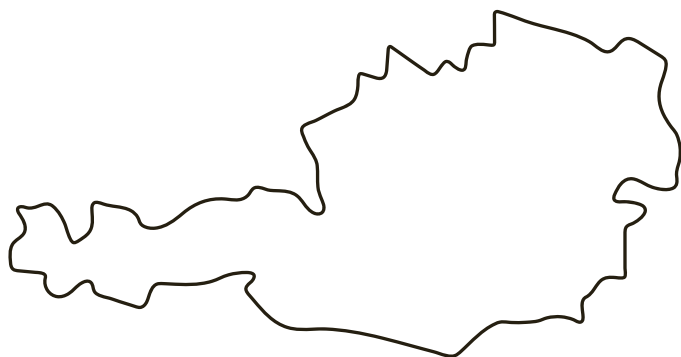
	Very Short Term Contract	Service Contract
Worker	11%*	25,2% over 70% of the fee*
Entity	26,1%	5,1% over 70% of the fee* **

* After 1st october 2022
** Due even if the freelancer is not registered on RPAC

Shrnutí

Nový Status kulturních profesionálů zahrnuje řadu profesí v kultuře, seznam je zveřejněn ve Sbírce zákonů, která vstoupila v platnost v lednu 2022. Mezi kulturní profesionály patří například autoři, performeři, technické profese, zprostředkovatelé umění (producenti, marketingoví a PR specialisté, kustodi v muzeích a další). Pro jejich evidenci byl založen online registr, který slouží také k mapování kulturních odvětví s cílem získání statistiky a informací o kulturním sektoru pro tvorbu účinné kulturní politiky. Nově vznikl příspěvek na období přerušování pracovní činnosti, nový druh „příspěvku v nezaměstnanosti“. Sociální zajištění umělce se týká: nemoci, rodičovství, nemoci z povolání, postižení, zajištění na stáří a případ úmrtí. Příspěvky lze získat 1x ročně. Profesionál musel v minulosti odpracovat více než 180 dnů. Pak může získat podporu ve výši 65% průměrného příjmu za posledních 12 měsíců. Podpora může být vyplácena po dobu 90–360 dnů, záleží na období kvalifikace, pro jejíž výpočet existuje koeficient. Portugalský systém je nový a je obtížně jej hodnotit.

Rakousko

Základní charakteristika

Rakouská republika se skládá z devíti spolkových zemí, které jsou rozděleny do 80 okresů a 15 statutárních měst. Rakousko má velmi vyspělou ekonomiku založenou na službách. Rakousko je členem Organizace spojených národů, Rady Evropy a Evropské unie. Je součástí Schengenského prostoru a eurozóny. Od roku 1955 pěstuje Rakousko tradici neutrality, není proto členem žádné vojenské aliance.

Umění a kulturu ve všech svých tradičních i inovativních a hmotných i nehmotných podobách sdružuje v Rakousku Spolkové ministerstvo pro umění, kulturu, veřejnou službu a sport. Úkolem ministerstva je vytvořit vhodné podmínky pro živou kulturní scénu, zajišťovat moderní řízení státní správy a zajišťovat finanční a organizační podporu sportu. Kulturní politika Rakouska prodělala velkou významovou přeměnu, v 70. letech minulého století byla chápána spíše jako sociální politika. V roce 1975 vláda realizovala opatření vedoucí ke stírání rozdílů v úrovni kulturního vzdělání mezi dětmi z města a dětmi z venkovských oblastí, což znamenalo nastavení dialogu mezi vládnoucími strukturami a umělci. Od té doby vznikla a etablovala se řada intermediárních institucí, které fungují mimo jiné jako poradní orgány institucí státní správy v oblasti kultury. Osmdesátá léta byla charakteristická velkým počtem pořádaných events a tématy sponzorství a privatizace kultury. V současnosti se kulturní politika zaměřuje na témata jako jsou kulturní rozmanitost, internacionalizace a podpora mladých umělců především v oblasti daní a autorských práv.

Definice umělce

Umělec je jedinec, který vykonává uměleckou činnost. To znamená, že je sám kreativní a sám tvoří umění a tuto činnost vykonává na základě své umělecké kvalifikace/schopnosti. Uměleckou kvalifikaci získá absolvováním studia umění na vysoké škole nebo vysoké škole aplikovaných věd. Hlavní hodnotící kritéria pro rozhodování v jednotlivých případech, zda se jedná o umění nebo řemeslo, jsou v jednotlivých právních oblastech následující:

Živnostenské právo: Umělci jsou osvobozeni od živnostenských předpisů a nepotřebují živnostenské oprávnění. To také znamená, že nemusí být členy obchodní komory. Výjimka z živnostenského zákona se nevztahuje na řemeslné činnosti.

Sociální pojištění: Živnostníci jako osoby samostatně výdělečně činné jsou povinně zdravotně, úrazově a důchodově pojištěni. Umělci jsou zpravidla povinně pojištěni jako "nové osoby samostatně výdělečně". V případě pochybností o určení umělecké činnosti rozhoduje umělecká komise na základě znaleckého posudku.

Daňové zákony: Podle zákona o daních z příjmů mají živnostníci obvykle příjmy ze živnosti, zatímco umělci na volné noze mají příjmy ze samostatné výdělečné činnosti. Obrat z umělecké činnosti podléhá snížené sazbě DPH ve výši 13 % (daň z obratu v ČR neexistuje). Daňové úřady proto také velmi pečlivě kontrolují, zda se jedná o uměleckou činnost.

Za umělecké činnosti se obecně považují následující profese:

- Sochař
- Malíř
- Kreslíř
- Kurátor
- Restaurátor
- Scénograf
- Návrhář interiérů
- Módní návrhář
- Umělecký ředitel
- Režisér nebo producent
- Vedoucí výroby
- Herečka/herec
- Hlasatel
- Zpěvák
- Tanečník
- Umělec
- Hudebník

Za umělce můžete být považováni i v případě, že učíte na umělecké škole nebo konzervatoři, pokud splníte určité podmínky.

Fond sociálního zabezpečení pro umělce (Der Künstler-Sozialversicherungsfonds, KSVF)

Novelou zákona o sociálním pojištění provedenou zákonem v roce 1997 byly do zákonného sociálního pojištění zahrnuty všechny osoby samostatně výdělečně činné, a tedy i umělci. Aby se umělcům, kteří jsou nyní pojištěni podle zákona o sociálním pojištění pro živnostníky a průmysl ulehčilo od placení pojistného u Sociální pojišťovny pro živnostníky a průmysl byl 29. prosince 2000 zřízen Fond sociálního pojištění umělců (KSVF). Úkolem tohoto fondu je poskytovat dotace na příspěvky na důchodové pojištění a s účinností od kalendářního roku 2008 také dotace na příspěvky na zdravotní a úrazové pojištění.

Několik novelizací zákona vedlo na základě stávajícího systému k řadě zlepšení. Novela z roku 2015 opět výrazně usnadnila přístup k dotacím. Dne 21. října 2010 byl v Národní radě schválen zákon o struktuře sociálního pojištění umělců. Tato právní úprava, která vstoupila v platnost 1. ledna 2011, stanoví, že umělci mohou dočasně ukončit svou samostatnou uměleckou činnost a nahlásit se do Fondu sociálního zabezpečení umělců. Od založení fondu a zahájení jeho činnosti v roce 2001 podalo žádost o příspěvek na sociální pojištění 17 593 osob. Od svého založení byl fond schopen podpořit přibližně 72 % všech umělců, kteří podali žádost o příspěvek.

KSVF vás jako umělce s hlavním bydlištěm v Rakousku může podpořit v určitých mimořádných situacích (např. dodatečné výdaje v důsledku nemoci nebo naléhavě nutné opravy) částkou až 5 000 EUR. Kromě „klasického“ podpůrného fondu byl v březnu 2020 zřízen fond COVID 19, který kompenzoval výpadky příjmů v důsledku uzavírání a rušení provozů. Fond poskytuje dotace na úhradu příspěvků na sociální pojištění samostatně výdělečně činných umělců a v případech zvláštní nouze také vyplácí dávky a vybírá poplatky potřebné k financování těchto plateb. Samostatně výdělečně činní umělci mohou požádat o příspěvek

na příspěvky na zdravotní, úrazové a důchodové pojištění. Pro získání podpory z KSVF musí umělci podat osobní žádost, ve které uvedou svou uměleckou činnost a kvalifikaci. O tom, zda žadatelé splňují podmínky pro uměleckou činnost, rozhodují komise (Kurien) a individuálně je informují o přijetí; tento proces může trvat několik měsíců.

Férové odměňování umělců

Rakousko v roce 2022 zavedlo pilotní finanční dotaci na férovější ohodnocování kreativních pracovníků. Debata o Fair Pay probíhala již od podzimu 2020, tedy ještě před vypuknutím pandemie covidu. Fair pay je důležité téma zejména v nezávislém kulturním sektoru Rakouska. Program Fair Pay GAP vychází z výzkumu realizovaného Vídeňskou univerzitou v letech 2020/2021, který byl zaměřen na rozdíl mezi skutečnými a doporučenými platy/odměnami v odvětví umění a kultury v Rakousku. Dále byly založeny 2 pracovní komise – a) pracovní skupiny FAIRNESS (regionální a státní úroveň, regionální zástupci jsou hlavní podporovatelé kultury) a b) Forum Fairness – zástupci kulturní scény. 30. září 2021 proběhlo Sympozium on Fairness ve Vídni, kam byli pozváni experti z celé Evropy. Dále v Rakousku vytvořili Fairness kodex (po vzoru holandského Fairness kodexu, který není závazný, ale doporučující dokument). Ve Vídni byla otevřena „Kancelář důvěry“, kam se mohou umělci obracet v případě zneužití moci a kde si mohou stěžovat i anonymně.

Pilotní fáze programu Fair Pay byla na národní úrovni spuštěna na začátku roku 2022, kdy vláda rozdělila 6,5 Mio EUR (což je meziroční navýšení sumy směřované do kultury o 12 %).

Na nezávislý sektor je ročně směřováno cca 100 milionů euro ročně. Vláda poskytla kalkulačku pro výpočet rozdílu v platech (gap) - excelovou tabulkou, která vypočítá propast férového odměňování. Zjistili, že propast je 21 %. Instituce, které získají vládní dotace, díky kalkulačce zjistí, který zaměstnanec či spolupracovník má největší fair pay gap a tento/tato zaměstnankyně získá podporu.

Je nutné zdůraznit, že Fair pay podpora je směřována především na nezávislý sektor a není určena na vytvoření nových pracovních míst. Granty a stipendia do programu Fair pay nejsou zahrnuty, státní instituce tu taky nejsou zahrnuty, protože mají kolektivní smlouvy a ty už z podstaty mají být fair.

Nyní je Strategie implementace férového odměňování součástí Vládního programu pro roky 2020–2024. Spolková vláda a jednotlivé rakouské země mají za úkol diskutovat výši férového odměňování umělců. V červnu 2022 rakouské ministerstvo kultury představilo Fair Pay Strategii pro všech 9 spolkových zemí, každá spolková vláda, region a municipalita si však nastaví vlastní opatření pro Fair Pay, protože každý region je specifický.

Fair Pay Strategie 2022

Preambule

Spravedlivé odměňování je základem procesu spravedlnosti, který byl spuštěn na podzim 2020 s cílem zlepšit situaci v oblasti umění a kultury.

Rakouské regionální orgány jsou odpovědné za financování a významně přispívají k podpoře rozvoje různorodé a kvalitní rakouské kultury a umění.

Vláda, spolkové země, města i obce si uvědomují výzvu obtížné sociální situaci umělců a kulturních pracovníků.

S ohledem na jejich různá strukturální nastavení se rakouské spolkové země zavázaly k implementaci strategie spravedlivého odměňování, jejímž cílem je spravedlivější odměňování v oblasti umění a kultury.

Strategie spravedlivého odměňování

1. místní orgány usilují o zavedení spravedlivého systému odměňování v oblasti umění a kultury.
2. místní orgány vypracovávají své modely spravedlivého odměňování nezávisle na základě Kodexu spravedlnosti, přičemž sledují společnou strategii.
3. rozdělování prostředků na spravedlivou odměnu je tvořeno na základě stávajícího systému financování a v souladu se stávajícími aspekty:
 - a. Kvalita a profesionalita umělecké/kulturní tvorby a činnost
 - b. Cílení na výši odměn a platů, kterou doporučují zájmové skupiny v odvětví umění a kultury.
 - c. Transparentní směřování platů a odměn směrem ke kulturním subjektům.
 - d. Jasný postup pro obsazování (a tvorbu nových) pracovních míst, zejména pokud jde o vedoucí pozice.
4. Rozdělení prostředků na Fair Pay musí zohledňovat předchozí úroveň financování místních vládních orgánů i dalších financujících institucí.
5. Rozdělování prostředků na spravedlivou odměnu je primárně určeno na zvýšení platů v rámci stávajícího pracovního úvazku
6. Na tomto základě všechny místní orgány úřady vyvíjejí jednotlivá opatření s cílem naplnění strategie spravedlivého odměňování.

7. Místní orgány nejsou při vyplácení prostředků na spravedlivou odměnu na sobě závislé.
8. Dostupné finanční prostředky mají přispívat ke spravedlivějšímu odměňování v rámci podporované organizace. Přednost mají ti jedinci, kteří vykazují vysoké rozdíly ve spravedlivém odměňování.
9. Cílem této strategie je dosáhnout spravedlivějšího odměňování stávající práce, nikoli další programování a/nebo výroba v produkce.

Proces dalšího vývoje

1. Pokračování konstruktivních diskusí o spravedlivém odměňování v rámci spravedlivého procesu, např. například na každoročním "kulatém stole" na téma "Spravedlnost v umění a kultuře" s místními orgány a zájmovými skupinami v oblasti umění a kultury.
2. Podávání zpráv o přijatých opatřeních týkajících se spravedlivého odměňování, například v rámci stávajících výročních zpráv a reportingu místních orgánů veřejné správy.
3. Závazek k monitorování a hodnocení.

Pro rok 2023 bude v Rakousku na Fair pay směřovat dalších 6,5 Mio EUR. Je to nové opatření, nový standard pro nezávislý kulturní sektor. Instituce, které vyplnily fair pay gap kalkulačku v roce 2022, už tento proces nebudou muset opakovat. Rakouská vláda se bohužel setkává s tím, že umělci podporu na fair pay využívají na jiné činnosti než svoji odměnu/výplatu, pracují pod cenou, a to by dělat neměli. Tento jev chce ministerstvo kultury omezit, a proto budou projekty podpořené v rámci programu Fair pay v příštím roce podléhat přísnějšímu auditu.

Příklad Horního Rakouska

Zastřešující oborová kulturní platforma KUPF Horní Rakousko vede dlouhodobě kampaň za spravedlivé odměňování pracovníků v kultuře. Většina pracovníků v kultuře je bohužel odměňována výrazně pod těmito podmínkami. Dle KUPF to ve většině případů není ani tak způsobeno nedostatkem vůle zaměstnavatelů, ale příliš nízkou úrovní veřejného financování umění a kultury. KUPF Horní Rakousko proto poskytuje výpočetní nástroj, aby si zaměstnavatelé v kulturním sektoru mohli snadno spočítat, jak vysoké by byly dodatečné náklady na odměnu podle Fair Pay. Vedle Fair Pay kalkulačky KUPF navrhuje i systém doporučené výše odměn pro jednotlivé kulturní pracovníky na základě počtu odpracovaných let včetně popisu náplně práce. Kalkulačka má sloužit zejména jako nástroj lobbingu pro zaměstnavatele, aby tyto údaje předložili financujícím orgánům a požádali je o navýšení finančních prostředků na odměny v kultuře.

Kalkulačka je dostupná na tomto webu - <https://kupf.at/fairpayrechner/>.

Doporučení Fair Pay stanoví rozděluje pracovníky v kultuře do 5 skupin a navrhuje výši odměn nejen podle náplně práce, ale také podle délky praxe.

Skupina	Činnost	Délka praxe 1-5 let	Délka praxe 6-11 let	Délka praxe 12-18 let	Délka praxe více než 19 let
1	<p style="text-align: center;">Činnosti bez zvláštních předchozích znalostí, např. distribuce letáků, pomoc s hromadným rozesíláním atd. Uklízečky, pokladní, obsluha haly, šatnářky, řidiči, brigádníci...</p>	1.718	1.859	2.028	2.208
2	<p style="text-align: center;">Činnosti s odpovídajícími znalostmi, ale pod supervizí, např. jednoduché organizační činnosti (pronájem prostor, vyřizování pošty atd.); recepcce, promítač, pomoc s audiovizuální technikou</p>	2.282	2.648	3.010	3.377
3	<p style="text-align: center;">Samostatné zvládání administrativních úkolů, jako je správa hotovosti, účetnictví, archivace, dále organizace akcí, provádění výzkumu, sestavování projektové dokumentace/výročních zpráv z existujících materiálů; marketing.</p>	2.531	2.939	3.352	3.761

4	<p>Komplexní organizační a kvalifikované činnosti: např. realizace projektu, kvalifikované technické činnosti (např. technické řízení výroby), vztahy s veřejností (např. tvorba PR koncepcí, organizace tiskových konferencí atd.), programátoři, restaurátorské činnosti.</p>	2.872	3.332	3.790	4.254
5	<p>Kvalifikovaná, nezávislá činnost; tvorba koncepcí; vývoj obsahu projektu, festivalu nebo ročního programu. Řízení, kurátorská činnost, vědecký pracovník, řízení projektů a finanční odpovědnost, personální řízení.</p>	3.741	4.307,5	4.875,5	5.442,5

Daně – obecné informace

Nejdůležitější daně, které se v Rakousku uplatňují, jsou daně z příjmu fyzických osob, korporátní daně (daně z příjmu fyzických osob), DPH a odvody na sociální zabezpečení. Další daně mohou být uloženy na lokální úrovni nebo se mohou týkat nemovitostí či tabáku.

Daň z příjmu fyzických osob

Fyzické osoby s bydlištěm nebo obvyklým pobytem v Rakousku mají neomezenou daňovou povinnost. Tato daňová povinnost se vztahuje na všechny tuzemské i zahraniční příjmy (globální příjmy). Pokud fyzické osoby nemají v Rakousku ani bydliště, ani obvyklé bydliště, platí daňová povinnost daňová povinnost je omezena na jejich rakouské příjmy. Rakouský zákon o dani z příjmů rozlišuje sedm různých druhů příjmů. Těchto sedm druhů příjmů představuje vyčerpávající výčet. Příjmy, které nespádají pod jeden z nich z těchto typů příjmů, nepodléhá v Rakousku dani z příjmů.

Mezi příjmy z podnikání patří:

- Příjmy ze zemědělství a lesnictví
- Příjmy ze samostatné výdělečné činnosti
- Příjmy z podnikatelské činnosti
- Mezi nepodnikatelské příjmy patří:
 - Příjmy ze zaměstnání
 - Příjmy z investic
 - Příjmy z pronájmu a leasingu
 - Ostatní příjmy

To, jaké množství příjmu bude v Rakousku zdaněno, závisí od osobního statusu daňového poplatníka. Rakouských rezidentů se týká tzv. nelimitované zdanění, tj zdanění příjmů vytvořených v Rakousku i mimo něj, avšak některé daně mohou být uvalené bez ohledu na zbytkový status.

Výška daňového zatížení je nastavena progresivní, což znamená, že sazba daně závisí na výši příjmů, a to podle následujícího vzorce:

- příjem do 11 000 eur ročně je zdaněn na úrovni 0 %,
- příjem od 11 000 eur do 18 000 eur ročně je zdaněn na úrovni 25 %,
- příjem od 18 000 eur do 31 000 eur ročně je zdaněn na úrovni 35 %,
- příjem od 31 000 eur do 60 000 eur ročně je zdaněn na úrovni 42 %,
- příjem od 60 000 eur do 90 000 eur ročně je zdaněn na úrovni 48 %,
- příjem od 90 000 eur do 1 000 000 eur ročně je zdaněn na úrovni 50 %,
- příjem nad 1 000 000 eur ročně je zdaněn na úrovni 55 %.

Příjmy rakouských zaměstnanců jsou zdaňovány sazbou daně od 0 % – 55 %. Výše sazby daně závisí od hrubých příjmů. Do výšky 11 000 € základu daně je příjem od daně osvobozen. Pokud je tedy základ daně nižší než 11 000 €, není povinnost podat daňové přiznání.

Přehled sazeb daně z příjmu z Rakouska:

Daňový základ do:	Sazba dane v %
11 000 €	0 %
18 000 €	25 %
31 000 €	35 %
60 000 €	42 %
90 000 €	48 %
1 000 000 €	50 %
> 1 000 000 €	55 %

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

Zákon považuje umělce na volné noze za samostatně výdělečně činné umělce. Podléhají povinnému sociálnímu pojištění, příspěvkům na sociální zabezpečení a mají přístup k důchodovému připojištění a dobrovolnému pojištění v nezaměstnanosti. V Rakousku nejsou pro umělce a pracovníky v kultuře zavedeny žádné zvláštní daňové úlevy, plynoucí z tohoto titulu. V rámci reorganizace rakouského systému sociálního zabezpečení v roce 2001 byl zřízen Fond sociálního pojištění umělců (KSVF) na podporu samostatně výdělečně činných umělců (popsán výše v textu).

Shrnutí

Rakouské Spolkové ministerstvo pro umění, kulturu, veřejnou službu a sport v roce 2022 zavedlo pilotní finanční dotaci na férovější ohodnocování kreativních pracovníků. Vláda poskytla 6,5 Mio EUR pro vyrovnání propasti v rámci férového odměňování nezávislých kreativních pracovníků. Odborným výzkumem bylo zjištěno, že propast dosahuje 21 %. Kulturní instituce, které získají vládní dotace, díky kalkulačce Fair pay gap zjistí, který zaměstnanec či spolupracovník má největší rozdíl ve výši odměny, a tento/tato zaměstnankyně má nárok na získání podpory v rámci Fair pay. Je nutné zdůraznit, že Fair pay podpora je směřována především na nezávislý sektor a není určena na vytvoření nových pracovních míst. Každá spolková vláda může realizovat vlastní konkrétní opatření. Granty a stipendia do programu Fair pay nejsou zahrnuty, státní instituce tu taky nejsou zahrnuty, protože mají kolektivní smlouvy a ty už z podstaty mají být fair.

Slovensko

Základní charakteristika

Slovensko je parlamentní republikou s demokratickými institucemi. V současnosti se Slovensko dělí na 8 samosprávných krajů. Mimoto je na Slovensku celkem 79 okresů.

Ministerstvo kultury Slovenské republiky je ústředním orgánem státní správy Slovenské republiky pro národní jazyk, památkovou péči, památkovou péči a knihovnictví, umění, autorské právo a autorské právo, rozšiřující službu a lidovou uměleckou produkci, podporu kulturní inovace pro etnické menšiny, prezentace slovenské kultury a umění v zahraničí, vztahy s církvemi a náboženskými společnostmi, média a audiovizí. V sousedním státě již delší dobu existuje Fond na podporu umenia, jehož základní úlohou je koncipovat a přidělovat granty.

Sociální zabezpečení umělců

Zatímco v České republice nemají profesionální umělci žádný úřední status, Slovenská republika v nedávné minulosti novelizovala zákon o uměleckém fondu a úřední status profesionálního umělce chce zavést co nejdříve (Czechmobilityinfo, 2022). Na Slovensku je za umělce považována fyzická osoba, která vykonává uměleckou činnost v rámci svobodného povolání nebo vedle zaměstnání na základě smlouvy o dílo, pracovní smlouvy nebo kupní smlouvy, splňuje požadovanou kvalifikaci nebo dosahuje prokazatelné umělecké výsledky a je zapsána v evidenci profesionálních umělců. Registrace v evidenci není povinná a není legálním předpokladem k provádění umělecké činnosti. Může však být předpokladem pro udělení různých bonusů a zvýhodnění v budoucnu. Evidenci vede a spravuje nově založený Fond na podporu umění (Fond na podporu umenia). O registraci rozhoduje ředitel fondu na základě doporučení odborné komise, jejíž členové jsou nominováni profesionálními uměleckými sdruženími.

Ministerstvo kultury SR odhaduje, že svobodnému umění na profesionální úrovni se věnuje zhruba 5 000 až 6 000 umělců. Přesné údaje však nejsou k dispozici, neboť od roku 1993 neexistuje žádná relevantní statistika, evidence ani registrace. Nezávislí umělci vykonávají svou činnost zpravidla individuálně, na vlastní účet a na svou odpovědnost.

Slovensko chce zavést legislativní zakotvení statusu umělce. Aktuálně mají registr umělců, který funguje pod Fondem na podporu umění a který vznikl za globální pandemie, protože Ministerstvo kultury chtělo podpořit umělce. Nebylo jednoduché je najít, proto vznikl registr, kam se mohou zapsat umělci i technické profese umění. Evidence byla použita zatím pouze jednou. Zatím není rozhodnuto, jak bude tento Registr dále využíván.

Je dostupný na odkazu <https://www.fpu.sk/sk/evidencia-umelcov/>.

Slovensko aktuálně podporuje umělce s omezenou délkou kariéry, konkrétně se jedná o tanečníky, zpěváky nebo hráče na dechové nástroje, kteří jsou zaměstnaní ve státních kulturních institucích. Po ukončení profesionální kariéry mají nárok na podporu v nezaměstnanosti ve výši 50 % průměrné slovenské mzdy, než dosáhnou důchodového věku a mají nárok na důchod. Aktuálně je jich asi 70. Umělci po ukončení kariéry tuto dávku dostávají, i když například učí nebo mají jiné zaměstnání. Ta částka však zůstává každý rok stejná a nezvyšuje se.

V současné době se na Slovensku připravuje vznik Komory umělců, která by měla nahradit dosavadní veřejnoprávní fondy (hudební, literární a fond výtvarného umění). Komora by měla vést evidenci svých členů, kteří by měli na základě evidence přístup k podpoře.

Status umělce

Slovenské ministerstvo připravuje zákon upravující status profesionálního umělce/umělkyně a dalších profesionálů/profesionálek v kultuře tak, aby zahrnul i další kulturní profesionály vykonávající uměleckou a jinou činnost v pracovněprávním vztahu či ve formě osob samostatně výdělečně činných. Legislativní úpravou má projít i způsob přiznání zvláštního příspěvku určitým skupinám profesionálních umělců po skončení jejich kariéry. Ministerstvo kultury Slovenské republiky chce připravit legislativu tak, aby mohla platit už od začátku roku 2023.

Slovensko pracuje na 2 legislativních návrzích – na zákonu o profesionálních umělcích a dalších profesionálech v kultuře, a druhý návrh je založení komory pro profesionální umělce. V kontextu návrhu zákona nyní Slovensko řeší definici umělce a dalších profesionálů v kultuře, zákon nepřináší žádné benefity. Definici umělců je třeba zakotvit, a to následně slovenskému Ministerstvu kultury umožní tvorbu další legislativy, tedy vytvoření komory pro profesionální umělce. Komora tedy bude založena až po shodě na definici umělce. Komoru pro profesionální umělce by měli spravovat sami umělci, členství bude dobrovolné. Funkce komory by měla být zastřešující orgán pro komunikaci a vyjednávání s vládou. Komora by měla být součástí registru umělců, sbírala by data, poskytovala školení týkající se autorských práv, podnikatelských dovedností, networkingu a mohla by udělovat granty a ocenění. Financování by bylo na bedrech licenčních TV poplatků a zbytek by pokryly členské příspěvky. Toto je nyní v jednání na Slovensku.

Umělecké fondy na Slovensku

Umělecké fondy byly zřízeny zákonem č. 13/1993 Sb., o uměleckých fondech. Posláním uměleckých fondů je podpora tvůrčí činnosti na Slovensku v oblasti divadla, filmu, rozhlasu, televize a zábavného umění. Příspěvky do uměleckého fondu platí umělci a uživatelé (producenti) podle určitých pravidel. Například do Literárního fondu se odvádí 2 % z výše odměny za vytvoření autorského díla a/nebo uměleckého výkonu a jakákoliv odměna za poskytnutí oprávnění (licence) (Czechmobility.info, 2022).

Shrnutí

Na Slovensku je za umělce považována fyzická osoba, která vykonává uměleckou činnost v rámci svobodného povolání nebo vedle zaměstnání na základě smlouvy o dílo, pracovní smlouvy nebo kupní smlouvy, splňuje požadovanou kvalifikaci nebo dosahuje prokazatelné umělecké výsledky a je zapsána v evidenci profesionálních umělců. O registraci rozhoduje ředitel fondu na základě doporučení odborné komise, jejíž členové jsou nominováni profesionálními uměleckými sdruženími. Slovensko aktuálně podporuje umělce zaměstnané ve státních kulturních institucích, kteří po ukončení profesionální kariéry mají nárok na podporu v nezaměstnanosti ve výši 50 % průměrné slovenské mzdy, než dosáhnou důchodového věku a mají nárok na důchod. Slovensko chystá 2 legislativní návrhy – zákon o profesionálních umělcích a dalších profesionálech v kultuře, a druhý návrh je založení komory pro profesionální umělce, která by data, poskytovala školení týkající se autorských práv, podnikatelských dovedností, networkingu a mohla by udělovat granty a ocenění. Financování by mělo být zajištěné z TV poplatků a členských příspěvků.

Daně – obecné informace

Na Slovensku je zavedena rovná 19 % sazba daně z příjmu fyzických osob. Efektivní sazba daně se však liší. Důvodem je uplatnění nezdanitelné položky na poplatníka a na děti. Stejná 19 % sazba daně je uplatněna i při zdanění zisku právnických osob. Daň z příjmu fyzických i právnických osob mají stejnou sazbu daně.

Zdravotní a sociální pojištění

- Zaměstnanec odvádí na sociálním pojištění 9,4 % ze své hrubé mzdy. Sociální pojištění zahrnuje odvody na nemocenské pojištění, důchodové pojištění, invalidní pojištění a pojištění v nezaměstnanosti. Zaměstnavatel odvádí na sociálním pojištění 25,2 % z hrubé mzdy svého zaměstnance.
- Zaměstnanec odvádí na zdravotním pojištění 4 % ze své hrubé mzdy. Zaměstnavatel odvádí na zdravotním pojištění 10 % z hrubé mzdy svého zaměstnance.

DPH

Základní sazba DPH činí 20 %. Slovensko zvýšilo základní sazbu DPH od roku 2011. Snížená sazba daně je 10 %.

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

Slovensko nemá žádné zvláštní daňové úpravy ve vztahu ke zdanění umělecké činnosti. Umělci jsou posuzováni jako osoby samostatně výdělečně činné / živnostníci a daní své příjmy v rámci těchto kategorií. Přiznaná stipendia a granty nepodléhají zdanění.

Velká Británie

**(Spojené království
Velké Británie
a Severního Irska)**

Základní charakteristika

Spojené království Velké Británie a Severního Irska je ostrovní stát u severozápadního pobřeží kontinentální Evropy. Velká Británie je vysoce rozvinutá země, sedmá největší ekonomika světa s druhými nejvyššími výdaji na obranu. Jejím hlavním a největším městem je Londýn, který je považován za jednu z nejdůležitějších světových metropolí. Je jedním z největších center světového finančnictví a centrem britské ekonomiky, vědy a kultury. Velká Británie je ústředním členem Společenství národů (Commonwealth), jež má 53 členských států a sdružuje bývalá britská dominia a kolonie. Dále je stálým členem Rady bezpečnosti OSN, jadernou velmocí, členem skupiny G8, jedním ze zakládajících členů Severoatlantické aliance a členem Rady Evropy. V letech 1973 až 2020 byla členem Evropské unie, ze které vystoupila v procesu zvaném brexit a zároveň s ní uzavřela obchodní dohodu.

Ministerstvo pro digitální technologie, kulturu, média a sport (DCMS) je ministerstvo vlády Jeho Veličenstva, které má na starosti kulturu a sport v Anglii, budování digitální ekonomiky a některé aspekty médií ve Spojeném království, jako je vysílání a internet. Odpovídá také za cestovní ruch, volný čas a kreativní odvětví (některé společně s ministerstvem pro podnikání, energetiku a průmyslovou strategii).

Systém Velké Británie, stejně jako například Švédska, zařazuje umělce do stejné kategorie jako osoby samostatně výdělečně činné. Advokacie umělců tedy není v Anglii o definování role umělců, ale o definování rámcových podmínek a benefitů pro sektor samostatně výdělečných osob (Koszerek, 2016).

Sociální zabezpečení umělců

Velká Británie poskytuje umělcům přístup k obecným systémům sociálního zabezpečení pro svobodná povolání a samostatně výdělečně činné osoby. Nenabízí umělcům žádný doplňkový veřejný program. Umělci jsou začleněni do systému národního pojištění (National insurance) a mohou mít přístup k univerzálnímu příspěvku na bydlení (Universal Credit). Cílenou podporu mohou získat v podobě grantů a stipendií, které udělují decentralizované arts councils. Jedná se tedy spíše o podporu tvůrčí činnosti než o granty sociálního zabezpečení, jako jsou např. důchody umělců (Centre for Cultural Value, 2020).

Největší rozdíl mezi unijním a anglickým přístupem k sociálnímu zabezpečení spočívá ve způsobu financování jejich systémů sociálního zabezpečení. Zatímco unijní země obvykle financují značnou část sociálního zabezpečení prostřednictvím státu a příspěvků z kulturních a sociálních organizací, v Anglii (ale například i v Kanadě) jsou umělci povinni financovat většinu, ne-li celé své sociální pojištění, sami.

Ve Spojeném království samostatně výdělečně osoby a osoby na volné noze platí to, co by jinde představovalo příspěvky zaměstnavatele i zaměstnance. V Spojeném království se jedná o národní pojištění třídy 2 a 4 (Class 2 a Class 4 National Insurance). Toto je v přímém rozporu například s Německem, kde umělci platí 50 % odvodů na sociální pojištění, uživatelé služeb umělců 30 % a stát pokrývá zbylých 20 %.

SOCIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ UMĚLCŮ V ANGLII BĚHEM PANDEMIE COVID-19

Zcela bezprecedentní situace spojená s celosvětovou pandemií vyvolala i v Anglii zavedení řady ojedinělých opatření. Spojené království zvýšilo standardní příspěvek na bydlení (Universal Credit) a upravilo platby do systému pojištění pro ty, kteří nemohli pracovat kvůli koronaviru. Britská vláda rovněž zavedla nové mimořádné programy, jako je program pro udržení zaměstnání v důsledku koronaviru (furlough) a program podpory samostatně výdělečně činných osob (SEISS), a zároveň také umožnila osobám, na které se tyto programy vztahují, přístup k příspěvku pro uchazeče o zaměstnání, pokud splňovali standardní kritéria.

Oproti obvyklé rétorice podnikatelského modelu, pobočky arts council nabídly finanční podporu jednotlivcům (především umělcům na volné noze a kreativcům) na pokrytí ztrát v příjmech, které byly způsobeny pandemií. Tato opatření zahrnovala například podporu ze strany Arts Council Wales ve výši 2 milionů liber (Arts Council Wales, 2020), 20 milionů liber Arts Council England a překlenovací stipendium Creative Scotland ve výši 2 milionů liber (Creative Scotland, 2020). Nicméně, tyto nouzové fondy byly mezitím uzavřeny a nyní musí umělci žádat o opětovné přidělení projektových grantů, což signalizuje návrat k projektovému, podnikatelskému modelu.

Ačkoliv stát žádné speciální sociální zajištění umělců nerealizuje, existují v Anglii různá oborová sdružení, mezi nimi například unie umělců Artists' Union England.

Artists' Union England

Artists' Union England sdružuje nezávislé umělce v Anglii. Členství stojí 42 liber ročně a nabízí registrovaným umělcům řadu výhod včetně speciálního pojištění. Sdružuje umělce v oborech jako jsou: výtvarné umění, užité umění, sociálně angažované umění, audiovizuální, zvuk a performance. Mezi poskytované služby pro členy Artists' Union England patří:

- Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou každodenní činností a pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku (PPL)
- 30 minut právního poradenství ZDARMA
- přístup k informacím, možnost síťování
- ZDARMA možnost školení a studia
- Daňové poradenství

Členství v Artists' Union je podmíněné několika kritérii (Artists' Union England, 2022):

- Musíte být profesionálním výtvarným, užitým nebo sociálně angažovaným umělcem.
- Musíte žít a pracovat v Anglii, a to po dobu minimálně 6 měsíců.

Kromě toho musíte splňovat alespoň 3 z níže uvedených kritérií:

- pravidelně tvoříte a vystavujete umělecká díla
- získali jste profesionální granty nebo ocenění
- podíleli se na organizování vlastních profesních příležitostí, například vedete ateliér nebo projekt pod vedením umělce.
- máte vysokoškolský titul/BTEC/Diplom v oboru výtvarného nebo užitého umění na bakalářské a/nebo postgraduální úrovni

- vaše práce je společensky angažovaná, pracujete jako participativní nebo komunitní umělec
- jako umělec jste byl/a pověřen/a veřejnou institucí
- vaše umělecké dílo bylo zakoupeno veřejnou sbírkou
- vaše umělecké dílo bylo recenzováno nebo uvedeno v uměleckém časopise, časopise, novinách nebo na on-line kurátorské platformě.
- jste zastoupeni galerií
- účastnili jste se uznávané rezidence nebo programu stáže pro umělce

Daně – obecné informace

Britský daňový systém platí v celém Spojeném království: Anglii, Skotsku (i když zde existují určité specifické rozdíly vzhledem k jedinečnému právnímu systému Skotska), Walesu, Severním Irsku a mnoha menších ostrovech kolem britského pobřeží. Mezi základní daně ve Spojeném království patří daně z příjmu, majtkové daně, daně z kapitálových výnosů, dědické daně a daň z přidané hodnoty (DPH). Mnohé z těchto daní jsou progresivní, což znamená, že osoby s vyššími příjmy platí vyšší sazbu. Daně ve Spojeném království mohou zahrnovat platby nejméně třem různým úrovním vlády: ústřední vládě (HMRC), decentralizovaným vládám (zejména Skotsku) a místním samosprávám ve formě obecních daní.

Daně z příjmů jsou ve Velké Británii upraveny několika samostatnými předpisy. Daň z příjmů právnických osob neboli korporací legislativně upravuje předpis Corporation Tax Act (Zákon o dani z příjmů právnických osob), který pak dále upravuje Bank Levy, tj. Zdanění bankovních institucí. Daně z příjmů jsou ve Velké Británii upraveny několika samostatnými předpisy. Daň z příjmů právnických osob neboli korporací legislativně upravuje předpis Corporation Tax Act (Zákon o dani z příjmů právnických osob), který pak dále upravuje Bank Levy, tj. Zdanění bankovních institucí, krátce představené již v části popisující strukturu britského daňového systému.

Obecně je známo, že jazyk právních předpisů a zákonů je často příliš komplikovaný a pro uživatele nesrozumitelný. To je také důvodem zavedení projektu Tax Law Rewrite, díky němuž dochází v Británii k postupnému přepracování daňové legislativy ve smyslu zjednodušení jazyka, kterým jsou předpisy představovány.

Britské dani z příjmů fyzických osob podléhají celosvětové příjmy rezidentů, ale také příjmy nerezidentů, zahraničních osob, kterým plynou příjmy ze zdrojů ve Velké Británii. S definicí poplatníka daně se však v zákoně o dani z příjmů nesetkáme. Jediným negativním vymezením je informace, že dani z příjmů fyzických osob nepodléhají příjmy společností.

Příjmy fyzických osob mohou plynout z různých zdrojů, na základě, kterých jsou pak rozděleny do příslušné kategorie zdanitelných příjmů. Pro každou tuto kategorii je stanovena příslušná sazba daně. V sestavování základu daně pro výpočet daňové povinnosti se jedná o analogii sestavování dílčích základů daně v ČR, nicméně dílčí základy daně se zvláště zdaní a daňovou povinností je pak součet daně vypočtené za jednotlivé daňové základy, tato částka se pak dále ještě upravuje o nabízené slevy na dani. Britská daňová legislativa příjmy rozděluje do několika kategorií, přičemž v praxi se uplatňují jen tři.

Velká Británie využívá systém progresivního zdanění PAYE (Pay As You Earn). Znamená to, že čím více osoba vydělá, tím vyšší procento z platu zaplatí na daních. Daně se ve Velké Británii mění každý rok v dubnu. Sazba daně z příjmu v Anglii je rozdělena do tří daňových pásem:

- 20 % – při příjmu od £ 0 – £ 31, 785,
- 40 % – příjem od £ 31,786 – £ 150,000,
- 45 % – při příjmu nad £ 150,000.

Kromě toho, existuje ve Velké Británii i tzv. nezdanitelné minimum (Personal Allowance), je to částka, která je osvobozena od daně. Toto nezdanitelné minimum se každý rok mění, stejně jako se mění sazby daní.

DAŇOVÁ PROBLEMATIKA V OBLASTI UMĚNÍ

Ve Velké Británii neexistuje ve vztahu ke zdanění umělecké nebo kulturní činnosti žádná zvláštní zákonná úprava nebo daňová úleva. Umělecká a kulturní činnost jsou posuzovány jako jakákoli jiná výdělečná činnost a je na samotných umělcích a kulturních pracovnících, aby své závazky vůči státu vypořádali stejně jako každá jiná profese.

Shrnutí

Velká Británie nemá žádný speciální program pro sociální zajištění umělců, naopak se je snaží podporovat v tvorbě a podnikání. Žádný systém podpory se neplánuje zavádět ani jako odstraňování následků celosvětové pandemie Covid-19 na umělecké obory. Zájmy umělců zastupuje nezisková nevládní organizace Artists' Union England. Pro členství je nutná registrace a pravidelná platba členských příspěvků, přičemž Unie umělcům zajišťuje pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou každodenní činností a pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.

Sousedící Skotsko a Severní Irsko jdou zcela odlišným směrem než Velká Británie. Irsko zavedlo v roce 2022 pilotní program základního nepodmíněného příjmu pro 2000 vybraných umělců (více viz samostatná kapitola níže). Skotsko <https://www.basicincome.scot/> realizovalo od roku 2017 pilotní studie proveditelnosti zavedení základního nepodmíněného příjmu s cílem snížit chudobu ve Skotsku. Pandemie covidu a s ní spojená ekonomická nejistota v roce 2020 realizované pilotní projekty pozastavila.

**Přílohy k závěrečné zprávě
o realizaci a výsledcích
výzkumného projektu**

Shrnutí a komparace případových studií

V jednotlivých evropských státech se právní status umělců a jiných osob angažovaných v kulturním sektoru liší. V průběhu mezinárodní spolupráce jsou pořadatelé a organizátoři rozličných druhů kulturních produkcí konfrontováni s problematikou týkající se právního statusu s ohledem na zemi původu umělců. Řešení statusu umělce má zásadní praktický dopad, neboť se od něj odvozují práva na sociální dávky, podmínky získávání pracovních povolení, otázky placení odškodnění a daní apod.

Vzhledem k tomu, že životní a pracovní podmínky v oblasti scénických umění v Evropě jsou podobné, alespoň pokud jde o problémy v oblasti sociálního zabezpečení, je k nápravě této situace pravděpodobně zapotřebí celoevropský přístup. To však neznamená, že bychom měli nezávislým umělcům stanovit zvláštní status nebo zvláštní zacházení. Formy práce a života v umění mohou být pouze předstupněm celkových společenských změn na pracovním trhu, na němž se profesní oblasti stávají stále dynamičtějšími a flexibilnějšími. Běžný pracovní poměr, na němž jsou v současnosti založeny systémy sociálního zabezpečení, se budou stále více stávat minulostí. Podpora sociálního zabezpečení v době přerušování kariéry, rodičovství a zabezpečení ve stáří se tedy netýká pouze uměleckých oborů, ale představuje obecnou výzvu, pro kterou je třeba najít vhodné mechanismy.

Status umělce byl mapován a porovnáván v následujících evropských zemích: Norsko, Německo, Rakousko, Francie, Finsko, Belgie, Slovensko, Anglie, Estonsko, Portugalsko a Severní Irsko. Bylo komparováno 10 evropských států s různými institucionálními nastavením, což vysvětluje i šíři přístupů k řešení statusu umělce.

Stát	Definice umělce (nemusí být definována zákonem)	Podporované umělecké sektory	Kdo rozhoduje o udělení statusu
Anglie	Profesionál žijící déle jak 6 měsíců v Anglii	výtvarné umění, užité umění, sociálně angažované umění, audiovize, zvuk a performance	Artists' Union England
Belgie	Umělci, technické a podpůrné profese	audiovizuální a výtvarné umění, hudba, literatury, divadlo a choreografie	Speciální komise
Estonsko	Tvůrčí osobou je autor nebo výkonný umělec ve smyslu autorského zákona. Tvůrčí osoba může být současně členem několika uměleckých sdružení.	výtvarného nebo užitého umění, scénografie, audiovizuálního umění, scénického umění, literatury, hudby nebo architektury	x
Francie	Pokud jde o sociální ochranu spisovatelů, autorů a skladatelů hudebních, filmových, audiovizuálních a multimediálních děl a fotografové spadají pod záštitu Sdružení pro správu sociálního zabezpečení spisovatelů (Agessa). Grafici a výtvarní umělci spadají pod Dům umělců (MDA).	živé umění (divadlo, hudba), filmu a audiovizuálního odvětví	definuje Pole emploi, pracovní úřad

<p>Irsko</p>	<p>"Tvůrčí umělecký pracovník je osoba, která vykonává tvůrčí praxi a jejíž tvůrčí činnost je klíčovým příspěvkem k produkci, interpretaci nebo vystavování umění.</p>	<p>"Uměním" se rozumí jakýkoli tvůrčí nebo interpretační projev (tradiční nebo současný) v jakékoli formě a zahrnuje zejména výtvarné umění, divadlo, literaturu, hudbu, tanec, operu, film, cirkus a architekturu a zahrnuje jakékoliv médium, které je pro tyto účely použito" (Citizens Information, 2022).</p>	
<p>Německo</p>	<p>Ti, kteří tvoří, provozují nebo vyučují hudbu nebo scénické, či výtvarné umění. Spisovatelé jsou definováni jako ti, kteří pracují jako autoři, novináři, publikují jinou formou nebo vyučují žurnalistiku. Z umělecké nebo vydavatelské činnosti si ročně vydělají alespoň 3 900 EUR.</p>	<p>Hudba, scénické a výtvarné umění, literatura, vydavatelství.</p>	<p>Spolkový sociální soud Německa.</p>
<p>Norsko</p>	<p>Běžný OSVČ</p>	<p>Na podporu vizuálních umělců zde existuje národní Norská asociace vizuálních umělců (NBK).</p>	<p>NBK je složená z regionálních buněk. Členství je možné na základě různých vstupních kritérií na úrovni regionů.</p>

<p>Portugalsko</p>	<p>Nový Status kulturních profesionálů zahrnuje řadu profesí v kultuře, seznam je zveřejněn ve Sbírce zákonů, která vstoupila v platnost v lednu 2022. Mezi kulturní profesionály patří například autoři, performeři, technické profese, zprostředkovatelé umění (producenti, marketingoví a PR specialisté, kustodi v muzeích a další).</p>	<p>Dle Sbírky zákonů z roku 2022</p>	<p>Online registr</p>
<p>Rakousko</p>	<p>Umělec je jedinec, který vykonává uměleckou činnost. To znamená, že je sám kreativní a sám tvoří umění a tuto činnost vykonává na základě své umělecké kvalifikace/schopnosti. Uměleckou kvalifikaci získá absolvováním studia umění VŠ.</p>	<p>Za umělecké činnosti se obecně považují následující profese: Sochař, Malíř, Kreslíř, Kurátor, Restaurátor, Scénograf, Návrhář interiérů, Módní návrhář, Umělecký ředitel, Režisér nebo producent, Vedoucí výroby, Herečka/herec, Vypravěč/Mluvčí, Zpěvák, Tanečník, Umělec, Hudebník</p>	<p>Umělecká komise, finanční úřad</p>
<p>Slovensko</p>	<p>Jedná se o fyzickou osobu, která vykonává uměleckou činnost v rámci svobodného povolání nebo vedle zaměstnání na základě smlouvy o dílo, pracovní smlouvy nebo kupní smlouvy, splňuje požadovanou kvalifikaci nebo dosahuje prokazatelné umělecké výsledky a je zapsána v evidenci profesionálních umělců. Zatím není legislativně uchopeno.</p>	<p>V roce 2022 podporují tanečníky, zpěváky nebo hráče na dechové nástroje zaměstnané ve státních kulturních institucích, kteří ukončili kariéru a čekají na důchod (cca 70 osob).</p>	<p>Ředitel Fondu na podporu umění na základě doporučení odborné komise, jejíž členové jsou nominováni profesionálními uměleckými sdruženími.</p>

Sociální zabezpečení umělců

V Anglii není žádný speciální mechanismus pro umělce, tvůrčí pracovníci jsou bráni jako ostatní OSVČ. Funguje zde oborová asociace Artists' Union England, která sdružuje nezávislé umělce v Anglii. Členství stojí 42 liber ročně a nabízí registrovaným umělcům řady výhod včetně speciálního pojištění, nebo právního a daňového poradenství. Sdružuje umělce v oborech jako jsou: výtvarné umění, užité umění, sociálně angažované umění, audiovize, zvuk a performance. Členství v Artists' Union je podmíněné několika kritérii jako být profesionálním umělcem a pracovat a žít v Anglii déle než 6 měsíců.

Naopak Belgie je stát s vyvinutou sítí sociálního zabezpečení. V roce 2022 zde probíhá velká reforma statusu umělce. Kunstenaarsstatuut nepopisuje ani tak nový právní status umělců, jako spíše soubor politik, které mají umělcům umožnit přístup ke stejné síti sociálního zabezpečení jako zaměstnancům, ale za pružnějších podmínek. Konkrétně Kunstenaarsstatuut popisuje podporu v nezaměstnanosti, která se časem nesnižuje a která umožňuje vykonávat současně uměleckou činnost. Ve dnech bez příjmu z uměleckých výkonů existuje nárok na dávku, která se neodvíjí (pouze) od dříve vykonané práce, ale také od hrubé pracovní mzdy a věku žadatele.

Doba mezi pracovními smlouvami se tedy již nepovažuje za dobu nezaměstnanosti. Nový „Kunstenaarsstatuut“ navrhovaný od října 2022 chce v Belgii usnadnit situaci v období dočasné nezaměstnanosti, aby se nepravidelný tok příjmů umělců přizpůsobil systému sociálního zabezpečení. Reforma probíhá i v rámci terminologie, místo statusu umělce bude v Belgii zaveden certifikát uměleckého díla. Jedná se o pravidla pro poskytování dávek uměleckým pracovníkům podle předpisů o nezaměstnanosti. Zásadní reformou je, že udělení certifikátu není určeno jen umělcům, ale také uměleckým profesionálům, tedy všem, kdo podporují umělce umělecky i technicky. Certifikát bude platit 5 let a může být vydán novou uměleckou komisí/výborem, která by měla začít fungovat od ledna 2024. Pro nové zájemce o udělení uměleckého certifikátu bude vytvořena digitální platforma (Flanders Arts Institute, 2022). Pro doložení odpracovaných dnů budou umělci muset vyplňovat kontrolní kartu.

Estonské právní předpisy stanoví jednotlivým samostatně výdělečně činným umělcům a osobám na volné noze právo na daňové odpočty doložených výdajů souvisejících s jejich tvůrčí činností. Kromě toho, umělci na volné noze, kteří nemají žádný jiný zdroj příjmů, mohou požádat o měsíční podporu.

Tvůrčí osobou je autor nebo výkonný umělec ve smyslu autorského zákona, který působí v oblasti výtvarného nebo užitého umění, scénografie, audiovizuálního umění, scénického umění, literatury, hudby nebo architektury. Tvůrčí osoba může být současně členem několika uměleckých sdružení. Nezávislý umělec by měl být registrovaný v obchodním rejstříku pod svým registračním kódem (IČO).

Ve Francii mají umělci pracující v oblasti živého umění, filmu a audiovizuálního odvětví nárok na zvláštní druh systému pojištění v nezaměstnanosti označovaný jako „régime des salariés intermittents du spectacle.“ Francouzský kompenzační systém L'intermittence du spectacle uznává, že práce v umění je dočasná, nestabilní a dochází při ní k dlouhým obdobím útlumu. Pokud umělci pracující v divadelním, hudebním, filmovém, televizním a rozhlasovém sektoru prokážou určitý objem placené práce ročně, francouzský stát jim dorovná výdělek a vyplácí podporu v období nezaměstnanosti (Žáková a Návratová, 2022). Francouzský systém dočasné zaměstnanosti umělců intermittents du spectacle se vyvíjel několik desetiletí a poskytuje štědré pojištění pro případ nezaměstnanosti pro pracovníky v kulturním a zábavním průmyslu, jejichž pracovní místa jsou přirozeně nestabilní. Tento systém umožňuje organizacím a firmám v uměleckých odvětvích přijímat zaměstnance na velmi krátké smlouvy na dobu určitou, a to bez omezení počtu po sobě jdoucích smluv (v roce 2017 se toto číslo u některých zvýšilo na více než 50 smluv ročně), a na druhé straně opravňuje pracovníky, kteří nashromáždili 507 pracovních hodin za období 10 měsíců, k podpoře v nezaměstnanosti během nepracovních období. Náklady na tento systém však vzbuzují vážné pochybnosti o jeho udržitelnosti a možnosti jeho rozšíření na další profese. Jeho reformě brání protesty ze strany umělecké scény.

Irsko od roku 2022 realizuje výzkumný program Základní příjem pro umění (Basic Income for the Arts, BIA). Pilotní projekt potrvá tři roky, od roku 2022 do roku 2025. Cílem nového pilotního programu je podpořit umění a tvůrčí činnost prostřednictvím vyplácení fixní částky pracovníkům v oblasti umění ve výši 325 EUR týdně. Hlavním cílem tohoto programu je řešit finanční

nestabilitu, s níž se potýká řada osob pracujících v oblasti umění. Irsko má celkem precizně zpracovaný seznam profesí, které chce finančně podpořit a které do programu nespádají. Do pilotního projektu bylo po splnění všech požadavků a kritérií pro participaci náhodně pomocí software vybráno 2 000 způsobilých umělců a tvůrčích uměleckých pracovníků. Výplata základního příjmu bude podléhat zdanění, ale výše zaplacené daně bude záviset na individuální situaci dané osoby. Kreativci se musí zaregistrovat na finančním úřadě jako osoba samostatně výdělečně činná a případně zaplatit daň z příjmu. O pokračování programu se rozhodne na základě dopadů základního příjmu na kreativitu.

Umělci a spisovatelé, kteří přispívají do německého Fondu umělců, platí pouze polovinu celkových příspěvků na důchodové zabezpečení, zdravotní a dlouhodobou péči, což je obdobné postavení jako u závislých zaměstnanců. O zbývající příspěvky se dělí uživatelské společnosti (30 %) a vláda (20 %). Stejně jako ostatní osoby samostatně výdělečně činné jsou však osvobozeni od plateb záloh na pojištění v nezaměstnanosti a úrazového pojištění při práci. Zdravotní a dlouhodobá péče umělců a spisovatelů ve Fondu umělců je plně hrazena a není vázána na výši příspěvků, zatímco důchody jsou vázány na výši zaplacených příspěvků stejně jako u ostatních závislých zaměstnanců. Všichni, na které se vztahuje Fond sociálního zabezpečení umělců, mají plný nárok na pojištění pro tři hlavní rizika sociálního zabezpečení:

- Zákonné důchodové pojištění, které se vztahuje na stáří, invaliditu a pozůstalé.
- Zákonné nemocenské pojištění včetně peněžité dávky v mateřství (Mutterschaftsgeld).
- Zákonné pojištění dlouhodobé péče.

Do Fondu umělců mohou vstoupit samostatně výdělečně činní umělci a spisovatelé, kteří vykonávají převážně uměleckou činnost a nezaměstnávají více než jednoho zaměstnance. Přestože zaměstnavatelé tvrdí, že Fond umělců je nákladný, a proto by měl být zrušen, v současné době se o změně systému nediskutuje. Pokud by umělci a spisovatelé byli nuceni platit stejné plné odvody na zdravotní a dlouhodobou péči jako ostatní osoby samostatně výdělečně činné, pravděpodobně by to znamenalo vyšší nezaměstnanost nebo zvýšení cen pro uživatelské společnosti a následně i pro koncové uživatele. Vládní dotace ve výši 20 % na příspěvky na zdravotní a dlouhodobou péči a na důchodové pojištění by tedy mohla být vnímána jako dotace koncovým uživatelům a uživatelským společnostem s cílem udržení dostupnosti kultury.

Nový Status kulturních profesionálů v Portugalsku zahrnuje řadu profesí v kultuře, seznam je zveřejněn ve Sbírce zákonů, která vstoupila v platnost v lednu 2022. Mezi kulturní profesionály patří například autoři, performeři, technické profese, zprostředkovatelé umění (producenti, marketingoví a PR specialisté, kustodi v muzeích a další). Pro jejich evidenci byl založen online registr, který slouží také k mapování kulturních odvětví s cílem získání statistiky a informací o kulturním sektoru pro tvorbu účinné kulturní politiky. Nově vznikl příspěvek na období přerušení pracovní činnosti, nový druh "příspěvku v nezaměstnanosti". Sociální zajištění umělce se týká: nemoci, rodičovství, nemoci z povolání, postižení, zajištění na stáří a případ úmrtí. Příspěvky lze získat 1x ročně. Profesionál musel v minulosti odpracovat více než 180 dnů. Pak může získat podporu ve výši 65 % průměrného příjmu za posledních 12 měsíců. Podpora může být vyplácena po dobu 90 - 360 dnů, záleží na období kvalifikace, pro jejíž výpočet existuje koeficient. Portugalský systém je nový a je obtížně jej hodnotit.

Rakouské Spolkové ministerstvo pro umění, kulturu, veřejnou službu a sport v roce 2022 zavedlo pilotní finanční dotaci na férovější ohodnocování kreativních pracovníků. Vláda poskytla 6,5 Mio EUR pro vyrovnání propasti v rámci férového odměňování nezávislých kreativních pracovníků. Kulturní instituce, které získají vládní dotace, díky kalkulačce Fair pay gap zjistí, který zaměstnanec či spolupracovník má největší rozdíl ve výši odměny, a tento/tato zaměstnankyně má nárok na získání podpory v rámci Fair pay. Je nutné zdůraznit, že Fair pay podpora je směřována především na nezávislý sektor a není určena na vytvoření nových pracovních míst.

Na Slovensku je za umělce považována fyzická osoba, která vykonává uměleckou činnost v rámci svobodného povolání nebo vedle zaměstnání na základě smlouvy o dílo, pracovní smlouvy nebo kupní smlouvy, splňuje požadovanou kvalifikaci nebo dosahuje prokazatelné umělecké výsledky a je zapsána v evidenci profesionálních umělců. O registraci rozhoduje ředitel fondu na základě doporučení odborné komise, jejíž členové jsou nominováni profesionálními uměleckými sdruženími. Slovensko aktuálně podporuje umělce zaměstnané ve státních kulturních institucích, kteří po ukončení profesionální kariéry mají nárok na podporu v nezaměstnanosti ve výši 50 % průměrné slovenské mzdy, než dosáhnou důchodového věku a mají nárok na důchod. Slovensko chystá 2 legislativní návrhy – zákon o profesionálních umělcích a dalších profesionálech v kultuře, a druhý návrh je založení komory pro profesionální umělce, která by data, poskytovala školení týkající se autorských práv, podnikatelských dovedností, networkingu a mohla by udělovat granty a ocenění. Financování by mělo být zajištěné z TV poplatků a členských příspěvků

Schéma různých přístupů sociálního zajištění umělců v evropských státech

Země	Legislativa	Typ sociálního zajištění	Název specifického schématu pro umělce	Kritéria pro zařazení do systému
Anglie	Profesionál žijící déle jak 6 měsíců v Anglii	výtvarné umění, užité umění, sociálně angažované umění, audiovize, zvuk a performance	Artists' Union England	x
Belgie	Umělci, technické a podpůrné profese	audiovizuální a výtvarné umění, hudba, literatury, divadlo a choreografie	Speciální komise	Certifikát umělce, nutnost odpracovat určitý počet dní, podpora se vypočítává i na základě věku žadatele.
Estonsko	Tvůrčí osobou je autor nebo výkonný umělec ve smyslu autorského zákona. Tvůrčí osoba může být současně členem několika uměleckých sdružení.	výtvarného nebo užitého umění, scénografie, audiovizuálního umění, scénického umění, literatury, hudby nebo architektury	x	Nezávislý umělec by měl být registrovaný v obchodním rejstříku pod svým registračním kódem (IČO)

	Act on Creative Artists and Creative Artists' Unions (2004)	podpora v nezaměstnanosti, daňové odpočty	X	Nezávislý umělec by měl být registrovaný v obchodním rejstříku pod svým registračním kódem (IČO).
Francie	Systém sociálního zajištění nezávislých umělců	Mix: integrace do sociálního zabezpečení zaměstnanců a speciální pojištění pro umělce a technické profese ve specifických sektorech, podpora v nezaměstnanosti	Intermittents du spectacle	Registrace, pouze vybrané pracovní pozice v určených sektorech audiovizuálního a scénického umění, odvíjí se od počtu hodin a dnů odpracovaných v daném časovém úseku
Německo	Zákon sociálního zajištění umělců (1981)	Speciální sociální zajištění pro umělce, Zákonné důchodové pojištění, které se vztahuje na stáří, invaliditu a pozůstalé. Zákonné nemocenské pojištění včetně peněžité dávky v mateřství. Zákonné pojištění dlouhodobé péče.	Sociální pojištění pro umělce	Na základě registrace, umělec zakotven v zákoně, příspěvky se odvíjí od příjmu z umělecké aktivity

Norsko	Ne, běžní OSVČ	x	x	Umělecké asociace mají různé vstupní podmínky na úrovni regionů.
Portugalsko	Ano od roku 2022, včetně Sbírký zákonů, kde jsou definována umělecká odvětví.	Sociální zajištění umělce se týká: nemoci, rodičovství, nemoci z povolání, postižení, zajištění na stáří a případ úmrtí.	Status kulturních profesionálů	Odpracováno více než 180 dnů, pak je nárok na podporu výši 65% průměrného příjmu za posledních 12 měsíců.
Rakousko	Zákon o sociálním zajištění umělců (2020)	Mix: integrace do sociálního zajištění zaměstnanců a vlastní sociální pojištění pro umělce	Fond sociálního pojištění pro umělce, Fair Pay	Registrace, příspěvky se odvíjí od příjmu z umělecké činnosti

Severní Irsko	x	Pilotní projekt	Základní nepodmíněný příjem pro umělce (pilotní program od roku 2022)	Registrace, - Důkaz o členství v příslušném uměleckém sdružení, Doklad o příjmech z umělecké činnosti, Doklad o aktivní činnosti v rámci tvůrčí oblasti/umělecké formy (za posledních 5 let).
Slovensko	Příprava 2 legislativních návrhů - na zákonu o profesionálních umělcích a dalších profesionálech v kultuře, a založení komory pro profesionální umělce.	Podpora umělců - státních zaměstnanců, po ukončení profesionální kariéry mají nárok na podporu v nezaměstnanosti ve výši 50 % průměrné slovenské mzdy, než dosáhnou důchodového věku	V přípravě	Registrace

Zpracování vlastní

Definice umělce

Existují velmi rozdílné přístupy k definici umělce. Některé státy pod speciální sociální zabezpečení zahrnují i podpurné a technické profese související s realizací uměleckého díla, některé pouze tvůrce s uměleckým VŠ vzděláním (Rakousko) Obecně lze říci, že se jedná se o fyzickou osobu, která vykonává uměleckou činnost v rámci svobodného povolání nebo vedle zaměstnání na základě smlouvy o dílo, pracovní smlouvy nebo kupní smlouvy, splňuje požadovanou kvalifikaci nebo dosahuje prokazatelné umělecké výsledky a je zapsána v evidenci profesionálních umělců, případně disponuje uměleckým vzděláním nebo vykazuje uměleckou činnost.

Zahrnované sektory a profese

Nejčastěji zahrnované sektory jsou tradiční kulturní odvětví – audiovizuální umění, literární překladatele, novináři, architektura, užité umění. Některé státy zahrnují spřízněné technické profese, podpurné profese, výzkumníky, lektory. Některé jsou naopak velmi striktní.

Co je cílem udělení statusu?

a) Sociální benefity – nejčastěji zmiňované

- Dávky v nezaměstnanosti
- Penze
- Podpora pro osoby s postižením
- Dočasná sociální podpora v případě nepravidelného příjmu
- Sociální podpora v důchodu podpora v době pandemie Covid-19

b) Daňově benefity

Příjmy umělců mohou meziročně značně kolísat a umělci mohou strávit značné množství času vývojem díla, které jim přinese příjmy až později. Průměrování příjmů proto může být cenným mechanismem pro snížení daňového zatížení umělců a tvůrčích profesionálů a řeší netypický způsob, jakým někteří umělci dosahují svých příjmů.

c) Další benefity

- Lehčí přístup ke grantům
- Legislativní uznání statusu umělce
- Statistické vykazování
- Reprezentace umělců

Kritéria pro získání statusu umělce/sociálního zabezpečení pro umělce

Členství v profesní asociaci – pobaltské země. Sem je nutné se zaregistrovat a pak jste uznáváni jako umělci v očích zákona. V některých zemích se to řídí správním zákoníkem – podle daňových příznání, IČO indikuje, že jedinec je umělec. Dále může status udělit dedikovaný úřad, komise na základě určitých požadavků a kritérií:

- Typ aktivity
- Vybraný umělecký sektor
- Vzdělání a školení, kvalifikace (VŠ titul v některých zemích)
- Profesní zkušenost (začínající vs profesionální umělci)
- Profesionalita dané činnosti, je nutné být profesionál na plný úvazek

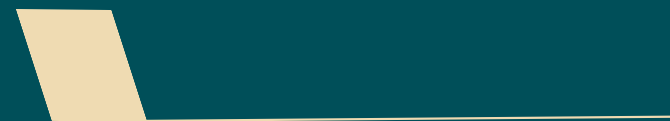
- Je umění jedinou nebo vedlejší činností?
- Daňová rezidence v zemi, kde je o status žádáno.
- Kvalita uměleckého výsledku
- Kvantita (počet výstupů)
- Excelentní umělci, zisk ocenění.
- V některých zemích doložitelné zisky z autorských práv
- Finanční kritéria – minimální výdělek z umělecké činnosti.

Ve většině zemích jde o kombinaci kritérii.

Kdo rozhoduje udělení statusu?

-
- Stát a přidružené agentury
- Speciální komise
- Ministerstvo kultury
- Pojišťovny
- Soudy
- Umělci sami
- Finanční úřad

*Doporučení pro zavedení
statusu umělce
v České republice*

Umělci nemají v České republice žádné zvláštní legislativní postavení. Neexistují tedy žádné seznamy nebo evidence umělců, ani žádná autorita, která by „umělecký stav“ evidovala, povolovala, posuzovala nebo schvalovala. Stav umělce závisí víceméně pouze na skutečné profesionální úrovni a činnosti umělce a na kvalitě a druhu smlouvy, kterou uzavírá. Existují dvě základní statusové kategorie: umělci jsou buď samostatně výdělečně činní nebo zaměstnaní. Před představením přehledu doporučení k zavedení statusu umělce v České republice bychom rádi nastínili přehled otázek, které je nutné si před zahájením procesu zavedení statusu umělce odpovědět:

1. Co je cílem zavedení statusu umělce?
2. Jaká je definice umělce?
3. Jaká budou kritéria pro získání statusu umělce?
4. Které sektory budou podporovány?
5. Kdo tato kritéria bude vyhodnocovat?
6. Jaké konkrétní formy sociálního zabezpečení mají být umělcům poskytovány?
7. Z jakých finančních zdrojů bude sociální zabezpečení umělců pokryto?

ADD1

Zavedení statusu umělce může kreativním profesionálům poskytnout status a respekt, pomoci uznat atypický způsob jejich práce.

Umělci a profesionálové v kulturních a kreativních odvětvích pracují nejrůznějšími způsoby. Někteří tráví většinu své kariéry v rámci jedné struktury nebo spolupráce, zatímco mnozí jiní jsou s vysokou pravděpodobností samostatně výdělečně činní, pracují na volné noze, na částečný úvazek, kombinují dvě nebo více zaměstnání nebo nemají smlouvu na dobu neurčitou, což znamená, že jsou často vyloučeni nebo jen částečně kryti ochranou sociálního zabezpečení. Nové formy práce postrádají

tradiční zaměstnanecké výhody, jako je placená nemocenská, sociální a zdravotní pojištění, mateřská dovolená a další benefity.

Pokud je cílem zavedení statusu umělce jejich sociální zabezpečení – můžeme se inspirovat Německem u nižších plateb sociálního a zdravotního pojištění, Rakouskem, které dorovnáva rozdíl ve mzdách/spravedlivém odměňování nebo průkopnickým Irskem, které vybraným umělcům vyplácí základní nepodmíněnou mzdu. Ministerstvo kultury chce dle teze uvedené ve Státní kulturní politice 2021-2025+ připravit opatření pro druhé kariéry umělců a umělkyně. Toto považujeme za velmi smysluplné především v oblasti tance, pohybového umění a nového cirkusu, kde je profesionální kariéra umělců velmi omezena fyzickou predispozicí, respektive dostupnou časovou délkou kariéry ve vztahu ke stárnutí těla.

V každém případě doporučujeme zavedení registru všech umělců, kulturních a tvůrčích pracovníků, včetně technických a dalších podpůrných profesí. Je to jednak z důvodu získání statistických údajů a všeobecného přehledu o sektoru kulturních a kreativních odvětví, ale také z důvodu možnosti komplexního oslovování české kulturní a kreativní scény například pro mapování jejich potřeb, případně pro řešení nenadálých krizových situací (COVID-19) atd.

ADD2

Definice umělců se stát od státu liší. Obecně lze říci, že se jedná se o fyzickou osobu, která vykonává uměleckou a tvůrčí činnost v rámci samostatně výdělečné činnosti nebo na základě pracovní/autorské smlouvy, splňuje požadovanou kvalifikaci nebo dosahuje prokazatelných uměleckých výsledků a je zapsána v evidenci profesionálních umělců, případně disponuje uměleckým vzděláním nebo vykazuje uměleckou a tvůrčí činnost. Na základě

komparace případových studií a dosavadních jednání k tématu statusu umělce v České republice vnímáme potřebu status umělce zaměřit nejen na kreativní profesionály, ale status rozšířit také o technické a podpůrné profese, teoretiky, kritiky a výzkumníky kultury a umění.

ADD3

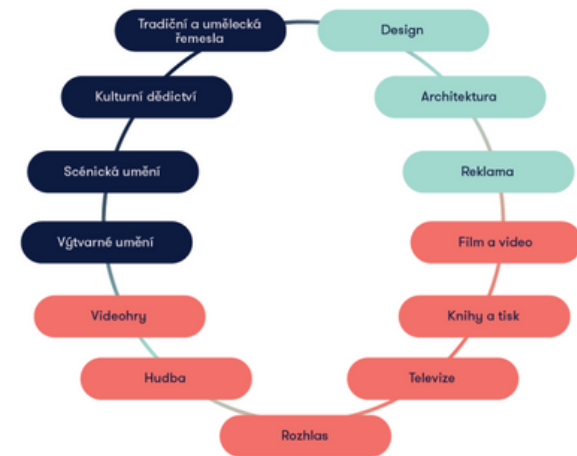
Kritéria pro zavedení statusu umělce mohou být různá – od vzdělání v uměleckém oboru, členství v oborových asociacích, získání umělecké ceny, doložená grantová podpora či prokazatelná umělecká činnost, prokazatelná profesní zkušenost, daňová rezidence v ČR, zisky z autorských práv, počet odpracovaných dní v daném časovém období a jiná.

ADD4

Při definici podporovaných sektorů by bylo logické vycházet ze Státní kulturní politiky 2021-2025+: Cíl 3 - Rozvoj živého umění, Cíl 4 - Rozvoj kulturních a kreativních odvětví, přičemž „KKO jsou podoblastí KKS. Jako KKO definujeme ekonomické činnosti v rámci KKS, jejichž základem je lidská kreativita a jsou založeny na kulturních hodnotách nebo uměleckých vyjádřeních. KKO využívají kreativity, dovedností, kultury či umění k tvorbě bohatství zejména skrze duševní vlastnictví, které dále inovativními způsoby komercializují. Kreativita je klíčovým vstupem a nejedná se o její pouhé přeprodávání. Distribuční řetězce jsou podstatnou součástí rozvoje KKO a patří k přidruženým činnostem“ (str. 10). Z toho vyplývá, že status umělce by měl zahrnovat jak tradiční umělecké obory, tak profese podpůrné či technické včetně distributorů, marketérů, lektorů atd. Strategie rozvoje a podpory kulturních a kreativních odvětví z roku 2020 prezentuje KKO v rámci obrázku na straně 24.

Při definování podporovaných sektorů lze vycházet z něj.

Orientační kategorizace kulturních a kreativních odvětví

Zdroj: Strategie rozvoje a podpory kulturních a kreativních odvětví, 2020, str. 24

Soupis profesí v oblasti kultury, který může sloužit jako podklad k dalšímu jednání, vypracovalo IDU v roce 2021. Je dostupný online - <https://www.idu.cz/dokumenty/status-umelce/soupis-profesi-v-oblasti-umeni-a-kultury---na-hlavickovem-papire---pdf-na-web.pdf>.

ADD 5, 6, 7

Otázka finančních zdrojů pro zajištění statusu umělce a nastavení procesů a odpovědnosti za realizaci opatření, je nad rámec této výzkumné zprávy a vyžaduje jednání a nalezení shody mezi všemi dotčenými aktéry. Doporučujeme vytvoření tematických pracovních skupin po vzoru Rakouska, ve kterých budou zastoupeni zástupci jak veřejné správy, tak uměleckých uměleckých asociací, institucí sociálního zabezpečení, pojišťoven a další. Jako základ pro další diskuzi může sloužit dokument IDU z roku 2021 – Teze pro přijetí exekutivních a legislativních opatření týkající se statusu umělce, jež mohou bezprostředně pomoci kulturnímu a kreativnímu sektoru, dostupný online. V každém případě je nutné určit nositele/vyjednavče pro zavedení statusu umělce v České republice, který bude na základě získaných výstupů výzkumných projektů NPO hledat konsensus s kulturními aktéry a prosazovat jejich zájmy na vládní úrovni.

Závěr

Téma statusu umělce představuje jednu z velkých výzev pro řadu evropských států včetně České republiky. Zejména opatření spojená s celosvětovou pandemií COVID-19 ukázala zranitelnost kulturního a kreativního sektoru. Situace umělců a jejich pracovních a sociálních podmínek se stala urgentní. I proto se téma statusu umělce podařilo prosadit jako jednu z kapitol Národního plánu obnovy, stejně jako se téma stalo i jednou z priorit nové Státní kulturní politiky na roky 2022–2025+.

Soubor případových studií zahrnuje různé přístupy k řešení problematiky statusu umělce. Zdálo by se, že v německém či rakouském kontextu bude status umělce řešen systematicky a perfekcionista, běžící v jasných podmínkách a nastaveních, ale není tomu tak a v zásadě tomu tak ani být nemůže, protože zavedení statusu umělce vyžaduje dlouhý proces vyjednávání všech zainteresovaných stran, vydefinování, koho za umělce považujeme, které umělecké sektory si zaslouží podpořit a jakou formou. Také shoda nad kritérii a formou uznávání statusu umělce vyžaduje čas.

Závěrem chceme dodat, že tato výzkumná zpráva není návodem, jak přistoupit k zavedení statusu umělce v České republice. Jsme si totiž plně vědomi rozdílnosti kontextu zkoumaných zemí a České republiky. Proto tato zpráva nabízí zdroj inspirace v širší přístupů, jak lze statusu umělce uchopit. Doplnuje tak seznam studií, výzkumných zpráv a dokumentů, které již k tématu vznikly.

Závěrem chceme dodat, že tato výzkumná zpráva není návodem, jak přistoupit k zavedení statusu umělce v České republice. Jsme si totiž plně vědomi rozdílnosti kontextu zkoumaných zemí a České republiky. Proto tato zpráva nabízí zdroj inspirace v širší přístupů, jak lze statusu umělce uchopit. Doplnuje tak seznam studií, výzkumných zpráv a dokumentů, které již k tématu vznikly.

Na závěr bychom chtěli poděkovat Ministerstvu kultury za umožnění zpracovat toto vysoce zajímavé téma, pevně doufáme, že poznatky uvedené v této výzkumné studii budou dále využity a budeme rádi za připomínky, dotazy, či možná doplnění, která posunou debatu o statusu umělce v České republice. Systém sociálního zabezpečení vyžaduje změnu a diskuze nad zavedením statusu umělce může být, dle našeho názoru, pilotními úvahami pro komplexní reformu sociálního, zdravotního a důchodového pojištění v ČR.

Blanka Marková a Helena Mustakallio

Seznam zkratek

BIA – Basic Income for the Arts (Základní příjem pro umělce)
ČR – Česká republika
DCMS – Department for Digital, Culture, Media & Sport (Ministerstvo pro digitální technologie, kulturu, média a sport)
DPH – Daň z přidané hodnoty
DSP – Department of Social Protection (Oddělení sociální ochrany)
DTCAGSM – Department of Tourism, Culture, Arts, Gaeltacht, Sport and Media (Oddělení cestovního ruchu, kultury, umění, Gaeltachtu, sportu a médií)
EENCA – European Expert Network on Culture and Audiovisual
EU – Evropská unie
FONPEPS – Fonds national pour l'emploi pérenne dans le spectacle (Národní fond pro dlouhodobé zaměstnání v umění)
HDP – Hrubý domácí produkt
IČO – Identifikační číslo osoby
IDU – Institut umění - Divadelní ústav
ILO – International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)
ISBN – International Standard Book Number (Mezinárodní standardní číslo knihy)
KKO – Kulturní a kreativní odvětví
KKS – Kulturní a kreativní sektor
KSK – Künstler Sozialkasse
KUPF – Kulturplattform Oberösterreich
MHD – Městská hromadná doprava
NATO – North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
NBK – Norske Billedkunstnere (Norská asociace vizuálních umělců)
NIPOS – Národní informační a poradenské středisko
OCA – Office for Contemporary Art (Úřad pro současné umění)
OMC – Open method of coordination (otevřená metoda koordinace)

OSN – Organizace spojených národů
OSVČ – Osoba samostatně výdělečně činná
PRSI – Pay Related Social Insurance (příspěvky na sociální pojištění související se mzdou)
RSZ – Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (Národní správa sociálního zabezpečení)
RVA – Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (Národní úřad práce)
SKKD – Slovenská koalícia pre kultúrnu diverzitu
SR – Slovenská republika
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu)
VŠ – Vysoká škola

Autorky:

Mgr. Blanka Marková, PhD

Blanka Marková je nezávislou odbornicí v oblasti řízení kulturních a kreativních projektů. Po absolvování doktorského studia v oboru politické a kulturní geografie na Ostravské univerzitě v Ostravě a řadě zahraničních stáží spolupracovala mj. s Institutem umění, Institutem plánování a rozvoje hlavního města Prahy a podílela se na tvorbě kulturních strategií mnoha českých měst. Je autorkou řady vědeckých článků a odborných studií. V současné době je pracuje jako strategický konzultant pro oborou organizaci Vize.

PhDr. MgA. Helena Mustakallio, MBA, MA

Helena Mustakallio (Jonášová) je finanční a grantová manažerka pracující pro několik kulturních institucí (tranzit.cz, Artyčok,TV, IDU). V posledních letech se věnuje především finančními řízení uměleckých projektů s mezinárodním zaměřením. Zajímá se především o zdanění uměleckých aktivit a o mezinárodní kulturní síť a diplomacii. Od roku 2017 vyučuje finanční management a zdanění v uměleckých činnostech na Divadelní fakultě Akademie múzických umění. Kromě toho pracuje jako daňová konzultantka.

Informační zdroje

Analytická zpráva UNESCO o implementaci směrnice UNESCO o statusu umělce z roku 1980 [online]. ©2015. Dostupné z: <https://en.unesco.org/creativity/files/full-analytic-report-2015-status-artist-fr>

Audiens Le Média [online]. ©2022 Dostupné z: <https://audienslemedia.org/accueil/pagecontent2/nouvelle-liste-articles/les-droits-sociaux-des-intermittents-du-spectacle-les-grandes-etapes.html>

Bartlová, A., Lomová, J. (2017). Spolekskutek.cz: Sociální postavení umělce/umělkyně, kurátora/kurátorky, kritika/kritičky [online]. Praha: Spolek Skutek. Dostupné z: <https://spolekskutek.cz/app/uploads/2022/08/brozura-soc-04-B.pdf>

Basic Income for the Arts (BIA) [online]. ©2022. Dostupné z: https://www.citizensinformation.ie/en/employment/unemployment_and_redundancy/employment_support_schemes/basic_income_arts.html

Basic Income for the Arts (BIA) [online]. Citizens Information, ©2022. Dostupné z: https://www.citizensinformation.ie/en/employment/unemployment_and_redundancy/employment_support_schemes/basic_income_arts.html

Basic Income Scotland [online]. ©2022. Dostupné z: <https://www.basicincome.scot>

Bundesministerium für Arbeit und Soziales [online]. ©2017, s.138. Dostupné z: <https://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/Publikationen/a-101-17-sozialbericht-2017.html>

Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend [online]. ©2022. Dostupné z: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/familie/familienleistungen/kinderzuschlag>

Cahuc, P. (2018). Oecd-ilibrary.org: OECD iLibrary [online]. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264306943-7-en/index.html?itemId=%2Fcontent%2Fcomponent%2F9789264306943-7-en&fbclid=IwAR0pyvxO70hG2b0c0EridNfDPVvRj4mnJlIPxO1uDcZnInndYEFcDtXhEWo>

Casse, Ch. (2020). Etui.org: European Trade Union Institute [online]. Dostupné z: <https://www.etui.org/publications/art-managing-intermittent-artist-status-france>

Cour des Comptes (2012a), Le régime des intermittents du spectacle: la persistance d'une dérive massive, Cour des comptes, Rapport public annuel 2012 – février 2012, pp. 369-393.

Creative Persons and Artistic Associations Act [online]. Riigi Teataja, ©2004. Dostupné z: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/530102013077/consolide>

Cultuurloket [online]. ©2022. Dostupné z: https://www.cultuurloket.be/kennisbank/socialestatuten/kunsten_aarsstatuut#:~:text=C1%2Dartiest%2Dattest,-Neutralisatievoordeel,-Wanneer%20iemand%20zegt

Damaso, M. a kol. (2021). Ilo.org: Social Protection in the Cultural and Creative Sector [online]. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_dialogue/@sector/documents/publication/wcms_781638.pdf

Der Künstler-Sozialversicherungsfonds [online]. CzechMobility.Info, ©2013. Dostupné z: https://www.czechmobility.info/dokumenty/dokument_umelci---fond-socialniho-zabezpecni-v-rakousku.pdf

Doporučení UNESCO týkající se postavení umělce [online]. Bělehrad: UNESCO, ©1980. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/doporuzeni-tykajici-se-postaveni-umelcu-4514.doc

DTCAGSM [online]. ©2022. Dostupné z: <https://www.gov.ie/en/publication/29337-basic-income-for-the-arts-pilot-scheme-guidelines-for-applicants/#selection-process>

EENCA [online]. ©2020. Dostupné z: <https://eenca.com/index.cfm/publications/the-status-and-working-conditions-of-artists-and-cultural-and-creative-professionals/>

Evidencia profesionálnych umelcov a iných profesionálov v kultúre [online]. Fond na podporu umenia, ©2020. Dostupné z: <https://www.fpu.sk/sk/evidencia-umelcov/>

Evropská komise [online]. Brusel: Pracovní plán Evropské rady pro kulturu na období 2019–2022 (2018), ©2018. Dostupné z: <https://culture.ec.europa.eu/cs/cultural-heritage/eu-policy-for-cultural-heritage/eu-competences-in-cultural-heritage>

Evropský pilíř sociálních práv [online]. ©2017. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_cs.pdf

FAIRNESSCODEX Kunst und Kultur in Österreich [online]. Bundesdenkmalamt, ©2022. Dostupné z: https://www.bda.gv.at/dam/jcr:e3b86ff7-a110-444e-bed8-319b32828147/220511_Fairness-Codex_Brosch%C3%BCre_A5_BF.pdf

Federal public service, Social Security [online]. ©2022. Dostupné z: https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/doc/s/nl/sociaal-beleid-vorm-geven/kunstenaarsstatuut/wita_kb_commissie_-_na_adviezen.pdf

Flanders Arts Institute [online]. ©2022. Dostupné z: <https://www.kunsten.be/en/now-in-the-arts/kunstenaarsstatuut-wordt-kunstwerkattest-wat-weten-we-nu/>

Fond na podporu umenia [online]. ©2021. Dostupné z: <https://www.fpu.sk/sk/>

Hörtz, M. (2013). Blog.zeit.de: Die Künstlersozialkasse in Zahlen. Dostupné z: <http://blog.zeit.de/open-data/author/michaelhoerz/>

International Labour Organization, Social Protection in the Cultural and Creative Sector [online]. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_dialogue/@sector/documents/publication/wcms_781638.pdf

Johnson, R. (2020). Policy Review: Social Security and the Status of the Artist. Version 1, October 2020 [online]. Leeds: Centre for Cultural Value. Dostupné z: <https://www.culturehive.co.uk/wp-content/uploads/2020/11/Policy-Review-Social-Security-for-Cultural-Practitioners.pdf>

Koszerek, Pippa. (2016). A-n.co.uk: Artists, social security and the EU: sharing best practice in the shadow of Brexit [online]. Dostupné z: <https://www.a-n.co.uk/news/artists-social-security-and-the-eu-sharing-best-practice-in-the-shadow-of-brexit/>

Kulturplattform Oberösterreich [online]. ©2022. Dostupné z: <https://kupf.at/fairpayrechner/>

Künstlersozialkasse [online]. ©2022. Dostupné z: <https://www.kuenstlersozialkasse.de/service/ksk-in-zahlen>

Landesverband der Freien Theater in Sachsen [online]. ©2017. Dostupné z: https://www.nrw-lfdk.de/files/2017-04-06_lfts_berechnungshilfe-aktualisierte-honoraruntergrenze.pdf

Literární fond [online]. ©2022. Dostupné z: http://litfond.sk/index.php/o_fonde/

Melisa Bel Adasme M.A. (2022). Status analysis of European social security systems. Der Bundesverband Freie Darstellende Künste

Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení [online]. ©2004. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004R0883-20130701&from=FR>

Oficiální status profesionálního umělce [online]. CzechMobility.Info. Dostupné z: <https://www.czechmobility.info/cs/temata/status-umelce/status-umelce-a-smlouvy-na-slovensku/oficialni-status-profesionalniho-umelce>

Policy review: Social security for cultural practitioners [online]. Centre for Cultural Value, ©2020. Dostupné z: <https://www.culturehive.co.uk/wp-content/uploads/2020/11/Policy-Review-Social-Security-for-Cultural-Practitioners.pdf>

Práce budoucnosti [online]. Dostupné z: www.pracebudnoucnosti.cz

Public Liability Insurance For Artists [online]. Artists' Union England, ©2022, Dostupné z: <https://www.artistsunionengland.org.uk/public-liability-artists-insurance/#benefits>

Remešová, A. (2022). Artalk.cz: Status umělce a umělkyně se sám nenapíše [online]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2022/10/17/status-umelce-a-umelkyne-se-sam-nenapise/>

Směrnice 2006/112/ES o DPH z roku 2006 [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02006L0112-20130815&from=PL>

Směrnice 2010/41/EU o uplatňování zásady rovného zacházení pro muže a ženy samostatně výdělečně činné [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0041&from=FR>

Social insurance for artists and writers [online]. Germany: OECDiLibrary. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264306943-8en/index.html?itemId=%2Fcontent%2Fcomponent%2F9789264306943-8-en&fbclid=IwAR2HMKC9OahzyiXsocYP6NWr4OdjCL9eJ-OZhkl6FKpi3dv4TEPz--e4yrM#tablegrp-d1e8716>

Soupis profesí v oblasti kultury [online]. IDU, ©2021. Dostupné z: <https://www.idu.cz/dokumenty/status-umelce/soupis-profesi-v-oblasti-umeni-a-kultury---na-hlavickovem-papire---pdf-na-web.pdf>.

Státní kulturní politika na léta 2021 – 2025 [online]. Ministerstvo Kultury. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

Status of the artists [online]. SKKD, ©2013. Dostupné z: <https://www.aiapiaa.org/Status%20of%20the%20Artist.%202014.pdf>

Strategie EU pro rovnost žen a mužů (2020-24) [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12114-Strategie-pro-rovnost-zen-a-muzu-2020-2024-_cs

Strategie rozvoje a podpory kulturních a kreativních odvětví [online]. Dostupné z: https://strategiekkp.mkcr.cz/download/strategie_rozvoje_a_podpory_KKO.pdf

Subirana, C. (2022). Euobserver.com: A ticking time bomb: Europe's self-employed pensions [online]. Dostupné z: <https://euobserver.com/opinion/156406>

Teze pro přijetí exekutivních a legislativních opatření týkající se statusu umělce, jež mohou bezprostředně pomoci kulturnímu a kreativního sektoru. [online]. IDU, ©2021. Dostupné z: <https://www.idu.cz/dokumenty/status-umelce/teze-pro-prijeti-exekutivnich-a-legislativnich-opatreni-tykajici-se-statusu-umelce.pdf>

The Situation of Artists and Cultural Workers and the post COVID-19 Cultural Recovery in the European Union [online]. European Parliament, ©2021. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652250/IPOL_STU\(2021\)652250_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652250/IPOL_STU(2021)652250_EN.pdf)

Tobsch, V., Eichhorst, W. (2018). Blog.zeit.de: Die Künstlersozialkasse in Zahlen [online]. Germany: Social insurance for artists and writers. In The Future of Social Protection. What Works for Non-standard Workers? OECD. Dostupné z: https://blog.zeit.de/opendata/author/michaelhoerz/?fbclid=IwAR1cZkY7YCqbR7kjXxIBYDK02vKzjZDe8V7BNTYVkkUTKbYr4ymGZXUgjj&wt_ref=https%3A%2F%2Ffacebook.com%2F&wt_t=1670409675785

Unédic [online]. ©2022. Dostupné z: <https://www.unedic.org/publications/lindemnisation-des-intermittents-du-spectacle-par-lassurance-chomage> Working in the Arts [online]. ©2022. Dostupné z: <https://workinginthearts.monopinion.belgium.be/?locale=en>

Záznam konference Status umělce a umělkyně [online]. IDU, ©2022. Dostupné z: <https://www.idu.cz/cs/aktualne/aktuality/3791-zaznam-konference-status-umelce-a-umelkyne?fbclid=IwAR23TSEzJWBBxBiUtr8qn2Th9-67ezVBmwh64Q1bisp7lOhYsNzHuDRttQ>

Zpráva o evropském programu pro ekonomiku sdílení [online]. Evropský parlament, ©2017. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0195_CS.html

Zpráva o sociálním postavení umělců [online]. Evropský parlament, ©2007. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-6-2007-0199_CS.html?redirect

Žáková, E. Návrátová, J. (2022): Status umělce a umělkyně [online]. Dostupné z: <https://www.kreativnicesko.cz/clanky/status-umelce-a-umelkyne>